

گزیده اصول کافی

جلد سوم

تالیف داود صباغ

* : *

بَابُ طَيْبَةِ الْمُؤْمِنِ وَالْكَافِرِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ رَجُلٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ النَّبِيِّينَ مِنْ طَيْبَةِ عَلَيْنٍ قُلُوبَهُمْ وَأَبْدَانَهُمْ وَخَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ تِلْكَ الطَّيْبَةِ وَجَعَلَ خَلْقَ أَبْدَانِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ وَخَلَقَ الْكَافِرَ مِنْ طَيْبَةِ سَجِينِ قُلُوبِهِمْ وَأَبْدَانَهُمْ فَخَلَطَ بَيْنَ الطَّيْبَتَيْنِ فَمِنْ هَذَا يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَيَلِدُ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ وَمِنْ هَاهُنَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ السَّيِّئَةَ وَمِنْ هَاهُنَا يُصِيبُ الْكَافِرَ الْحَسَنَةَ فَقُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ تَحْنُ إِلَى مَا خَلِفُوا مِنْهُ وَقُلُوبُ الْكَافِرِينَ تَحْنُ إِلَى مَا خَلِفُوا مِنْهُ

برگردان:

علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: خدای عزوجل دلها و پیکرهای پیغمبران را از طینت (گل و سرشت) علیین آفرید، (اندازه گیری کرد) و دلهای مؤمنین را هم از آن طینت آفرید و پیکرهای مؤمنین را از پانین تر از آن قرار داد (آفرید) و کافران را از طینت سجین آفرید، هم دلها و هم پیکرهایشان را، آنگاه این دو طینت را (هنگام خلقت آدم) ممزوج ساخت، بهمین جهت از مؤمن کافر متولد شود و کافر مؤمن زاید (زیرا فرزندان آدم استعداد این دو مرتبه را پیدا کردند) و نیز بهمین سبب بمؤمن گناه و بدی رسد و بکافر ثواب و نیکی (زیرا طینت هر یک از آنها بطینت دیگری ممزوج است)، پس دلهای مؤمنان بدانچه از آن آفریده شده گرایند و دلهای کافران بدانچه از آن آفریده شده تمایل کنند.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَغَيْرِ وَاحِدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ جَمِيعًا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَوْرَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ إِسْمَاعِيلِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَثْمَانَ بْنِ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَيْسَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنَا مَوْلَاكَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَيْسَانَ قَالَ أَمَا النَّسَبُ فَأَعْرِفُهُ وَأَمَا أَنْتَ فَلَسْتُ أَعْرِفُكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنِّي وُلِدْتُ بِالْجَبَلِ وَنَشَأْتُ فِي أَرْضِ فَارِسَ وَ إِنِّي أَخَالِطُ النَّاسَ فِي التَّجَارَاتِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ فَأَخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى لَهُ حُسْنَ السَّمْتِ وَسُنَّ الْخُلُقِ وَ كَثْرَةَ أَمَانَةٍ ثُمَّ أَفْتَشُهُ فَأَتَّبِيْنُهُ عَنْ عَدَاوَتِكُمْ وَ أَخَالِطُ الرَّجُلَ فَأَرَى مِنْهُ سُوءَ الْخُلُقِ وَ قَلَّةَ أَمَانَةٍ وَ زَعَارَةً ثُمَّ أَفْتَشُهُ فَأَتَّبِيْنُهُ

عَنْ وَكَايَتِكُمْ فَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ فَقَالَ لِي أ مَا عَلِمْتَ يَا ابْنَ كَيْسَانَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخَذَ طِينَةَ مِنَ الْجَنَّةِ وَ طِينَةَ مِنَ النَّارِ فَخَلَطَهُمَا جَمِيعاً ثُمَّ نَزَعَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ وَ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ فَمَا رَأَيْتَ مِنْ أَوْلِيكَ مِنَ الْأَمَانَةِ وَ حُسْنِ الْخُلُقِ وَ حُسْنِ السَّمْتِ فَمِمَّا مَسَّتْهُمُ مِنَ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَ هُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خَلِفُوا مِنْهُ وَ مَا رَأَيْتَ مِنْ هَوْلَاءِ مِنَ قِلَّةِ الْأَمَانَةِ وَ سُوءِ الْخُلُقِ وَ الزَّرْعَارَةِ فَمِمَّا مَسَّتْهُمُ مِنَ طِينَةِ النَّارِ وَ هُمْ يَعُودُونَ إِلَى مَا خَلِفُوا مِنْهُ

برگردان:

عبد الله بن كيسان گوید: با امام جعفر صادق (ع) عرض کردم: قربانت گردم، من عبد الله بن كيسان چاکر شما هستم. فرمود: نژادت را میشناسم، اما ترا نمیشناسم. گوید: عرض کردم من در کوهستان متولد شده و در سرزمین فارس (شیراز) بزرگ شده ام، و در امر تجارت و کارهای دیگر با مردم آمیزش دارم، گاهی با مردی معاشرت میکنم و از او خوشرفتاری و حسن خلق و امانت داری میبینم، سپس از مذهبش جستجو میکنم، معلوم میشود با شما دشمن است. و با مرد دیگری معاشرت میکنم و از او بد خلقی و کمی امانت و نا پاکی میبینم، سپس جستجو میکنم، معلوم میشود ولایت شما را دارد، این چگونه است؟

فرمود: ابن كيسان! مگر نمیدانی که خدای عزوجل گلی از بهشت گرفت و گلی از دوزخ، سپس آن دو را بهم آمیخت، آنگاه این را از آن، و آنرا از این جدا ساخت (یعنی پس از آنکه این دو گل بیکدیگر تماس پیدا کردند، آنها را از هم جدا ساخت و مؤمنان را از گل بهشت و کفار را از گل دوزخ آفرید) پس آنچه از امانت داری و حسن خلق و خوشرفتاری در دشمنان ما بینی از جهت تماس آنهاست با طینت بهشتی (پیش از جدا کردن آنها از یکدیگر) و ایشان عاقبت به اصل خلقت خود برگردند (و یکسره دوزخی شوند) و آنچه از بی امانتی و بدخلقی و آلودگی در دوستان ما میبینی، در اثر تماس آنهاست یا طینت دوزخی و بالاخره باصل خلقت خود برگردند (یکسره بهشتی شوند).

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدَ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ ع بَعَثَ جِبْرَائِيلَ ع فِي أَوَّلِ سَاعَةٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فُقَبِضَ بِيَمِينِهِ قَبْضَةٌ بَلَّغَتْ قَبْضَتَهُ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَ أَخَذَ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ ثُرْبَةً وَ قَبِضَ قَبْضَةً أُخْرَى مِنَ الْأَرْضِ السَّابِعَةِ الْعُلْيَا إِلَى الْأَرْضِ السَّابِعَةِ الْفُصْوَى فَأَمَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ كَلِمَتَهُ فَأَمْسَكَ الْقَبْضَةَ الْأُولَى بِيَمِينِهِ وَ الْقَبْضَةَ الْأُخْرَى بِشِمَالِهِ فَفَلَقَ الطَّيْنَ فَلِقَّتَيْنِ فَذَرَا مِنَ الْأَرْضِ ذُرُوءاً وَ مِنَ السَّمَاوَاتِ ذُرُوءاً فَقَالَ لِلَّذِي بِيَمِينِهِ مِنْكَ الرَّسُلُ وَ النَّبِيُّ وَ الْأَوْصِيَاءُ وَ الصِّدِّيقُونَ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ السُّعْدَاءُ وَ مَنْ أَرِيدَ كَرَامَتَهُ فَوَجِبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ وَ قَالَ لِلَّذِي بِشِمَالِهِ مِنْكَ الْجَبَّارُونَ وَ الْمُشْرِكُونَ وَ الْكَافِرُونَ وَ الطَّوَاغِيتُ وَ مَنْ أَرِيدَ هَوَانَهُ وَ شِقْوَتَهُ فَوَجِبَ لَهُمْ مَا قَالَ كَمَا قَالَ ثُمَّ إِنَّ الطَّيْنَتَيْنِ خَلَطْتَا جَمِيعاً وَ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَى فَالْحَبُّ طِينَةُ الْمُؤْمِنِينَ الَّتِي أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهَا مَحَبَّتَهُ وَ النَّوَى طِينَةُ الْكَافِرِينَ الَّذِينَ نَأَوْا عَنْ كُلِّ خَيْرٍ وَ إِنَّمَا سُمِّيَ النَّوَى مِنَ

أَجَلٌ أَنَّهُ نَأَى عَنْ كُلِّ خَيْرٍ وَتَبَاعَدَ عَنْهُ وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَ
 مُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ الَّذِي تَخْرُجُ طِينَتُهُ مِنْ طِينَةِ الْكَافِرِ وَالْمَيِّتُ الَّذِي
 يُخْرِجُ مِنَ الْحَيِّ هُوَ الْكَافِرُ الَّذِي يُخْرِجُ مِنْ طِينَةِ الْمُؤْمِنِ فَالْحَيُّ الْمُؤْمِنُ وَالْمَيِّتُ الْكَافِرُ وَ
 ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ فَكَانَ مَوْتُهُ اخْتِلَاطَ طِينَتِهِ مَعَ طِينَةِ
 الْكَافِرِ وَكَانَ حَيَاتُهُ حِينَ فَرَّقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَهُمَا بِكَلِمَتِهِ كَذَلِكَ يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 الْمُؤْمِنَ فِي الْمِيلَادِ مِنَ الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ فِيهَا إِلَى النُّورِ وَ يُخْرِجُ الْكَافِرَ مِنَ النُّورِ إِلَى
 الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى النُّورِ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى
 الْكَافِرِينَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: همانا خدای عزوجل چون خواست آدم (ع) را بیافریند، در
 ساعت اول روز جمعه جبرئیل را فرستاد تا با دست راستش که از آسمان هفتم با آسمان
 دنیا میرسد مشت کرد، و از هر آسمان خاکی برداشت، و مشت دیگری از زمین
 هفتم بالا تا زمین هفتم دور بر گرفت.

سپس خدای عزوجل کلمه خود (جبرئیل) را دستور داد تا مشت اول را
 بدست راست و مشت دوم را بدست چپ خود نگهداشت، سپس آن گل را بدو
 قسمت شکافت و آنچه از زمین بود، بنوعی در پاشید و آنچه را هم که از آسمانها
 بود بنوعی در پاشید. آنگاه خدایتعالی نسبت بانچه در دست راستش بود فرمود:
 رسولان و پیغمبران و اوصیاء و صدیقان و مؤمنان و سعادتمندان و هر که
 ارجمندیش را خواستم، از تو است. پس آنچه درباره آنها فرمود، چنانکه فرمود ثابت
 و لازم شد.

و نسبت بانچه در دست چپش بود، فرمود: ستمگران و مشرکین و کفار و طغیانگران
 و هر که خواری و شقاوتش را خواستم از تو است، پس آنچه درباره آنها فرمود،
 چنانکه فرمود. ثابت و لازم شد. سپس تمامت آن دو طینت بیکدیگر آمیخته
 شد. اینست آنچه خدای عزوجل فرماید: (((همانا خدا شکافنده دانه و هسته است ۹۵
 سوره ۶-))) مقصود از دانه طینت مؤمنین است که خدا محبت خود را بر آنها القا
 فرمود و مقصود از هسته طینت کافرانست که از هر خیری دور گشتند. و از
 اینجهت هسته (((نوی))) نامیده شد، که از هر خیری بر کنار گشت و دور شد (۱).
 و نیز خدای عزوجل فرماید: (((خدا زنده را از مرده بیرون آورد و بیرون آورنده مرده
 از زنده است. مقصود از زنده همان مؤمن است که طینت کافر بیرون آید و مقصود
 از مرده ای که از زنده بیرون شود، کافر است که از طینت مؤمن بیرون شود،
 پس زنده مؤمن است و مرده کافر.))

اینستکه خدای عزوجل فرماید: (((آیا کسانی که مرده است و سپس ما او را زنده کنیم
 ۱۲۲ سوره ۶-))) پس مقصود از مردم مؤمن، آمیختگی طینت او با طینت کافر
 است و زندگی او زمانی است که خدای عزوجل بوسیله کلمه خود (جبرئیل) آنها
 را از یکدیگر جدا ساخت. خدای عزوجل این گونه مؤمن را در زمان ولادتش
 پس از آنکه در تاریکی بود، خارج میکند و بسوی نور می برد و کافر را پس از آنکه
 در نور باشد خارج میکند و بسوی تاریکی می برد. اینست معنی گفتار خدای عزوجل
 (((تا آنکه را زنده است بیم دهد و گفتار (وعده و فرمان خدا) بر کافران ثابت گردد))).

:

*

بَابِ آخِرِ مِنْهُ وَ فِيهِ زِيَادَةٌ وَ قُوعِ التَّكْلِيفِ الْأَوَّلِ

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ
 أَبَانَ بْنِ عُمَانَ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ ابْتِدَاءَ الْخَلْقِ مَا
 اخْتَلَفَ اثْنَانِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَالَ كُنْ مَاءً عَدْبًا أَخْلُقُ مِنْكَ
 جَنَّتِي وَ أَهْلَ طَاعَتِي وَ كُنْ مِلْحًا أَجَابًا أَخْلُقُ مِنْكَ نَارِي وَ أَهْلَ مَعْصِيَتِي ثُمَّ
 أَمْرَهُمَا فَا مْتَزَجَا فَمِنْ ذَلِكَ صَارَ يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ ثُمَّ أَخَذَ طِينًا مِنْ
 أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ عَرَكًا شَدِيدًا فَإِذَا هُمْ كَالدَّرِّ يَدْبُونَ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ إِلَى الْجَنَّةِ
 بِسَلَامٍ وَ قَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ إِلَى النَّارِ وَ لَنَا أَبَالِي ثُمَّ أَمَرَ نَارًا فَاسْجَرَتْ فَقَالَ
 لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخُلُوهَا فَقَالَ
 كُونِي بَرْدًا وَ سَلَامًا فَكَانَتْ بَرْدًا وَ سَلَامًا فَقَالَ أَصْحَابُ الشَّمَالِ يَا رَبِّ أَقْلِنَا فَقَالَ قَدْ
 أَقْلَنْتُكُمْ فَادْخُلُوهَا فَذَهَبُوا فَهَابُوهَا فَتَمَّ ثَبَّتِ الطَّاعَةَ وَ الْمَعْصِيَةَ فَلَا يَسْتَطِيعُ هَوْلَاءِ
 أَنْ يَكُونُوا مِنْ هَوْلَاءِ وَ لَنَا هَوْلَاءِ مِنْ هَوْلَاءِ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: اگر مردم بدانند، آغاز آفرینش چگونه بوده دو تن با یکدیگر (در
 امر دین) اختلاف نکنند. همانان خدای عزوجل پیش از آنکه مخلوق را بیافریند، فرمود:
 آبی گوارا پدید آید، تا از تو بهشت و اهل طاعت خود را بیافرینم، و آبی شور و تلخ
 پدید آید تا از تو دوزخ و اهل معصیت را بیافرینم، سپس بآندو دستور فرمود تا
 آمیخته شدند، از اینجهت است که مؤمن کافر زاید و کافر مؤمن
 آنگاه گلی را از صفحه زمین بر گرفت و آنرا بشدت مالش داد، بناگاه مانند مور
 بجنبش در آمدند سپس باصحاب یمین فرمود: بسلامت بسوی بهشت و
 باصحاب شمال فرمود: بسوی دوزخ و باکی هم ندارم. آنگاه امر فرمود تا آتشی
 افروخته گشت و باصحاب شمال فرمود: در آن داخل شوید، از آن ترسیدند و
 پرهیز کردند، سپس باصحاب یمین فرمود: داخل شوید: آنها داخل شدند، پس فرمود:
 سرد و سلامت باش آتش سرد و سلامت شد. اصحاب شد. اصحاب شمال گفتند:
 پروردگارا از لغزش ما در گذر و از نو بگیر، فرمود: از نو گرفتم، داخل شوید،
 ایشان برفتند و باز ترسیدند، در آنجا فرمانبرداری و نافرمانی پابرجا گشت، پس نه
 ایندسته توانند از آنها باشند و نه آنها توانند از اینها باشند.

*

بَابِ آخَرُ مِنْهُ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ دَاوُدَ الْعَجَلِيِّ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ حُمْرَانَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيْثُ خَلَقَ الْخَلْقَ خَلَقَ مَاءً عَذْبًا وَمَاءً مَالِحًا أَجَاجًا فَاْمْتَزَجَ الْمَاءَانِ فَأَخَذَ طِينًا مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ عَرَكًا شَدِيدًا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ وَهُمْ كَالدَّرِّ يَدْبُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ وَقَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ إِلَى النَّارِ وَلَا أَبَالِي ثُمَّ قَالَ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ثُمَّ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى النَّبِيِّينَ فَقَالَ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَأَنَّ هَذَا مُحَمَّدٌ رَسُولِي وَأَنَّ هَذَا عَلِيُّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ قَالُوا بَلَى فَتَبَّتْ لَهُمُ النَّبُوءَةُ وَأَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى أَوْلِي الْعِزْمِ أَنْتِي رَبُّكُمْ وَمُحَمَّدٌ رَسُولِي وَعَلِيُّ أَمِيرِ مُنِينٍ وَأَوْصِيَاؤُهُ مِنْ بَعْدِهِ وَلِأَهْلِ أَمْرِي وَخَزَانِ عِلْمِي وَأَنَّ الْمَهْدِيَّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِديْنِي وَأُظْهِرُ بِهِ دَوْلَتِي وَأَنْتَقِمُ بِهِ مِنْ أَعْدَائِي وَأَعْبُدُ بِهِ طَوْعًا وَكَرْهًا قَالُوا أَقْرَرْنَا يَا رَبِّ وَشَهِدْنَا وَ لَمْ يَجِدْ آدَمَ وَ لَمْ يَقْرَ فَتَبَّتِ الْعِزْمَةَ لَهُوَلَاءِ الْخُمْسَةِ فِي الْمَهْدِيِّ وَ لَمْ يَكُنْ لِأَدَمَ عِزْمٌ عَلَى الْإِقْرَارِ بِهِ وَ هُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عِزْمًا قَالَ إِنَّمَا هُوَ فَتَرَكَ ثُمَّ أَمَرَ نَارًا فَأُجِجَتْ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ ادْخُلُوهَا فَهَابُوهَا وَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَ سَلَامًا فَقَالَ أَصْحَابُ الشَّمَالِ يَا رَبِّ أَقَلْنَا فَقَالَ قَدْ أَقَلْتُمْ أَذْهَبُوا فَادْخُلُوا فَهَابُوهَا فَتَمَّتْ تَبَّتِ الطَّاعَةَ وَ الْوَلَايَةَ وَ الْمَعْصِيَةَ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: همانان خدای تبارک و تعالی چون خواست مخلوق را بیافریند، نخست آبی گوارا و آبی شور و تلخ آفرید، و آندو آب بهم آمیختند، سپس خاکی از صفحه زمین بر گرفت و آنرا بشدت مالش داد، آنگاه باصحاب یمین که مانند مورچه میجنبیدند، فرمود: با سلامت بسوی بهشت و باصحاب شمال فرمود بسوی دوزخ و باکی هم ندارم، سپس فرمود: ((مگر من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا گواهی دهیم، تا در روز قیامت نگویند: ما از این بی خبری بودیم))) .

سپس از پیغمبران پیمان گرفت و فرمود: مگر من پروردگار شما نیستم؟ و این محمد رسول من نیست و این علی امیر مؤمنان نمیباشد؟ گفتند: چرا پس نبوت آنها پا برجا شد، و از پیغمبران اولوالعزم پیمان گرفت که من پروردگار شمایم و محمد رسولم و علی امیر مؤمنان و اوصیاء بعد از او، والیان امر من و خزانه داران علم من و اینکه مهدی کسی است که بوسیله او دینم را نصرت دهم و دولتیم را آشکار کنم و از دشمنانم انتقام گیرم و بوسیله او خواهی نخواهی عبادت شوم. گفتند: پروردگارا! اقرار کردیم و گواهی دادیم، ولی آدم نه انکار کرد و نه اقرار نمود، پس مقام اولوالعزمی برای آن پنج تن از جهت مهدی ثابت شد و برای آدم عزمی برای اقرار بان یافت نشد (از اینرو از پیغمبران اولوالعزم خارج گشت) اینست گفتار خدای عزوجل: ((و هر آینه از پیش با آدم مهدی کردیم، او فراموش کرد و برایش تصمیمی نیافتیم ۱۱۶ سوره ۲۰ -)) فرمود: مقصود از ((نسی)) در اینجا ((ترک

((است) زیرا فراموشی بر پیغمبران روا نیست.)
 سپس با آتشی دستور فرمود تا بر افروخت و با صاحب شمال فرمود: بآن در
 آید، ایشان ترسیدند و با صاحب یمین فرمود: در آید، آنها وارد شدند، آتش بر آنها
 سرد و سلامت شد، آنگاه اصحاب شمال گفتند: پروردگارا! از مادر گذر و تجدید
 کن ، فرمود: تجدید کردم ، بروید و داخل شوید، باز ترسیدند. در آنجا اطاعت و ولایت
 و معصیت ثابت گشت.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ
 عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبِ السَّجِسْتَانِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ع يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
 لَمَّا أَخْرَجَ ذُرِّيَّةَ آدَمَ ع مِنْ ظَهْرِهِ لِيَأْخُذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ بِالرُّبُوبِيَّةِ لَهُ وَبِالنَّبُوَّةِ لِكُلِّ نَبِيٍّ
 فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ أَخَذَ لَهُ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ بِنُبُوَّتِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ص ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 لِآدَمَ انظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ فَنظَرَ آدَمَ ع إِلَى ذُرِّيَّتِهِ وَ هُمْ ذُرٌّ قَدْ مَلَأُوا السَّمَاءَ قَالَ آدَمُ ع يَا
 رَبِّ مَا أَكْثَرَ ذُرِّيَّتِي وَ لِأَمْرِ مَا خَلَقْتَهُمْ فَمَا تُرِيدُ مِنْهُمْ بِأَخْذِكَ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ
 وَجَلَّ يَعْبُدُونَنِي لَا يَشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَ يُؤْمِنُونَ بِرُسُلِي وَ يَتَّبِعُونَهُمْ قَالَ آدَمُ ع
 يَا رَبِّ فَمَا لِي أَرَى بَعْضَ الذَّرِّ أَكْثَرَ مِنْ بَعْضٍ وَ بَعْضُهُمْ لَهُ نُورٌ كَثِيرٌ وَ بَعْضُهُمْ لَهُ
 نُورٌ قَلِيلٌ وَ بَعْضُهُمْ لَيْسَ لَهُ نُورٌ فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَذَلِكَ خَلَقْتُهُمْ لِأَبْلُوهُمْ فِي كُلِّ
 حَالَتِهِمْ قَالَ آدَمُ ع يَا رَبِّ فَتَأْذَنُ لِي فِي الْكَلَامِ فَاتَكَلَّمُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَكَلَّمْ فَإِنَّ رُوحَكَ
 مِنْ رُوحِي وَ طَبِيعَتُكَ [مِنْ] خِلافِ كَيْفُونَتِي قَالَ آدَمُ يَا رَبِّ فَلَوْ كُنْتُ خَلَقْتَهُمْ عَلَى مِثَالِ
 وَاحِدٍ وَ قَدْرٍ وَاحِدٍ وَ طَبِيعَةٍ وَاحِدَةٍ وَ جِبَلَةٍ وَاحِدَةٍ وَ أَلْوَانٍ وَاحِدَةٍ وَ أَعْمَارٍ وَاحِدَةٍ وَ أَرْزَاقٍ
 سَوَاءٍ لَمْ يَبْغِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ تَحَاسُدٌ وَ لَا تَبَاغُضٌ وَ لَا اخْتِلَافٌ فِي
 شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا آدَمُ بِرُوحِي نَطَقْتُ وَ بِيضْعَفِ طَبِيعَتِكَ تَكَلَّمْتُ مَا
 لَا عِلْمَ لَكَ بِهِ وَ أَنَا الْخَالِقُ الْعَالِمُ يَعْلَمِي خَالَفْتُ بَيْنَ خَلْقِهِمْ وَ بِمَشِيئَتِي يَمْضِي فِيهِمْ
 أَمْرِي وَ إِلَى تَدْبِيرِي وَ تَقْدِيرِي صَائِرُونَ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِي إِنَّمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ
 لِيَعْبُدُونَ وَ خَلَقْتُ الْجَنَّةَ لِمَنْ أَطَاعَنِي وَ عَذَابِي مِنْهُمْ وَ اتَّبَعَ رُسُلِي وَ لَا أَبَالِي وَ خَلَقْتُ النَّارَ
 لِمَنْ كَفَرَ بِي وَ عَصَانِي وَ لَمْ يَتَّبِعْ رُسُلِي وَ لَا أَبَالِي وَ خَلَقْتُكَ وَ خَلَقْتُ ذُرِّيَّتَكَ مِنْ غَيْرِ
 فَاقَةٍ بِي إِلَيْكَ وَ إِلَيْهِمْ وَ إِنَّمَا خَلَقْتُكَ وَ خَلَقْتُهُمْ لِأَبْلُوكَ وَ أَبْلُوهُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا فِي دَارِ
 الدُّنْيَا فِي حَيَاتِكُمْ وَ قَبْلَ مَمَاتِكُمْ فَذَلِكَ خَلَقْتُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةَ وَ الْحَيَاةَ وَ الْمَوْتَ وَ الطَّاعَةَ
 وَ الْمَعْصِيَةَ وَ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ وَ كَذَلِكَ أَرَدْتُ فِي تَقْدِيرِي وَ تَدْبِيرِي وَ يَعْلَمِي النَّافِذُ فِيهِمْ
 خَالَفْتُ بَيْنَ صُورِهِمْ وَ أَجْسَامِهِمْ وَ أَلْوَانِهِمْ وَ أَعْمَارِهِمْ وَ أَرْزَاقِهِمْ وَ طَاعَتِهِمْ وَ
 مَعْصِيَتِهِمْ فَجَعَلْتُ مِنْهُمْ الشَّقِيَّ وَ السَّعِيدَ وَ الْبَصِيرَ وَ الْأَعْمَى وَ الْقَصِيرَ وَ الطَّوِيلَ
 وَ الْجَمِيلَ وَ الدَّمِيمَ وَ الْعَالِمَ وَ الْجَاهِلَ وَ الْغَنِيَّ وَ الْفَقِيرَ وَ الْمُطِيعَ وَ الْعَاصِيَّ وَ الصَّحِيحَ وَ
 السَّقِيمَ وَ مَنْ بِهِ الزَّمَانَةُ وَ مَنْ لَا عَاهَةَ بِهِ فَيَنْظُرُ الصَّحِيحُ إِلَى الذِّي بِهِ الْعَاهَةُ
 فَيَحْمَدُنِي عَلَى عَافِيَتِهِ وَ يَنْظُرُ الذِّي بِهِ الْعَاهَةُ إِلَى الصَّحِيحِ فَيَدْعُونِي وَ يَسْأَلُنِي أَنْ
 أَعَافِيَهُ وَ يَصْبِرُ عَلَى بَلَائِي فَاتَّبِعُهُ جَزِيلَ عَطَائِي وَ يَنْظُرُ الْغَنِيَّ إِلَى الْفَقِيرِ فَيَحْمَدُنِي وَ
 يَشْكُرُنِي وَ يَنْظُرُ الْفَقِيرُ إِلَى الْغَنِيِّ فَيَدْعُونِي وَ يَسْأَلُنِي وَ يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الْكَافِرِ
 فَيَحْمَدُنِي عَلَى مَا هَدَيْتُهُ فَذَلِكَ خَلَقْتُهُمْ لِأَبْلُوهُمْ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ فِيمَا أَعَافِيَهُمْ وَ
 فِيمَا أَبْتَلِيَهُمْ وَ فِيمَا أَعْطِيَهُمْ وَ فِيمَا أَمْنَعُهُمْ وَ أَنَا اللَّهُ الْمَلِكُ الْقَادِرُ وَ لِي أَنْ أَمْضِيَ جَمِيعَ مَا
 قَدَرْتُ عَلَى مَا دَبَّرْتُ وَ لِي أَنْ أَعْيِّرَ مِنْ ذَلِكَ مَا شِئْتُ إِلَى مَا شِئْتُ وَ أَقْدَمَ مِنْ ذَلِكَ مَا

أَخْرْتُ وَأَوْخَرَ مِنْ ذَلِكَ مَا قَدَّمْتُ وَأَنَا اللَّهُ الْفَعَالُ لِمَا أُرِيدُ لَأَسْأَلَ عَمَّا أَفْعَلُ وَأَنَا أَسْأَلُ خَلْقِي عَمَّا هُمْ فَاعِلُونَ

برگردان:

حبیب سجستانی گوید: شنیدم امام باقر (ع) فرمود: همانا خدای عزوجل چون ذریه آدم (ع) را از پشتش خارج ساخت، تا از آنها برای ربوبیت خود و نبوت هر پیغمبری پیمان گردد، نخستین کسیکه درباره پیغمبری او از انبیاء پیمان گرفت، محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله بود، سپس خدای عزوجل بآدم علیه السلام فرمود: بنگر تا چه می بینی؟ آدم علیه السلام بذریه خود که چون موران بودند نگرست، دید آسمان را پر کرده اند.

عرضکرد: پروردگارا! چه ذریه زیادی دارم؟! اینها را برای چه خلق فرمودی؟ و از پیمان گرفتنتشان چه منظوری داری؟ خدای عزوجل فرمود: تا مرا عبادت کنند و چیزی را شریک من نسازد و پیغمبرانم ایمان آورند و از آنها پیروی کنند. آدم (ع) عرضکرد: پروردگارا! چرا بعضی از اینها را بزرگتر از بعضی دیگر می بینم؟ و چرا برخی نور زیادی دارند و برخی نور کم، و برخی بی نورند؟ خدای عزوجل فرمود: ایشانرا اینگونه آفریدم تا در تمام حالات امتحانشان کنم.

آدم (ع) عرضکرد: پروردگارا! بمن اجازه میدهی سخن گویم؟

خدای عزوجل فرمود: سخن گوی که روح تو از روح من است (یعنی از روحی است که من آفریده ام و بخود نسبت داده ام) طبیعتت بر خلاف هستی من است (یعنی خلقت جسمانی و بدنیت با عوارض و طبایعش بر خلاف عالم مجرداتست). آدم عرضکرد: ایکاش همه آنها را یکسان و یک اندازه میآفریدی که دارای یک طبیعت و یک خلقت میبودند، و رنگها و عمرهایشان یکنواخت میبود، و از لحاظ ارزاق برابر میبودند، تا برخی بر برخی دیگر ستم نمیکردند و هیچگونه حسد و کینه و اختلاف در میانشان پیدا نمیشد.

خدای عزوجل فرمود: ای آدم بوسیله روح من سخن گفتی و بسستی طبیعت خود را بزحمت انداختی نسبت بچیزیکه در آن عالم نداری (یعنی اصل نیروی نطق و بیان بوسیله روحیست که من بتو دادم و آن خیر است و اصلاح، ولی مضمون سخنت که عقیده بتساوی ذریه و نسلت میباشد، مقتضای اوهام و خیالاتی ست که از قوای جسمانیت سرچشمه میگیرد، از اینرو بر خلاف حکمت و صلاحست) من خالق دانا هستم، از روی دانائیم خلقت آنها را مخالف یکدیگر ساختم، و فرمانم در میان آنها بسبب مشیتم جاری شود، و بسوی تدبیر و تقدیر من میگرایند، خلقت من دگرگونی نپذیرد، همانا من جن و انس را آفریدم تا عبادتم کنند و بهشت را آفریدم برای کسیکه اطاعت و عبادتم کند، و از پیغمبرانم پیروی نماید و باک ندارم، و دوزخ را آفریدم برای کسیکه بمن کافر شود و نافرمانیم کند و از پیغمبرانم متابعت نکند و باک ندارم، و ترا و ذریه ات را آفریدم. بدون اینکه احتیاجی بشما داشته باشم، بلکه ترا و آنها را آفریدم تا آزمایشتان کنم که کدامین شما در زندگی و پیش از مردنتان نیکو کردارتر هستند.

از اینجهت دنیا و آخرت و زندگی و مرگ و اطاعت و معصیت و بهشت و دوزخ را آفریدم و در تقدیر و تدبیر خود اینگونه اراده کردم، بعلم نافذیکه نسبت بآنها دارم میان صورتها و پیکرها و رنگها و عمرها و روزیها و اطاعت و معصیتشان تفاوت و

اختلاف انداختم ، آنها را بشقی و سعید، بینا و کور، کوتاه و بلند، با جمال و پست ، دانا و نادان ، توانگر و مستمند، فرمانبر و نافرمان ، سالم و بیمار، زمین گیر و بی آفت تقسیم نمودم تا (هر کس را بقدر استعدادش تکلیف کنم و بقدر اطاعتش پاداش دهم و دسته بی مشاغل سخت و مشکل را عهده دار شوند و نوع انسان باقی ماند و تا) سالم بنا تندرست بنگرد و مرا بسبب عافیتش شکر گزارد و نا تندرست بسالم بنگرد و دعا کند و از من بخواهد تا او را عافیت بخشم ، و بر بلاء من صبر کند تا از عطاء جزیل خود باو ثواب دهم ، و توانگر بفقیر بنگرد و سپاس و شکر من بجا آورد، و فقیر بتوانگر بنگرد و دعا کند و از من بخواهد، و مؤمن بکافر بنگرد و برای آنکه هدایتش کرده ام سپاسگزاری من کند.

از اینجهت آنها را آفریدم تا در خوشی و ناخوشی و عافیت و گرفتاری و عطاء و منعم آنها را آزمایش کنم ، منم خداوند مالک توانا. من حق دارم همه آنچه را مقدر کرده ام ، طبق تدبیر مجری سازم ، و حق دارم آنچه را خواهم بنحویکه خواهم ، تغییر دهم و بعضی از آنچه را مؤخر داشته ام مقدم دارم و برخی را که مقدم داشته مؤخر کنم . منم خدائیکه هر چه اراده کنم انجام دهم و از آنچه کنم بازخواست نشوم ، و من مخلوقم را از آنچه کنند بازخواست نمایم (زیرا خدای سبحانه و تعالی از لحاظ ذات و صفات کامل و نسبت بهرچه خواهد و کند عادل و عالمست و مصالح نهانی و دقیقی را که عقول مخلوقش بان نرسد، میداند و ملاحظه میکند، از اینرو بازخواست و حساب کشیدن از او معنی ندارد، ولی مخلوق هر که باشد، در کردار و رفتار خوب و بد و زشت و زیبا یافت میشود پس باید مورد بازخواست و حساب کشی قرار گیرد).

* :

*

بَابُ أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَ أَوَّلَ مَنْ أَجَابَ وَ أَقْرَبَ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِالرُّبُوبِيَّةِ

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي لَأَرَى بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَعْتَرِيهِ النَّزَقُ وَ الْحِدَّةُ وَ الطَّيْشُ فَأَعْتَمْتُ لِدَلِكِ عَمَّا شَدِيداً وَ أَرَى مَنْ خَالَفْنَا فَأَرَاهُ حَسَنَ السَّمْتِ قَالَ لِمَا تَقُلُ حَسَنَ السَّمْتِ فَإِنَّ السَّمْتُ سَمْتُ الطَّرِيقِ وَ لَكِنْ قُلْ حَسَنَ السَّمْتِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ قَالَ قُلْتُ فَأَرَاهُ حَسَنَ السَّمْتِ وَ لَهُ وَقَارٌ فَأَعْتَمْتُ لِدَلِكِ قَالَ لِمَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقٍ أَصْحَابِكَ وَ لِمَا رَأَيْتَ مِنْ حَسَنِ سِيمَاءِ مَنْ خَالَفَكَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ يَخْلُقُ تِلْكَ الطَّيْنَتَيْنِ ثُمَّ فَرَقَهُمَا فِرْقَتَيْنِ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ كُونُوا خَلْقاً بِيَادِنِي فَكَانُوا خَلْقاً بِمَنْزِلَةِ الدَّرِّ يَسْعَى وَ قَالَ لِأَهْلِ الشَّمَالِ كُونُوا خَلْقاً بِيَادِنِي فَكَانُوا خَلْقاً بِمَنْزِلَةِ الدَّرِّ يَدْرُجُ ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَاراً فَقَالَ ادْخُلُوهَا بِيَادِنِي فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ دَخَلَهَا مُحَمَّدٌ صَ ثُمَّ اتَّبَعَهُ أَوْلُو الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَ أَوْصِيَائِهِمْ وَ اتَّبَعَهُمْ ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ ادْخُلُوهَا بِيَادِنِي فَقَالُوا رَبَّنَا خَلَقْتَنَا لِتُحْرَقْنَا فَعَصَوْا

فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ اخْرُجُوا بِأَدْنَىٰ مِنَ النَّارِ لَمْ تَكَلِّمُوا النَّارَ مِنْهُمْ كَلِمًا وَلَا تَوَثَّرُوا فِيهِمْ أَثَرًا فَلَمَّا رَأَوْهُمْ أَصْحَابُ الشَّمَالِ قَالُوا رَبَّنَا نَرَىٰ أَصْحَابَنَا قَدْ سَلِمُوا فَأَقْلَنَّا وَمُرْنَا بِالذُّخُولِ قَالَ قَدْ أَقْلَنْتُمْ فادْخُلُوهَا فَلَمَّا دَنَوْا وَأَصَابَهُمُ الْوَهْجُ رَجَعُوا فَقَالُوا يَا رَبَّنَا لِمَا صَبَرْنَا عَلَى الْإِحْتِرَاقِ فَعَصَوْا فَأَمَرَهُمْ بِالذُّخُولِ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يَعْصُونَ وَيَرْجِعُونَ وَ أَمَرَ أُولَئِكَ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يُطِيعُونَ وَيَخْرُجُونَ فَقَالَ لَهُمْ كُونُوا طِينًا بِأَدْنَىٰ فَخَلَقَ مِنْهُ آدَمَ قَالَ فَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لِمَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لِمَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقٍ أَصْحَابِكَ وَ خَلْقِهِمْ فَمِمَّا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطَخِ أَصْحَابِ الشَّمَالِ وَمَا رَأَيْتَ مِنْ حُسْنِ سِيَمَاءٍ مِنْ خَالَفِكُمْ وَ وَقَارِهِمْ فَمِمَّا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطَخِ أَصْحَابِ الْيَمِينِ

برگردان:

عبد الله بن سنان گوید: بامام صادق (ع) عرض کردم: من بعضی از اصحاب خود (شیعیان) را می بینم که بیخردی و تندى و سبکی عارضش شود. از اینجهت بشدت اندوهگین میشوم و مخالف خود (غیر شیعه) را نیکو روش می بینم. فرمود: نیکو روش نگو، زیرا مقصود از روش طریقه (کیش و مذهب) است، بلکه بگو نیکو سیماء، زیرا خدای عزوجل میفرماید(((: سیمای آنها در رخسارشان از اثر سجده است ۲۹ سوره ۴۸ -))) عرض کردم: او را نیکو سیماء و دارای وقار میبینم و از آنجهت اندوهگین میشوم.

فرمود: از سبکی که در اصحابت و سیماء نیکی که در مخالفینت میبینی اندوهگین مباش، زیرا خدای تبارک و تعالی چون خواست آدم را بیافریند، آن دو طینت را آفرید، سپس آنها را دو نیمه کرد و باصحاب یمین فرمود: باذن من آفریده شوید، آنها مخلوقی گشتند مانند مورچگان که میشتافتند و باهل شمال فرمود: باذن من آفریده شوید، آنها مخلوقی گشتند مانند مورچگان که براه خود میرفتند (آهسته و کند میرفتند) سپس برای آنها آتشی بر افراشت و فرمود: باذن من بآن در آئید، نخستین کسی که باآتش در آمد، محمد صلی الله علیه و آله بود، سپس پیغمبران اولوالعزم دیگر و اوصیاء و پیروانشان از پی او در آمدند آنگاه باصحاب شمال فرمود: باذن من بآن در آئید، گفتند: پروردگارا! ما را آفریدی تا بسوزانی؟! و نافرمانی کردند، سپس باصحاب یمین فرمود: باذن من از آتش خارج شوید، بی آنکه آتش بآنها جراحی رساند و در آنها تاءثیری گذارد (خارج شدند).

چون اصحاب شمال آنها را دیدند، گفتند: پروردگارا! اصحاب خود را سالم میبینم، از ما در گذر و امر فرما داخل شویم، فرمود: از شما در گذشتم، داخل شوید، چون نزدیک رفتند و افروختگی آتش بآنها رسید، برگشتند و گفتند: پروردگارا! ما بر سوختن صبر نداریم و نافرمانی کردند، تا سه بار ایشانرا امر بدخول فرمود، و در هر سه بار نافرمانی کردند و برگشتند و آنها (یعنی اصحاب یمین) را سه بار امر فرمود، هر سه بار فرمان بردند و سلامت از آتش در آمدند.

سپس همه آنها فرمود: باذن من گل شوید و آدم را از آن گل آفرید، پس آنها که از این دسته باشند، از آن دسته نگردند و آنها که از آن دسته باشند، از اینها نشوند (یعنی عاقبت اصحاب یمین سعادتمند و بهشتی گردند و اصحاب شمال با شقاوت دوزخی شوند) و هر سبکی و بدخلفی که در اصحاب (شیعیان) می بینی از برخورد آنهاست با اصحاب شمال و هر سیمای نیک و وقاریکه در مخالفینت می بینی، از

برخورد آنهاست با اصحاب یمین (گویا مقصود از این بر خورد همان چسبندگی و آمیختگی اجزاء گل اولیه آنهاست با یکدیگر).

* : *

باب : فطره الخلق علی التوحید

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ ابْنِ أُدَيْنَةَ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ قَالَ الْحَنِيفِيَّةُ مِنَ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ قَالَ فَطَرَهُمْ عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِهِ قَالَ زُرَّارَةُ وَ سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى الْآيَةَ قَالَ أَخْرَجَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَحَرَجُوا كَالدَّرِّ فَعَرَفَهُمْ وَأَرَاهُمْ نَفْسَهُ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَعْرِفْ أَحَدٌ رَبَّهُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ يَعْنِي الْمَعْرِفَةَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَالِقُهُ كَذَلِكَ قَوْلُهُ وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ

زراره گوید: از امام باقر (ع) این قول خدای عزوجل را پرسیدم: ((مخلصان خدا باشید و باو مشرک نشوید ۳۱ سوره ۲۲-)) فرمود: فطرت حنیفیه (مستقیم و بی انحراف) است که خدا مردم را بر آن آفریده ((آفرینش خدا را تغییری نیست)) فرمود: خدا مردم را بر معرفت خود آفریده .

زراره گوید و نیز از آن حضرت این قول خدای عزوجل را پرسیدم: ((و چون پروردگارت فرزندان آدم از پشتهایشان نسلشان را برگرفت و بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا ۱۷۲ سوره ۷-)) فرمود: از پشت آدم نژادش را تا روز قیامت در آورد، و مانند مورچگان خارج شدند، سپس خود را بآنها معرفی کرد و وانمود، و اگر چنین نمیکرد، هیچکس (در دنیا) پروردگارش را نمیشناخت، و فرمود رسول خدا (ص) فرماید: هر نوزادی بر همین فطرت متولد میشود، یعنی خدای عزوجل را خالق خود میدانند، همچنین است قول خدای تعالی: ((اگر از آنها بپرسی، آسمانها و زمین را که آفریده؟ خواهند گفت: خدا))

* : *

بَابُ الْإِخْلَاصِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُتَّقِرِيِّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا قَالَ لَيْسَ يَعْني أَكْثَرَ عَمَلًا وَ لَكِنْ أَصَوَّبَكُمْ عَمَلًا وَ إِنَّمَا الْإِصَابَةُ حَسَنِيَّةُ اللَّهِ وَ النَّيَّةُ الصَّادِقَةُ وَ الْحَسَنَةُ ثُمَّ قَالَ الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ حَتَّى يَخْلُصَ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ وَ الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَ النَّيَّةُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ أَلَا وَ إِنَّ النَّيَّةَ هِيَ الْعَمَلُ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ يَعْني عَلَى نِيَّتِهِ

برگردان:

سفيان بن عيينه گوید: امام صادق (ع) راجع به قول خدای عزوجل (((: تا بیازماید شما را که کدامیک نیکو کردارترید، ۲ سوره ۶۷ -))) فرمود: مقصود پرکردار نیست، بلکه مقصود درست کردارتر است، و درستی همانا ترس از خدا و نیت صادق و کسار نیت است.

سپس فرمود: پایداری بر عمل تا خالص ماند، سخت تر از خود عمل است و عمل خالص آنست که: نخواهی هیچکس جز خدای عزوجل ترا بر آن بستاید، همانا نیت همان عمل است، سپس این قول خدای عزوجل را تلاوت فرمود(((: بگو همگی طبق روش خود عمل می کنند، ۸۴ سوره ۱۷ -))) یعنی طبق نیت خود.

* : *

بَابُ الشَّرَائِعِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ وَ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ تَقْفِيٍّ عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ مَرْوَانَ جَمِيعاً عَنْ أَبَانَ بْنِ عَثْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَعْطَى مُحَمَّدًا ص شَرَائِعَ نُوحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى ع التَّوْحِيدِ وَ الْإِخْلَاصِ وَ خَلَعَ الْأَنْدَادِ وَ الْفِطْرَةَ الْحَنِيفِيَّةَ السَّمْحَةَ وَ لَا رَهْبَانِيَّةَ وَ لَا سِيَاحَةَ أَحَلَّ فِيهَا الطَّيِّبَاتِ وَ حَرَّمَ فِيهَا الْخَبَائِثَ وَ وَضَعَ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ثُمَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِ فِيهَا الصَّلَاةَ وَ الزَّكَاةَ وَ الصِّيَامَ وَ الْحَجَّ وَ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ الْحَلَالَ وَ الْحَرَامَ وَ الْمَوَارِيثَ وَ الْحُدُودَ وَ الْفَرَائِضَ وَ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ زَادَهُ الْوُضُوءَ وَ فَضَّلَهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَ بَخَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَ الْمُفَصَّلِ وَ أَحَلَّ لَهُ الْمَغْنَمَ وَ الْفِيءَ وَ نَصَرَهُ بِالرُّعْبِ وَ جَعَلَ لَهُ الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَ طَهَّرَهَا أَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَ الْأَسْوَدِ وَ الْجَنِّ وَ الْبَيْسِ وَ

أَعْطَاهُ الْجِزْيَةَ وَ أَسْرَ الْمُشْرِكِينَ وَ فِدَاهُمْ ثُمَّ كَفَّفَ مَا لَمْ يُكَفَّفْ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ سَيْفٌ مِنَ السَّمَاءِ فِي غَيْرِ غَمْدٍ وَ قِيلَ لَهُ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلِّفُ إِلَّا نَفْسَكَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی شریعتهای نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم السلام را بحمد صلی الله علیه و آله عطا فرمود، و آن شرایع یکتا پرستی است و اخلاص ترک بت پرستی و فطرت حنیفه آسان (که همان طریقه و روش اسلامست) و اینکه گوشه گیری و صحرا گردی (کناره گیری از جماعت مسلمین) نیست، چیزهای پاکیزه را در این شرایع حلال کرد و پلیدیها را حرام نمود و تکلیف سنگین و زنجیرهاییکه بگردن آنها بود برداشت آنگاه در آن شرایع مقرر فرمود، نماز و زکوة روزه و حج و امر بمعروف و نهی از منکر و حلال و حرام و میراث ها و حدود و فرائض و جهاد در راه خدا را، را باضافه وضو (و وضو را برای محمد صلی الله علیه و آله اضافه فرمود) و آنحضرترا فضیلت بخشید بسبب سوره فاتحة الكتاب و آیات آخر سوره بقره و سوره های پر فصل (از سوره ق یا محمد یا فتح تا آخر قرآن) و غنیمت و فیء را برای او حلال فرمود و او را با رعب (و ترسی که در دل دشمنانش میافکند) نصرت بخشید، و زمین را برایش سجده گاه و پاك کننده (در تیمم) قرار داد، و او را بسوی همگان از سفید و سیاه و جن و انس ارسال فرمود، و گرفتن جزیه و اسیر کردن مشرکین و فدیة گرفتن را باو عطا فرمود، سپس تکلیفی باو متوجه شد بهیچ يك از پیغمبران آن تکلیف متوجه نشده بود، و از آسمان شمشیری بی غلاف بر او نازل شد و باو گفته شد (((در راه خدا جنگ کن (و اگر ترا تنها گذاشتند) تنها خودت تکلیف داری (که با دشمنان دین بجنگی)).

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ فَقَالَ نُوحٌ وَ إِبْرَاهِيمُ وَ مُوسَى وَ عِيسَى وَ مُحَمَّدٌ صَ قُلْتُ كَيْفَ صَارُوا أَوْلَى الْعَزْمِ قَالَ لِأَنَّ نُوحًا بُعِثَ بِكِتَابٍ وَ شَرِيعَةٍ وَ كُلُّ مَنْ جَاءَ بَعْدَ نُوحٍ أَخَذَ بِكِتَابِ نُوحٍ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمَ عَ بِالصُّحُفِ وَ بَعْزِيمَةَ تَرْكِ كِتَابِ نُوحٍ لَا كُفْرًا بِهِ فَكُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ إِبْرَاهِيمَ عَ أَخَذَ بِشَرِيعَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ مِنْهَاجِهِ وَ بِالصُّحُفِ حَتَّى جَاءَ مُوسَى بِالنُّورَةِ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ وَ بَعْزِيمَةَ تَرْكِ الصُّحُفِ وَ كُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ مُوسَى عَ أَخَذَ بِالنُّورَةِ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ حَتَّى جَاءَ الْمَسِيحُ عَ بِالنُّجِيلِ وَ بَعْزِيمَةَ تَرْكِ شَرِيعَةِ مُوسَى وَ مِنْهَاجِهِ فَكُلُّ نَبِيٍّ جَاءَ بَعْدَ الْمَسِيحِ أَخَذَ بِشَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ حَتَّى جَاءَ مُحَمَّدٌ صَ فَجَاءَ بِالْقُرْآنِ وَ شَرِيعَتِهِ وَ مِنْهَاجِهِ فَحَلَّاهُ حَلَالَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ حَرَامَهُ حَرَامًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَهَؤُلَاءِ أَوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ عَ

برگردان:

سماعة بن مهران گوید: قول خدای عزوجل را: ((چنانکه پیغمبران اولوالعزم صبر کردند توهم صبر کن ۳۵ سوره ۴۶ -)) بامام صادق (ع) عرض کردم . فرمود: پیغمبران اولوالعزم: نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله میباشند.

عرض کردم: اینها چگونه اولوالعزم گشتند؟ فرمود: زیرا جناب نوح با کتاب و شریعتی مبعوث شد و هر پیغمبریکه پس از نوح آمد، کتاب و شریعت و طریقه او را اخذ کرد، تا زمانیکه جناب ابراهیم علیه السلام آمد با صحف و فرمان ترك كتاب نوح . نه از راه کافر شدن بآن (بلکه اوضاع زمانش مقتضی ترویج کتاب نوح نبود، و آن هم بدستور خدایتعالی بود) سپس هر پیغمبری که بعد از ابراهیم علیه السلام آمد بشریعت و طریقه صحف او رفتار کرد، تا زمانیکه جناب موسی آمد و تورات و شریعت و طریقه خود را با فرمان ترك صحف آورد، و هر پیغمبریکه بعد از موسی (ع) آمد، بتورات و شریعت و طریقه او متمسک شد، تا زمانیکه جناب مسیح (ع) با انجیل و فرمان ترك شریعت و طریقه موسی آمد، سپس هر پیغمبریکه بعد از مسیح آمد شریعت و طریقه او را گرفت ، تا زمانیکه محمد صلی الله علیه و آله آمد و قرآن و شریعت و طریقه خود را آورد، پس حلال او حلالست تا روز قیامت ، و حرام او حرامست تا روز قیامت . و پیغمبران اولوالعزم اینها هستند.

* : *

بَابُ دَعَائِمِ الْإِسْلَامِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الصَّلْتِ جَمِيعاً عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ حَرِيْزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ بَنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الْحَجِّ وَ الصَّوْمِ وَ الْوَلَايَةِ قَالَ زُرَّارَةُ فَقُلْتُ وَ أَيُّ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ فَقَالَ الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهَا وَ الْوَالِي هُوَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِنَّ قُلْتُ ثُمَّ الَّذِي يَلِي ذَلِكَ فِي الْفَضْلِ فَقَالَ الصَّلَاةُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ص قَالَ الصَّلَاةُ عَمُودُ دِينِكُمْ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ قَالَ الزَّكَاةُ لِأَنَّهَا قَرْنُهَا بِهَا وَ بَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَهَا وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الزَّكَاةُ تُذْهِبُ الذُّنُوبَ قُلْتُ وَ الَّذِي يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ قَالَ الْحَجُّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَ مَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِحَاجَةِ مَقْبُولَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ صَلَاةً نَافِلَةً وَ مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافاً أَحْصَى فِيهِ أَسْبُوعَهُ وَ أَحْسَنَ رُكْعَتَيْهِ عَقَرَ اللَّهُ لَهُ وَ قَالَ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ وَ يَوْمِ الْمَزْدَلِقَةِ مَا قَالَ قُلْتُ فَمَاذَا يَتَّبَعُهُ قَالَ الصَّوْمُ قُلْتُ وَ مَا بَالُ الصَّوْمِ صَارَ آخِرَ ذَلِكَ أَجْمَعَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنْ تَمَّ قَالَ إِنَّ أَفْضَلَ الْأَشْيَاءِ مَا إِذَا فَاتَكَ لَمْ تَكُنْ مِنْهُ تَوْبَةً دُونَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ فَتَوَدِّيَهُ بِعَيْنِهِ إِنَّ الصَّلَاةَ وَ الزَّكَاةَ وَ الْحَجَّ وَ الْوَلَايَةَ لَيْسَ يَقَعُ شَيْءٌ مَكَانَهَا دُونَ أَدَانِهَا وَ إِنَّ الصَّوْمَ إِذَا فَاتَكَ أَوْ قَصَّرْتَ أَوْ سَافَرْتَ فِيهِ أَدَيْتَ مَكَانَهُ أَيَّاماً

غَيْرَهَا وَ جَزَيْتَ ذَلِكَ الذَّنْبَ بِصَدَقَةٍ وَ لَأَ قِضَاءَ عَلَيْكَ وَ لَيْسَ مِنْ تِلْكَ الْأَرْبَعَةِ شَيْءٌ يُجْزِيكَ مَكَانَهُ غَيْرُهُ قَالَ ثُمَّ قَالَ ذُرْوَةَ الْأَمْرُ وَ سَنَامُهُ وَ مِفْتَاحُهُ وَ بَابُ الْأَشْيَاءِ وَ رِضَا الرَّحْمَنِ الطَّاعَةَ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَ مَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا أَمَا لَوْ أَنَّ رَجُلًا قَامَ لَيْلُهُ وَ صَامَ نَهَارَهُ وَ تَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَ حَجَّ جَمِيعَ دَهْرِهِ وَ لَمْ يَعْرِفْ وَ لِيَايَةَ وَلِيِّ اللَّهِ فِيوَالِيهِ وَ يَكُونُ جَمِيعُ أَعْمَالِهِ بِدَلَالَتِهِ إِلَيْهِ مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ جَلٌّ وَ عَزٌّ حَقٌّ فِي ثَوَابِهِ وَ لَأَ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ ثُمَّ قَالَ أَوْلَيْكَ الْمُحْسِنُ مِنْهُمْ يُدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: بنای اسلام روزی پنج چیز است؟ نماز و زکاة و حج و روزه و ولایت .

زراره گوید بحضرت عرض کردم: کدامیک از اینها برتر است؟ فرمود: ولایت برتر است. زیرا ولایت کلید آنهاست و شخص والی دلیل و راهنمای آنهاست (انمه عليهم السلام راهنمای نماز و زکاة و حج و روزه می باشند و این اعمال بدون راهنمایی آنها درست نیست).

عرض کردم: سپس کدامیک برتری دارد؟ فرمود: نماز، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده: نماز ستون دین شماست.

عرض کردم: پس از آن کدامیک برتری دارد؟ فرمود: زکوة، زیرا خدا زکوة را همدوش نماز قرار داده و نماز را پیش از زکوة ذکر نموده و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: زکوة گناه را میبرد.

عرض کردم: پس از آن کدامیک برتری دارد؟ فرمود: حج، خدای عزوجل فرماید: ((برای خداست بر مردم زیارت خانه خدا کعبه آنها که بدان راه توانند یافت و هر که کيفر ورزد، خدا از جهانیان بی نیاز است ۹۷ سوره ۳)) و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: يك حج پذیرفته از بیست نماز نافله بهتر است و هر که گرد اینخانه طوافی کند که هفت شوطش را بشمارد (تا کم و زیاد نشود) و دو رکعت نمازشرا نیکو گزارد خدا او را بیمارزد، و راجع بروز عرفه و مزدلفه چه مطالبی فرموده است (که همه می دانند، مانند ثوابهای بسیاری که برای عبادت در این دو روز بیان فرموده و نیز فضیلت و قفوف بعرفات و مشعر را).

عرض کردم: پس از این کدام است؟ فرمود: روزه .

عرض کردم: چرا روزه آخر همه اینها قرار گرفت؟ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است: روزه سپر آتش دوزخ است، سپس فرمود: برترین چیزها آنست که چون از دستت رفت، توبه کردن از آن پذیرفته نیست، جز آنکه بر گردی و عین آن عمل را بجا آوردی، و نماز و زکوة و حج و ولایت، جز انجام دادن خود آنها، چیز دیگری جای آنها را نمی گیرد، ولی روزه (ماه رمضان) اگر از تو فوت شود یا تقصیری در آن روا داری یا مسافرت کنی، در ایام غیر رمضان بجا میآوردی و آن گناه را با صدقه دادن و قضا کردن جبران می کنی. ولی هیچیک از آن چهار، چیز دیگری جایگزینش نشود.

سپس فرمود: بالاترین مرتبه امر دین و کلیدش و در همه چیز و مایه خرسندی خدای رحمان، اطاعت امام است، بعد از شناسایی او، همانا خدای عزوجل می فرماید:

هر که پیغمبر را فرمان برد خدا را فرمان برده است و هر که پشت کند، ما ترا به نگهبانی آنها نفرستاده ایم ، ۸۰ سوره ۴)) همانا اگر مردی شبها را بعبادت بپا خیزد و روزها را روزه دارد تمام اموالشرا صدقه دهد و در تمام دوران عمرش بحج رود، و امر ولایت ولی خدا را نشناسد تا از او پیروی کند و تمام اعمالش با راهنمایی او باشد، برای او از ثواب خدای جل و عز حقی نیست و او از اهل ایمان نباشد، سپس فرمود: خدا نیکوکاران از ایشان (اهل ولایت یا مستضعفین از مخالفین) را بفضل رحمت خود داخل بهشت کند.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عِيسَى بْنِ السَّرِيِّ أَبِي الْيَسَعِ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَخْبِرْنِي بِدَعَائِمِ الْإِسْلَامِ الَّتِي لَا يَسَعُ أَحَدًا التَّقْصِيرُ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْهَا الَّذِي مَنْ قَصَرَ عَنْ مَعْرِفَةِ شَيْءٍ مِنْهَا فَسَدَّ دِينَهُ وَ لَمْ يَقْبَلِ | اللَّهُ | مِنْهُ عَمَلُهُ وَ مَنْ عَرَفَهَا وَ عَمَلَ بِهَا صَلَحَ لَهُ دِينُهُ وَ قِيلَ مِنْهُ عَمَلُهُ وَ لَمْ يَضِقْ بِهِ مِمَّا هُوَ فِيهِ لِجَهْلٍ شَيْءٍ مِنَ الْأُمُورِ جَهْلُهُ فَقَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ الْإِيمَانُ بِأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ص وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ حَقٌّ فِي الْأَمْوَالِ الزَّكَاةُ وَ الْوَلَايَةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا وَ لِيَاةِ آلِ مُحَمَّدٍ ص قَالَ فَقُلْتُ لَهُ هَلْ فِي الْوَلَايَةِ شَيْءٌ دُونَ شَيْءٍ فَضُلٌّ يُعْرَفُ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مَنْ مَاتَ وَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِيتَةَ جَاهِلِيَّةٍ وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ص وَ كَانَ عَلِيًّا ع وَ قَالَ الْآخَرُونَ كَانَ مُعَاوِيَةَ ثُمَّ كَانَ الْحَسَنَ ع ثُمَّ كَانَ الْحُسَيْنَ ع وَ قَالَ الْآخَرُونَ يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ وَ حُسَيْنَ بْنِ عَلِيٍّ وَ لَا سِوَاءَ وَ لَا سِوَاءَ قَالَ ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ أَرِيدُكَ فَقَالَ لَهُ حَكَمُ الْأَعْوَرُ نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ ثُمَّ كَانَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ ثُمَّ كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَبِي جَعْفَرٍ وَ كَانَتْ الشِّيْعَةَ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ أَبُو جَعْفَرٍ وَ هُمْ لَا يَعْرِفُونَ مَنَاسِكَ حَجَّهِمْ وَ حَلَالَهُمْ وَ حَرَامَهُمْ حَتَّى كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ فَفَتَحَ لَهُمْ وَ بَيَّنَّ لَهُمْ مَنَاسِكَ حَجَّهِمْ وَ حَلَالَهُمْ وَ حَرَامَهُمْ حَتَّى صَارَ النَّاسُ يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا كَانُوا يَحْتَاجُونَ إِلَى النَّاسِ وَ هَكَذَا يَكُونُ الْأَمْرُ وَ الْأَرْضُ لَا تَكُونُ إِلَّا بِإِمَامٍ وَ مَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِيتَةَ جَاهِلِيَّةٍ وَ أُحْجُجَ مَا تَكُونُ إِلَى مَا أَنْتَ عَلَيْهِ إِذْ بَلَغْتَ نَفْسَكَ هَذِهِ وَ أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى حَلْقِهِ وَ انْقَطَعَتْ عَنكَ الدُّنْيَا تَقُولُ لَقَدْ كُنْتُ عَلَى أَمْرٍ حَسَنٍ

برگردان:

عیسی بن سری گوید: بامام صادق (ع) علیه السلام عرض کردم: ارکان اسلام را به من خبر ده، آن ارکان که برای هیچکس کوتاهی در شناسائی آنها روا نیست، و کسیکه در شناسائی آنها کوتاهی کند، دین خود را تباه ساخته و خدا کردار او را نپذیرد و هر که آن ارکان را بشناسد و بآنها عمل کند: دینش شایسته گشته و کردارش پذیرفته شده و با روشی که دارد (که ارکان اسلام را می داند و بآنها عمل میکند) ندانستن هیچ امر دیگر، برای او تنگی و فشار نیاورد؟ فرمود گواهی دادن به یکتایی خدا و اینکه محمد صلی الله علیه و آله فرستاده خداست و اقرار بانچه او از

جانب خدا آورد و اینکه زکوة اموال حق است و ولایتی که خدای عزوجل بدان امر فرموده است و آن ولایت آل محمد صلی الله علیه و آله است. عرض کردم: آیا نسبت بامر ولایت دلیل مخصوصی برای کسیکه ادعاء آن فضیلت کند میباشد که بان شناخته شود؟ (آیا نسبت بولایت بیان و برهان مخصوصی رسیده است که متمسک بان شناخته شود؟) فرمود آری، خدای عزوجل فرماید: ((کسانیکه ایمان آورده اید! اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیغمبر و والیان امر از خودتانرا، ۵۹ سوره ۴)) و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر که بمیرد و امام و پیشوای خود را نشناسد بمرگ دوران جاهلیت مرده است. و امام و پیشوای مردم پیغمبر صلی الله علیه و آله بود و علی علیه السلام و دیگران گفتند: معاویه بوده است، سپس حسن علیه السلام بود و بعد از او حسین علیه السلام و دیگران گفتند. یزید بن معاویه (و حسین بن علی) ولی برابر نباشند، برابر نباشند (پر واضح است که معاویه در برابر علی علیه السلام و یزید در برابر حسین علیه السلام قابلیت امامت ندارند) سپس سکوت نمود و باز فرمود: برایت زیادتر بگویم؟ حکم اعور عرض کرد: آری قربانت گردم، فرمود: سپس علی بن الحسین امام بود و بعد از او ابوجعفر محمد بن علی، و شیعیان پیش از ابوجعفر مناسک حج و حلال و حرام خود را نمی دانستند، چون ابوجعفر آمد، در علم را گشود و مناسک حج و حلال و حرام مردم را بیان فرمود، تا آنجا که مردمی که شیعه بآنها محتاج بودند (در امر مناسک و حلال و حرام) خود محتاج شیعه گشتند، و امر امامت اینگونه میباشد، زمین بی امام باقی نماند و هر که بمیرد و امامش را نشناسد، بمرگ جاهلیت مرده است، و زمانی که از همه بیشتر احتیاج داری بروشی که داری (عقیده تشیع) زمانی است که نفست باینجا برسد با دست اشاره بگردنش فرمود و دنیا از تو بریده شود، خواهی گفت: عقیده خوبی داشتم (یعنی هنگام جانداران عظمت و فضیلت ولایت خویش را می فهمی).

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِيعاً عَنْ صَفْوَانَ عَنْ عَمْرٍو بْنِ حَرْبٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع وَ هُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِيهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ فَقُلْتُ لَهُ جَعَلْتَ فِدَاكَ مَا حَوْلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ قَالَ طَلَبْتُ النَّزْهَةَ فَقُلْتُ جَعَلْتَ فِدَاكَ أَلَا أَقْصُ عَلَيْكَ دِينِي فَقَالَ بَلَى قُلْتُ أَدِينُ اللَّهَ هَادَةً أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ أَنْ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَ أَنْ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ وَ إِقَامَ الصَّلَاةَ وَ إِيْتَاءَ الزَّكَاةَ وَ صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ حَجَّ الْبَيْتِ وَ الْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ص وَ الْوَلَايَةَ لِلْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ الْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَ الْوَلَايَةَ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَ لَكَ مِنْ بَعْدِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَ أَنْكُمْ أَيْمَنِي عَلَيْهِ أَحْيَا وَ عَلَيْهِ أَمُوتُ وَ أَدِينُ اللَّهَ بِهِ فَقَالَ يَا عَمْرُؤُ هَذَا وَ اللَّهُ دِينُ اللَّهِ وَ دِينِ آبَائِي الَّذِي أَدِينُ اللَّهَ بِهِ فِي السَّرِّ وَ الْعَلَانِيَةِ فَاتَّقِ اللَّهَ وَ كَفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ وَ لَا تَقُلْ إِنِّي هَدَيْتُ نَفْسِي بَلِ اللَّهُ هَدَاكَ فَأَدَّ شُكْرَ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ عَلَيْكَ وَ لَا تَكُنْ مِمَّنْ إِذَا أَقْبَلَ طَعْنٌ فِي عَيْنِهِ وَ إِذَا أَدْبَرَ طَعْنٌ فِي قَفَاةٍ وَ لَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ فَإِنَّكَ أَوْشَكَ أَنْ حَمَلْتَ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ أَنْ يُصَدَّعُوا شَعْبَ كَاهِلِكَ

برگردان:

عمرو بن حریث گوید: خدمت امام صادق (ع) رسیدم و آن حضرت در منزل برادرش عبدالله بن محمد بود.

عرض کردم: قربانت کردم، چرا باین منزل منتقل شدی؟ فرمود: برای تفریح.

عرض کردم: قربانت کردم، دینم را برای شما نقل نکنم؟ فرمود: چرا. عرض کردم: من خدا را دینداری می کنم با شهادت دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدای یگانه بی شریک نیست و اینکه محمد بنده و فرستاده اوست و روز قیامت آمدنی است، شکی در آن نباشد، و اینکه خدا در گور رفتگانرا بر انگیزاند. و گزاردن نماز و دادن زکوة و روزه ماه رمضان و حج خانه کعبه و ولایت امیرالمؤمنین علی علیه السلام بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و ولایت حسن و حسین و ولایت علی بن الحسین و ولایت محمد بن علی و شما پس از او، صلوات الله علیهم و اجمعین و اینکه شما امامان من هستید. بر این روش زندگی کنم و بر این روش بمیرم و خدا را با آن دینداری کنم.

فرمود: ای عمرو! این بخدا دین من است و دین پدرانم که خدا در پنهان و آشکار دینداری می کنم پس از خدا پروا کن و زبانت را جز از سخن خیر نگهدار و نگو من از جانب خود هدایت یافتم، بلکه خدا ترا هدایت فرموده، پس شکر نعمتهایی را که خدای عزوجل بتو داده بگزار، و از کسانی مباش که چون رو آورد و حاضر باشد، روبرو سرزنش شود، و چون پشت کند و غایب شود، غیبتش کنند (بلکه تقیه را از دست مده و با همه مردم خوش رفتاری کن) و مردم را بر دوش خود سوار مکن (مردم را بر خود مسلط مکن و خود را مدیون آنها مساز، باینکه از آنها ضمانت کنی یا وعده نی بدهی که نتوانی وفا کنی یا سستی و مداهنه از خود نشان دهی) زیرا اگر مردم را بر دوش خود سوار کنی، استخوان شان ات بشکستن نزدیک شود (زیرا بار میمانی و درمانده میشوی و شاید از هستی ساقط گردی).

*

:

بَابُ أَنَّ الْإِيْمَانَ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامَ لَا يَشْرِكُ الْإِيْمَانَ

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ أَيُّهُمَا أَفْضَلُ الْإِيْمَانُ أَوْ الْإِسْلَامُ فَإِنَّ مَنْ قَبِلْنَا يَقُولُونَ إِنَّ الْإِسْلَامَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيْمَانِ فَقَالَ الْإِيْمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ قُلْتُ فَأَوْجِدُنِي ذَلِكَ قَالَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَدَثَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مُتَعَمِّدًا قَالَ قُلْتُ يُضْرَبُ ضَرْبًا شَدِيدًا قَالَ أَصَبْتَ قَالَ فَمَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَدَثَ فِي الْكَعْبَةِ مُتَعَمِّدًا قُلْتُ يُقْتَلُ قَالَ أَصَبْتَ أَلَا تَرَى أَنَّ الْكَعْبَةَ أَفْضَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَأَنَّ الْكَعْبَةَ تَشْرِكُ الْمَسْجِدَ وَالْمَسْجِدَ لَا يَشْرِكُ الْكَعْبَةَ وَكَذَلِكَ الْإِيْمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامَ لَا يَشْرِكُ الْإِيْمَانَ

برگردان:

ابی الصباح کنانی گوید: بامام صادق (ع) عرض کردم: از ایمان و اسلام کدامیک برتر است؟ زیرا مردیکه نزد ما هستند، میگویند: اسلام برتر از ایمانست. فرمود: ایمان برتر از اسلامست. عرض کردم: این مطلب را بمن خوب بفهمانید. فرمود: چه می گوئی درباره کسیکه عمدا در مسجد الحرام حدیثی صادر کند؟ (مثل آنکه بول کند) عرض کردم: او را بشدت میزنند. فرمود: درست گفتی. چه میگوئی درباره کسیکه در خانه کعبه عمدا حدیثی صادر کند؟ عرض کردم باید کشته شود. فرمود: درست گفتی، نمی بینی که خانه کعبه فضیلتش از مسجد بیشتر است، و کعبه با مسجد شریکست، ولی مسجد با کعبه شریک نیست؟ (زیرا کافر توهین بکعبه در مسجد نیست) همچنین ایمان با اسلام شریکست، ولی اسلام شریک ایمان نیست.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاطٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ الْإِيمَانَ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقَلْبِ وَأَفْضَى بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ صَدَقَهُ الْعَمَلُ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَ التَّسْلِيمِ لِأَمْرِهِ وَ الْإِسْلَامُ مَا ظَهَرَ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ وَ هُوَ الَّذِي عَلَيْهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ مِنَ الْفِرْقِ كُلِّهَا وَ بِهِ حُقِنَتِ الدَّمَاءُ وَ عَلَيْهِ جَرَتِ الْمَوَارِيثُ وَ جَارَ النَّكَاحُ وَ اجْتَمَعُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ فَخَرَجُوا بِذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ أَضِيفُوا إِلَى الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ وَ الْإِسْلَامُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ هُمَا فِي الْقَوْلِ وَ الْفِعْلِ يَجْتَمِعَانِ كَمَا صَارَتِ الْكَعْبَةُ فِي الْمَسْجِدِ وَ الْمَسْجِدُ لَيْسَ فِي الْكَعْبَةِ وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَ لَمَّا يَدْخُلُ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَصْدَقُ الْقَوْلِ قُلْتُ فَهَلْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقَضَائِلِ وَ الْأَحْكَامِ وَ الْحُدُودِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ فَقَالَ لَا هُمَا يَجْرِيَانِ فِي ذَلِكَ مَجْرَى وَاحِدٍ وَ لَكِنْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي أَعْمَالِهِمَا وَ مَا يَتَقَرَّبَانِ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ زَعَمْتَ أَنَّهُمْ مُجْتَمِعُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ مَعَ الْمُؤْمِنِ قَالَ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَيُضَاعِفُهُ لَهُ أضعافاً كثيرةً فَالْمُؤْمِنُونَ هُمُ الَّذِينَ يُضَاعِفُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ حَسَنَاتِهِمْ لِكُلِّ حَسَنَةٍ سَبْعُونَ ضِعْفًا فَهَذَا فَضْلُ الْمُؤْمِنِ وَ يَزِيدُهُ اللَّهُ فِي حَسَنَاتِهِ عَلَى قَدْرِ صِحَّةِ إيمَانِهِ أضعافاً كثيرةً وَ يَفْعَلُ اللَّهُ بِالْمُؤْمِنِينَ مَا يَشَاءُ مِنَ الْخَيْرِ قُلْتُ أَرَأَيْتَ مَنْ دَخَلَ فِي الْإِسْلَامِ أَلَيْسَ هُوَ دَاخِلًا فِي الْإِيمَانِ فَقَالَ لَا وَ لَكِنَّهُ قَدْ أَضِيفَ إِلَى الْإِيمَانِ وَ خَرَجَ مِنَ الْكُفْرِ وَ سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلًا تَعْقِلُ بِهِ فَضْلَ الْإِيمَانِ عَلَى الْإِسْلَامِ أَرَأَيْتَ لَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْمَسْجِدِ أَوْ كُنْتَ تَشْهَدُ أَنَّكَ رَأَيْتَهُ فِي الْكَعْبَةِ قُلْتَ لَا يَجُوزُ لِي ذَلِكَ قَالَ فَلَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْكَعْبَةِ أَوْ كُنْتَ شَاهِدًا أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ قُلْتَ نَعَمْ قَالَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قُلْتَ إِنَّهُ لَا يَصِلُ إِلَى دُخُولِ الْكَعْبَةِ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ وَ أَحْسَنْتَ ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَ الْإِسْلَامُ

برگردان:

امام باقر (ع) می فرمود: ایمان آنستکه در دل مستقر شود. و بنده را بسوی خدای عزوجل کشاند، و اطاعت خدا گردن نهادن بفرمانش مصدق آن باشد، ولی اسلام گفتار و کردار ظاهری است که تمام فرق و جماعت مردم آن را دارند، و بوسیله آن جانها محفوظ ماند و میراث پرداخت شود و زناشویی روا گردد، و بر نماز و زکوة و روزه و حج اتفاق و اجتماع کنند، و بدان سبب از کفر خارج گشته ، بایمان منسوب گردند، و اسلام شریک ایمان نیست ، ولی ایمان با اسلام شریک گردد، و در گفتار (شهادتین) و کردار (عمل بمقررات دین) هر دو گرد آیند (یعنی چنین کسی هم مؤ من است و هم مسلمان) چنانکه کعبه در مسجد الحرام است ، ولی مسجد الحرام در کعبه نیست ، همچنین ایمان شریک اسلامست ، ولی اسلام شریک ایمان نیست. و خدای عزوجل فرماید: (((اعراب گفتند: ایمان آوردیم ، بگو ایمان نیاوردید. بلکه بگوئید اسلام آوردیم ، در صورتیکه هنوز ایمان در دلهایتان نفوذ نکرده است.))) و سخن خدای عزوجل راست ترین سخن است .

عرض کردم : آیا مؤ من را بر مسلمان نسبت بفضائل (بخششها و مواهب دنیوی) و احکام و حدود و چیزهای دیگری فضیلتی هست ؟ فرمود: نه ، هر دو نسبت باین امور یکسانند، لیکن فضیلت مؤ من بر مسلم نسبت باعمال آنها و موجبات تقربی است که بسوی خدای عزوجل دارند،

عرض کردم : مگر خدای عزوجل نمیفرماید: (((هر کس حسنه ای آورد، ده برابر آن پاداش دارد؟ (سوره ۱۶۰ ۶))) در صورتیکه عقیده شما این بود که مسلمان با مؤ من نسبت بنماز و زکوة و روزه و حج یک حکم دارد. فرمود: مگر خدای عزوجل نمیفرماید: (((خدا برای او چندین برابر بیشتر کند))) مؤ منینند که خدای عزوجل حسناتشانرا چند برابر کند، هر حسنه ئی را هفتاد برابر، این است فضیلت مؤ من (بر مسلم) و نیز خدا باتدازه درستی ایمانش ، حسنات ا را چند برابر زیاد کند، و نسبت بمؤ منین هر خیری که خواهد روا دارد.

عرض کردم : بفرمائید: اگر کسی وارد اسلام شود، مگر نه اینستکه وارد ایمان هم شده است ؟ فرمود: نه ، بلکه منسوب بایمان گشته و از کفر خارج شده است ، اکنون برایت مثلی میزنم تا فضیلت ایمانرا براسلام بفهمی:

بمن بگو اگر مردی را در میان مسجد الحرام ببینی ، شهادت میدهی که او را در کعبه دیده ئی ؟

عرض کردم : این شهادت برایم روا نیست ، فرمود : اگر مردی را در میان کعبه ببینی ، گواهی دهی که او داخل مسجد الحرام گشته است ؟ عرض کردم : آری ، فرمود: چگونه چنین شد؟ گفتم : زیرا داخل کعبه نمی شود، جز اینکه داخل مسجد الحرام شود، فرمود: درست فهمیدی و نیکو گفتی : سپس فرمود ایمان و اسلام هم چنین اند. (تا کسی شهادتین نگوید با اعتماد قلبی و عمل بمقررات دینی نرسد).

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَائِبٍ عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ سَمِعْتُهُ

يَقُولُ الْإِيمَانُ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقَلْبِ وَ أَفْضَى بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ صَدَقَهُ الْعَمَلُ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَ النَّسْتِيمِ لِأَمْرِهِ وَ الْإِسْلَامُ مَا ظَهَرَ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ وَ هُوَ الَّذِي عَلَيْهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ مِنَ الْفِرْقِ كُلِّهَا وَ بِهِ حُقِنَتِ الدَّمَاءُ وَ عَلَيْهِ جَرَتِ الْمَوَارِيثُ وَ جَارَ النَّكَاحُ وَ اجْتَمَعُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ فَخَرَجُوا بِذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَ أَضِيفُوا إِلَى الْإِيمَانِ وَ الْإِسْلَامِ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانُ وَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ هُمَا فِي الْقَوْلِ وَ الْفِعْلِ يَجْتَمِعَانِ كَمَا صَارَتِ الْكَعْبَةُ فِي الْمَسْجِدِ وَ الْمَسْجِدُ لَيْسَ فِي الْكَعْبَةِ وَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَ الْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَ لَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَصْدَقُ الْقَوْلِ قُلْتُ فَهَلْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي شَيْءٍ مِنَ الْقَضَائِلِ وَ الْأَحْكَامِ وَ الْحُدُودِ وَ غَيْرِ ذَلِكَ فَقَالَ لَا هُمَا يَجْرِيَانِ فِي ذَلِكَ مَجْرَى وَاحِدٍ وَ لَكِنْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي أَعْمَالِهِمَا وَ مَا يَتَقَرَّبَانِ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ قُلْتُ أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ زَعَمْتَ أَنَّهُمْ مُجْتَمِعُونَ عَلَى الصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ الصَّوْمِ وَ الْحَجِّ مَعَ الْمُؤْمِنِ قَالَ أَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فَيُضَاعَفُ لَهُ أضعافاً كَثِيرَةً فَالْمُؤْمِنُونَ هُمُ الَّذِينَ يُضَاعَفُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمْ حَسَنَاتِهِمْ لِكُلِّ حَسَنَةٍ سَبْعُونَ ضِعْفًا فَهَذَا فَضْلُ الْمُؤْمِنِ وَ يَزِيدُهُ اللَّهُ فِي حَسَنَاتِهِ عَلَى قَدْرِ صِحَّةِ إِيْمَانِهِ أضعافاً كَثِيرَةً وَ يَفْعَلُ اللَّهُ بِالْمُؤْمِنِينَ مَا يَشَاءُ مِنَ الْخَيْرِ قُلْتُ أَرَأَيْتَ مَنْ دَخَلَ فِي الْإِسْلَامِ أَلَيْسَ هُوَ دَاخِلًا فِي الْإِيمَانِ فَقَالَ لَا وَ لَكِنَّهُ قَدْ أَضِيفَ إِلَى الْإِيمَانِ وَ خَرَجَ مِنَ الْكُفْرِ وَ سَاضْرِبُ لَكَ مَثَلًا تَعْمَلُ بِهِ فَضْلَ الْإِيمَانِ عَلَى الْإِسْلَامِ أَرَأَيْتَ لَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْمَسْجِدِ أَكُنْتَ تَشْهَدُ أَنَّكَ رَأَيْتَهُ فِي الْكَعْبَةِ قُلْتُ لَا يَجُوزُ لِي ذَلِكَ قَالَ فَلَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْكَعْبَةِ أَكُنْتَ شَاهِدًا أَنَّهُ قَدْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قُلْتُ إِنَّهُ لَا يَصِلُ إِلَى دُخُولِ الْكَعْبَةِ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ قَدْ أَصَبْتَ وَ أَحْسَنْتَ ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَ الْإِسْلَامُ

برگردان:

امام باقر (ع) می فرمود: ایمان آنستکه در دل مستقر شود. و بنده را بسوی خدای عزوجل کشاند، و اطاعت خدا گردن نهادن بفرمانش مصدق آن باشد، ولی اسلام گفتار و کردار ظاهری است که تمام فرق و جماعت مردم آن را دارند، و بوسیله آن جانها محفوظ ماند و میراث پرداخت شود و زناشویی روا گردد، و بر نماز و زکوة و روزه و حج اتفاق و اجتماع کنند، و بدان سبب از کفر خارج گشته، بایمان منسوب کردند، و اسلام شریک ایمان نیست، ولی ایمان با اسلام شریک گردد، و در گفتار (شهادتین) و کردار (عمل بمقررات دین) هر دو گرد آیند (یعنی چنین کسی هم مؤمن است و هم مسلمان) چنانکه کعبه در مسجد الحرام است، ولی مسجد الحرام در کعبه نیست، همچنین ایمان شریک اسلامست، ولی اسلام شریک ایمان نیست. و خدای عزوجل فرماید(((:اعراب گفتند: ایمان آوردیم، بگو ایمان نیاوردید. بلکه بگوئید اسلام آوردیم، در صورتیکه هنوز ایمان در دلهايتان نفوذ نکرده است.)) و سخن خدای عزوجل راست ترین سخن است.

عرض کردم: آیا مؤمن را بر مسلمان نسبت بفضائل (بخششها و مواهب دنیوی) و احکام و حدود و چیزهای دیگری فضیلتی هست؟ فرمود: نه، هر دو نسبت باین امور یکسانند، لیکن فضیلت مؤمن بر مسلم نسبت باعمال آنها و موجبات تقربى است که بسوی خدای عزوجل دارند،

عرضکردم : مگر خدای عزوجل نمیفرماید: (((هر کس حسنه ای آورد، ده برابر آن پاداش دارد؟ ۱۶۰ سوره ۶))) (در صورتیکه عقیده شما این بود که مسلمان با مؤمن نسبت بنماز و زکوة و روزه و حج يك حکم دارد. فرمود: مگر خدای عزوجل نمیفرماید: ((خدا برای او جندین برابر بیشتر کند))) مؤمنینند که خدای عزوجل حسناتشانرا چند برابر کند، هر حسنه ئی را هفتاد برابر، این است فضیلت مؤمن (بر مسلم) و نیز خدا باندازه درستی ایمانش، حسنات را چند برابر زیاد کند، و نسبت بمؤمنین هر خیری که خواهد روا دارد.

عرضکردم : بفرمائید: اگر کسی وارد اسلام شود، مگر نه اینستکه وارد ایمان هم شده است؟ فرمود: نه، بلکه منسوب بایمان گشته و از کفر خارج شده است، اکنون برایت مثلی میزنم تا فضیلت ایمانرا بر اسلام بفهمی: بمن بگو اگر مردی را در میان مسجد الحرام ببینی، شهادت میدهی که او را در کعبه دیده ئی؟

عرضکردم : این شهادت برایم روا نیست، فرمود: اگر مردی را در میان کعبه ببینی، گواهی دهی که او داخل مسجد الحرام گشته است؟ عرضکردم : آری، فرمود: چگونه چنین شد؟ گفتم: زیرا داخل کعبه نمی شود، جز اینکه داخل مسجد الحرام شود، فرمود: درست فهمیدی و نیکو گفتی: سپس فرمود ایمان و اسلام هم چنین اند. تا کسی شهادتین نگوید با اعتماد قلبی و عمل بمقررات دینی نرسد).

*

:

*

بَابُ آخَرُ مِنْهُ وَ فِيهِ أَنَّ الْإِسْلَامَ قَبْلَ الْإِيمَانِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نُجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ كَتَبْتُ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ أَسْأَلُهُ عَنِ الْإِيمَانِ مَا هُوَ فَكَتَبَ إِلَيَّ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ سَأَلْتَ رَحِمَكَ اللَّهُ عَنِ الْإِيمَانِ وَالْإِيمَانُ هُوَ الْإِفْرَارُ بِاللِّسَانِ وَ عَقْدٌ فِي الْقَلْبِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ وَ الْإِيمَانُ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ وَ هُوَ دَارٌ وَ كَذَلِكَ الْإِسْلَامُ دَارٌ وَ الْكُفْرُ دَارٌ فَقَدْ يَكُونُ الْعَبْدُ مُسْلِمًا قَبْلَ أَنْ يَكُونَ مُؤْمِنًا وَ لَا يَكُونُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ مُسْلِمًا فَالْإِسْلَامُ قَبْلَ الْإِيمَانِ وَ هُوَ يُشَارِكُ الْإِيمَانَ فَإِذَا أَتَى الْعَبْدَ كَبِيرَةٌ مِنْ كِبَائِرِ الْمَعَاصِي أَوْ صَغِيرَةٌ مِنْ صَغَائِرِ الْمَعَاصِي الَّتِي نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهَا كَانَ خَارِجًا مَنِيمًا سَاقِطًا عَنْهُ اسْمُ الْإِيمَانِ وَ تَابَتْ عَلَيْهِ اسْمُ الْإِسْلَامِ فَإِنْ تَابَ وَ اسْتَعْفَرَ عَادَ إِلَى دَارِ الْإِيمَانِ وَ لَا يُخْرِجُهُ إِلَى الْكُفْرِ إِلَّا الْجُحُودُ وَ الْإِسْتِحْلَالُ أَنْ يَقُولَ لِلْحَلَالِ هَذَا حَرَامٌ وَ لِلْحَرَامِ هَذَا حَلَالٌ وَ دَانَ بِذَلِكَ فَعِنْدَهَا يَكُونُ خَارِجًا مِنَ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ دَاخِلًا فِي الْكُفْرِ وَ كَانَ بِمَثَلِ مَنْ دَخَلَ الْحَرَمَ ثُمَّ دَخَلَ الْكَعْبَةَ وَ أَحْدَثَ فِي الْكَعْبَةِ حَدَثًا فَأَخْرَجَ عَنِ الْكَعْبَةِ وَ عَنِ الْحَرَمِ فَضُرِبَتْ عُنُقُهُ وَ صَارَ إِلَى النَّارِ

برگردان:

عبد الحیم قصیر گوید: نامه‌ی بامام صادق (ع) نوشتیم که سؤال کرده بودم: ایما چیست و توسط عبدالملک بن اعین فرستادم، حضرت نوشت و توسط عبدالملک فرستاد که: از ایمان پرسش کردی خدایت رحمت کند ایمان اقرار نمودن بزبان و تصمیم قلبی و عمل نمودن با اعضاء و جوارح است، ایمان اجزائی دارد بهم پیوسته و مانند خانه ایست (که سقف و در و دیوارش بهم پیوسته است) همچنین اسلام مانند خانه ایست و کفر هم مانند خانه ایست.

گاهی بنده مسلمان است، پیش از آنکه مؤمن باشد (مسلمان است و هنوز مؤمن نشده) ولی مؤمن نشود، جز آنکه مسلمان باشد، پس اسلام از ایمانست و شریک ایمان، و چون بنده گناه کبیره با صغیره نی را که خدای عزوجل از آن نهی فرموده مرتکب شود، از ایمان خارج شود، و اسم ایمان از او برداشته و اسم اسلام بر او گذاشته شود، سپس اگر توبه و استغفار کند، بخانه ایمان بر گردد و جز انکار و استحلال او را بسوی کفر نبرد، و استحلال اینستکه: بچیز حلال بگوید: این حرامست و بچیز حرام بگوید: این حلالست و بآن عقیده پیدا کند، آنگاهت که از اسلام و ایمان خارج گشته و در کفر وارد شود و مانند کسی است که داخل حرم (مسجدالحرام) گشته و سپس داخل کعبه شود و در کعبه حدیثی صادر کند، و از کعبه و حرم اخراج گشته و گردنش زده و بدوزخ رفته باشد.

* *

بَابُ

عَلِيُّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ آدَمَ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ مِهْرَانَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ إِنَّ [أ] نَاسًا تَكَلَّمُوا فِي هَذَا الْقُرْآنِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَ أُخْرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَ ابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَ مَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ الْآيَةُ فَالْمَنْسُوخَاتُ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ وَ الْمُحْكَمَاتُ مِنَ النَّاسِخَاتِ.

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ بَعَثَ نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَ اتَّقُوهُ وَ أَطِيعُوا ثُمَّ دَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ وَ حَذَّوهُ وَ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ثُمَّ بَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ عَ عَلَيَّ ذَلِكَ إِلَى أَنْ بَلَغُوا مُحَمَّدًا ص فَدَعَاهُمْ إِلَى أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَ لَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ قَالَ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَ عِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ.

فَبَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ إِلَى قَوْمِهِمْ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ الْإِقْرَارَ بِمَا جَاءَ [بِهِ] مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَنْ آمَنَ مُخْلِصًا وَ مَاتَ عَلَيَّ ذَلِكَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِذَلِكَ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ يُعَذِّبُ عَبْدًا حَتَّى يُعَظَّ عَلَيْهِ فِي الْقَتْلِ وَ الْمَعَاصِي الَّتِي أَوْجَبَ

اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا. فَلَمَّا اسْتَجَابَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مَنِ اسْتَجَابَ لَهُ مِنْ قَوْمِهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ جَعَلَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مِنْهُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجًا وَ الشَّرْعَةَ وَ الْمِنْهَاجَ سَبِيلًا وَ سُنَّةً وَ قَالَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ص إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَ أَمَرَ كُلَّ نَبِيٍّ بِالْأَخْذِ بِالسَّبِيلِ وَ السُّنَّةِ وَ كَانَ مِنَ السُّنَّةِ وَ السَّبِيلِ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهَا مُوسَى ع أَنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ السَّبْتَ وَ كَانَ مِنَ أَعْظَمِ السَّبْتِ وَ لَمْ يَسْتَحِلَّ أَنْ يَقَعَلْ ذَلِكَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِحَقِّهِ وَ اسْتَحَلَّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ مِنَ الْعَمَلِ الَّذِي نَهَاهُ اللَّهُ عَنْهُ فِيهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ النَّارَ وَ ذَلِكَ حَيْثُ اسْتَحَلُّوا الْحَيْثَانَ وَ احْتَبَسُوهَا وَ أَكَلُوهَا يَوْمَ السَّبْتِ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا أَشْرَكُوا بِالرَّحْمَنِ وَ لَا شَكُّوا فِي شَيْءٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ مُوسَى ع

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ.

ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عِيسَى ع بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ الْإِقْرَارَ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ جَعَلَ لَهُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجًا فَهَدَمَتِ السَّبْتَ الَّذِي أَمَرُوا بِهِ أَنْ يُعْظَمُوهُ قَبْلَ ذَلِكَ وَ عَامَّةً مَا كَانُوا عَلَيْهِ مِنَ السَّبِيلِ وَ السُّنَّةِ الَّتِي جَاءَ بِهَا مُوسَى فَمَنْ لَمْ يَتَّبِعْ سَبِيلَ عِيسَى أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ وَ إِنْ كَانَ الَّذِي جَاءَ بِهِ النَّبِيُّونَ جَمِيعًا أَنْ لَا يَشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا ص وَ هُوَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ فَلَمْ يَمُتْ بِمَكَّةَ فِي تِلْكَ الْعَشْرِ سِنِينَ أَحَدٌ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنْ مُحَمَّدًا ص رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِإِقْرَارِهِ وَ هُوَ إِيْمَانُ التَّصَدِيقِ وَ لَمْ يُعَذِّبِ اللَّهُ أَحَدًا مِمَّنْ مَاتَ وَ هُوَ مُتَّبِعٌ لِمُحَمَّدٍ ص عَلَى ذَلِكَ إِلَّا مَنْ أَشْرَكَ بِالرَّحْمَنِ وَ تَصَدِيقُ ذَلِكَ أَنْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَكَّةَ وَ قَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا أَدَبٌ وَ عِظَةٌ وَ تَعْلِيمٌ وَ نَهْيٌ خَفِيفٌ وَ لَمْ يَعْذُ عَلَيْهِ وَ لَمْ يَتَوَاعَدْ عَلَى اجْتِرَاحِ شَيْءٍ مِمَّا نَهَى عَنْهُ وَ أَنْزَلَ نَهْيًا عَنْ أَشْيَاءَ حَدَّرَ عَلَيْهَا وَ لَمْ يُعْلَظْ فِيهَا وَ لَمْ يَتَوَاعَدْ عَلَيْهَا وَ قَالَ وَ لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَ إِيَّاكُمْ إِنْ قَتَلْتُمْ كَانَ خَطَأً كَبِيرًا وَ لَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَ سَاءَ سَبِيلًا وَ لَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَ مَنْ قَتَلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيَّهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا وَ لَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنْ الْعَهْدُ كَانَ مَسْئُولًا وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كُنْتُمْ وَ زِنُوا بِالْقِسْطِاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا وَ لَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنْ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلَّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طَوْلًا كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَ لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا.

وَ أَنْزَلَ فِي وَ اللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى فَاذْذُرْتُمْ نَ ارَأ تَلْظَى لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ وَ تَوَلَّى فَهَذَا مُشْرِكٌ.

وَ أَنْزَلَ فِي إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ وَ أَمَا مِنْ أَوْتِي كِتَابُهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا وَ يَصْلَى سَعِيرًا إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ بَلَى فَهَذَا مُشْرِكٌ وَ أَنْزَلَ فِي [سُورَةِ] تَبَارَكَ كَلَّمَا أَلْقَى فِيهَا فُوجٌ سَأَلْتُمْ خَزَنَتَهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَ قُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ فَهَوْلَاءِ مُشْرِكُونَ وَ أَنْزَلَ فِي الْوَاقِعَةِ وَ أَمَا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكْذِبِينَ الضَّالِّينَ فَنَزَّلْنَا مِنْ حَمِيمٍ وَ تَصْلِيَةٍ جَحِيمٍ فَهَوْلَاءِ مُشْرِكُونَ.

وَ أَنْزَلَ فِي الْحَاقَّةِ وَ أَمَا مَنْ أَوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوْتِ كِتَابِيهِ وَ لَمْ أَدْرَ مَا حِسَابِيهِ يَا لَيْتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيهِ إِلَى قَوْلِهِ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ فَهَذَا مُشْرِكٌ.

وَ أَنْزَلَ فِي طُسَمٍ وَ بَرَزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ وَ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ فَكَبَّيُوا فِيهَا هُمْ وَ الْغَاوُونَ وَ جُنُودَ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ جُنُودَ إِبْلِيسَ ذُرِّيَّتَهُ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَ قَوْلُهُ وَ مَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ اقْتَدَوْا بِهِمْ هَوْلَاءِ فَاتَّبَعُوهُمْ عَلَى شِرْكِهِمْ وَ هُمْ قَوْمٌ مُحَمَّدٍ ص لَيْسَ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ وَ النَّصَارَى أَحَدٌ وَ تَصَدِيقُ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمٌ نُوحٍ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ كَذَّبَتْ قَوْمٌ لُوطٍ لَيْسَ فِيهِمْ الْيَهُودُ الَّذِينَ قَالُوا عَزِيزُ ابْنِ اللَّهِ وَ لَا النَّصَارَى الَّذِينَ قَالُوا الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ سَيَدْخُلُ اللَّهُ الْيَهُودَ وَ النَّصَارَى النَّارَ وَ يَدْخُلُ كُلُّ قَوْمٍ بِأَعْمَالِهِمْ.

وَ قَوْلُهُمْ وَ مَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ إِذْ دَعَوْنَا إِلَى سَبِيلِهِمْ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهِمْ حِينَ جَمَعَهُمْ إِلَى النَّارِ قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَوْلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ وَ قَوْلُهُ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا بَرَى بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَ لَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا يُرِيدُ بَعْضُهُمْ أَنْ يَحْجَّ بَعْضًا رَجَاءَ الْقَلْجِ فَيُقْلِثُوا مِنْ عَظِيمِ مَا نَزَلَ بِهِمْ وَ لَيْسَ بِأَوَانَ بَلْوَى وَ لَا اخْتِبَارَ وَ لَا قَبُولَ مَعْذِرَةٍ وَ لَاتَ حِينَ نَجَاةٍ وَ الْآيَاتِ وَ أَشْبَاهُهُنَّ مِمَّا نَزَلَ بِهِ بِمَكَّةَ وَ لَا يَدْخُلُ اللَّهُ النَّارَ إِلَّا مُشْرِكًا فَلَمَّا أذِنَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ص فِي الْخُرُوجِ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى خَمْسِ شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا ص عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ إِقَامَ الصَّلَاةَ وَ آتَى الزَّكَاةَ وَ حَجَّ الْبَيْتِ وَ صِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْحُدُودَ وَ قِسْمَةَ الْفَرَائِضِ وَ أَخْبَرَهُ بِالْمَعَاصِي الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا وَ بِهَا النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا وَ أَنْزَلَ فِي بَيَانَ الْقَاتِلِ وَ مَنْ يَقْتُلُ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعْنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا وَ لَا يَلْعَنُ اللَّهُ مُؤْمِنًا

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: همانا مردمی درباره این قرآن ندانسته سخن گفتند، خدای تبارک و تعالی میفرماید: ((اوست که اینکتاب را بر تو نازل کرد، برخی از آن آیه هانیست محکم که آنها اصل و مایه اینکتابست و آیه های دیگرست متشابه، آنها که در دلشان شک و انحرافست، برای فتنه جودنی و بقصد تاعویل از متشابهاتش پیروی کنند، در صورتیکه تاعویل قرآنا جز خدا نداند تا آخر آیه ۷ سوره ۳-)) و منسوخات از جمله متشابهاتست و محکمت از جمله ناسخات.

خدای عزوجل جناب نوح را بسوی قومش مبعوث فرمود که: ((خدا را بپرستید و تقوایش پیشه کنید و اطاعت مرا نمایند)) او هم ایشانرا بخدای یگانه دعوت فرمود: تا عبادتش کنند و چیزی را با او شریک نسازند، سپس پیغمبران دیگر را بدین دعوت مبعوث فرمود، تا به محمد (ص) رسید، او هم ایشانرا دعوت فرمود که: خدا را بپرستند و چیزی را شریکش نسازند و فرمود: ((از امور دین آنچه را خدا بنوح سفارش کرده بود و آنچه را بتو وحی کردیم و آنچه را بابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم، برای شما مقرر کرد که دین را بپا دارید و در آن تفرقه

میفکنید. دعوت شما بر مشرکین گرانست. خدا هر که را خواهد بسوی خود بر گزیند و هر که بدو باز گردد، بسوی خویش رهبری کند، (سوره ۴۱) ((().

پیغمبرانرا بسوی قومشان مبعوث فرمود: بگواهی دادن بیگانگی خدا و اقرار بآنچه از جانب خدا آمده پس هر که از روی اخلاص ایمان آورد و بر آن روش بمیرد، خدا بدانجهت او را ببهشت داخل کند زیرا خدا نسبت به بندگان ستمگر نیست، برای اینکه خدا بنده ای را عذاب نکند تا نسبت بقتل و گناهانی که خدا دوزخ را برای مرتکبین آنها واجب ساخته سخت گیری کند.

سپس چون هر پیغمبری را مؤمنین قومش اجابت کردند، برای هر يك از آنها شریعت و طریقه ئی مقرر کرد، و شریعت و طریقت راه و روش است، و خدا به محمد (ص) فرمود: (((ما همچنانکه بنوح و پیغمبران پس از نوح وحی کردیم، بتو هم وحی کردیم ۱۶۳ سوره ۴)) و هر پیغمبری را بآخذ راه و روشی ماعمور فرمود: و از جمله راه و روشی که خدای عزوجل موسی (ع) را بآن امر فرمود، این بود که روز شنبه را برای آنها قرر داشت، که هر کسی روز شنبه را بزرگ شمرد، و از ترس خدا جسارت بر این روز را حلال نشمارد، خدا داخل بهشتش کند، و هر که نسبت بحق این روز توهین روا دارد و کاری را که خدا در آنروز نهی فرموده (صید ماهی) حلال شمرد، خدای عزوجل بدوزخش در آورد، و این زمانی بود که صید ماهی را حلال دانستند و روز شنبه آنها را حبس کردند و خوردند. خدا هم بر آنها غضب فرمود بدون اینکه بخدای رحمان مشرک شوند یا نسبت بآنچه موسی (ع) آورده شك نمایند.

خدای عزوجل فرماید: (((کسانی را از شما که در روز شنبه تعدی کردند، بدانستید، که بآنها گفتیم بوزینگان رانده شوید، ۶۵ سوره ۲))

سپس عیسی (ع) را فرستاد برای شهادت به یکتایی خدا و اقرار بآنچه از جانب خدا آورده و برای آنها شریعت و طریقه ئی قرار داد، و موضوع روز شنبه را که پیروان موسی ماعمور باحترامش بودند و همه راه و روشهایی را که موسی آورده بود، بر هم خورد، پس هر که راه عیسی را پیروی نکرد، خدا او را بدوزخ برد، و مطلبی را که همه پیغمبران آوردند این بود که چیزی را شریک خدا نگیرند (یعنی این مطلب در زمان هیچ پیغمبری بر هم نخورد)

سپس خدا محمد (ص) را مبعوث فرمود: و او ده سال در مکه بود، در آن ده سال هیچکس با شهادت به یکتائی خدا و رسالت محمد (ص) نمرد، جز آنکه خدا او را بسبب اقرارش ببهشت داخل کرد و آن ایمان باور و تصدیق بود و هیچیک از پیروان محمد را که مردند عذاب نفرمود، جز آنکه بخدای رحمان مشرک شد، و تصدیق این مطلب را خدای عزوجل در سوره بنی اسرائیل در مکه بر پیغمبر (ص) نازل کرد: (((پروردگارت مقرر داشت که جز او را عبادت نکنید و پیدر و مادر احسان کنید تا آنجا که فرماید خدا به بندگانش آگاه و بیناست، ۲۲ ۳۰ سوره ۱۷))).

در این آیات ادب است و پند و آموزش و نهی سبک، و بر آنها وعده نداد و نسبت به ارتکاب آنچه نهی فرموده و عیدی (انذار و تهدیدی) نفرمود: و نیز از چیزهایی نهی نمود و بیم داد، ولی نسبت بآنها سخت گیری نکرد و تهدید ننمود و فرمود: (((فرزندان خود را از بیم تنگدستی مکشید، شما و آنها را ما روزی دهیم، کشتن آنها گناهی بزرگ است ۲۱ نزدیک زنا مروید که کاری زشت و روشی بد است ۲۲- و

جاندارى را كه خدا حرام کرده ، جز بحق مكشيد، و هر كه مظلوم كشته شود، برای ولى او تسلطى قرار داديم ، اما در نيكو نزديك مشويد تا زمانيكه ببلوغ و رشد خود رسد، و به پيمان وفا كنيد، كه پيمان مورد باز خواست است ۲۴- و چون پيمان كنيد، پيمانه را پر كنيد و با ترازوى درست بكشيد كه اين روش بهتر و سرانجامش نيكوتر است ۲۵- از آنچه يقين ندارى پيروي مكن ، زيرا گوش و چشم و دل همه اينها مسؤ لند ۲۶- روى زمين متكبرانه راه مرو، كه هرگز زمين را نخواهى شكافت و هرگز ببلندى كوهها نخواهى رسيد ۲۷- بدى همه اينها نزد پروردگارت ناپسند است ۲۸- اينها برخى حكمت است كه پروردگارت بتو وحى كرد، و همراه خدا معبود ديگرى قرار مده كه سرزنش شده و رانده گشته ، در دوزخ افتى - ۲۹ سوره ۱۷))

و در سوره ((و اليل اذا يغشى)) نازل فرمود: ((از آتشی كه زبان ميكشد بيمتان مى دهم ، جز شقى تريكه تكذيب كند و روى گرداند داخل آن نشود ۱۶ سوره ۹۲)) اين شخص مشركست .

و در سوره ((اذا السماء انشقت)) نازل فرمود: ((و اما آنكه نامه اش را پشت سرش دهند، زود باشد كه به او يلا فریاد كشد و بدوزخ در آيد، همانا او ميان خاندان خویش شادمان بود. او گمان كرد كه هرگز (بسوى ما) باز نگردهد، چرا ۱۴ سوره ۸۴)) اين هم مشركست .

و در سوره ((اذا السماء انشقت)) نازل فرمود: ((و اما آنكه نامه اش را پشت سرش دهند، زود باشد كه به او يلا فریاد كشد و بدوزخ در آيد، همانا او ميان خاندان خویش شادمان بود. او گمان كرد كه هرگز (بسوى ما) باز نگردهد، چرا ۱۴ سوره ۸۴)) اين هم مشركست .

و در سوره تبارك نازل فرمود: ((هر گاه گروهى را در دوزخ افكنند . خزانه دارانش از آنها بپرسند مگ بيم رسانى سوى شما نيامده بود؟ گویند چرا بيم رسان آمد، ولى ما تكذيب كرديم و گفتيم : خدا چيزى نازل نكرده است ۸ سوره ۶۷)) اينها نيز مشركانند.

و در سوره ((واقعه)) نازل فرمود: ((و اما اگر از تكذيب كنان گمراه باشد، ما حضرى از آب جوشانست با در آوردن در جهنم ، ۹۴ سوره ۵۷)) اينها هم مشركانند.

و در سوره ((الحاقه)) نازل فرمود: ((اما هر كه نامه اش را بدست چپش دهند، گوید: ايكاش نامه ام را نداده بودند، و نميدانستم حسابم چيست ! ايكاش كارم گذشته بود، دارايم بدردم نخورد تا آنجا كه فرمايد : او بخداى بزرگ ايمان نياورد ((۳۲ سوره ۶۹)) اين هم مشركست.

و در سوره ((طسم)) نازل فرمود: ((دوزخ برای گمراهان نمودار شود، و بآنها گفته شود: آن چيزها كه غير خدا ميپرستيد كجايند؟ آيا شما را يارى كردند يا ياورى جستند؟ سپس گمراهان و گمراه كنندگان برو در جهنم انداخته شوند با همه سپاهيان ابليس ، ۹۴ سوره ۲۶)) سپاهيان ابليس ، نسل او هستند از شياطين . و باز فرمايد: ((و جز مجرمين ما را گمراه نكردند)) مقصود مشركينى باشند كه اينها بايشان اقتدا کرده و در شرك تابع آنها شدند و اينها قوم محمد (ص) بودند، كسى از يهود و نصارى در اينها نيست ، و شاهد و مصدق گفتار خداى عزوجل است: ((پيش از آنها قوم نوح هم تكذيب كردند)) (اصحاب اعيكه تكذيب كردند)) (قوم

لوط تکذیب کردند))) در میان اینها نبود قوم یهودی که گفتند: عزیر پسر خداست و نه نصای که گفتند: مسیح پسر خداست، خدا یهود و نصاری را بدوزخ خواهد بود و هر گروهی را بسبب کردارشان بدوزخ میبرد (او بمردم ستم نمیکند، بلکه مردم بخود ستم می کنند).

و اینکه گویند: (((جز مجرمین ما را گمراه نکردند))) زیرا ما را براه خود دعوت کردند، این همان گفتار خدای عزوجل است (((دسته آخر نسبت بنخستینان گویند: پروردگار اینها ما را گمراه کردند پس عذاب آتش آنها را دو چندان کن و چون در دوزخشان گرد آورد فرماید: (((هر گاه گروهی بدوزخ وارد شود، همار خود را لعنت کند تا همگی در آنجا گرد آیند))) برخی از برخی بیزاری جویند و بعضی بعض دیگر را لعنت کنند، بعضی میخواهند بامید رستگاری و رهائی از گرفتاری بزرگی که دارند بر دیگران با دلیل و برهان غلبه کنند، ولی آن هنگام نه موقع آزمایش و امتحان و پذیرش پوزش است و نه وقت نجات. این آیات و امثالش در مکه نازل شد و خدا جز مشرک را بدوزخ نبرد، سپس چون خدا بمحمد (ص) اجازه فرمود، که از مکه به مدینه رود، اسلام روی پنج پایه بنا شد:

(۱) شهادت به یکتائی خدا و اینکه محمد بنده و رسول اوست.

(۲) پیا داشتن نماز.

(۳) دادن زکوة.

(۴) حج خانه کعبه.

(۵) روزه ماه رمضان و حدود و تقسیم ارث را بر او نازل فرمود و گناهانیکه خدا بوسیله آنها و بدانها دوزخ را برای مرتکبین آنها لازم کند، خبر داد، و درباره کیفر قاتل نازل فرمود: (((هر که مؤمنی را عمدا بکشد، جزایش دوزخ است که جاودان در آن باشد و خدا بر او غضب آرد، و لعنتش کند و عذابی بزرگ برایش مهیا دارد ۹۵ سوره ۴ -))) و خدا مؤمن را لعنت نمیکند (پس قاتل مؤمن نیست).

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ
وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا وَ كَيْفَ يَكُونُ فِي الْمَشْيِئَةِ وَقَدْ أَحَقَّ بِهِ حِينَ جَزَاهُ جَهَنَّمَ الْعُضْبَ وَ
اللَّعْنَةَ وَ قَدْ بَيَّنَّ ذَلِكَ مِنَ الْمَلْعُونُونَ فِي كِتَابِهِ

وَ أَنْزَلَ فِي مَالِ الْيَتِيمِ مَنْ أَكَلَهُ ظُلْمًا إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي
بُطُونِهِمْ نَارًا وَ سَيَصْلُونَ سَعِيرًا وَ ذَلِكَ أَنْ أَكَلَ مَالَ الْيَتِيمِ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ النَّارُ
تَلْتَهُبُ فِي بَطْنِهِ حَتَّى يَخْرُجَ لَهَبُ النَّارِ مِنْ فِيهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ كُلُّ أَهْلِ الْجَمْعِ أَنَّهُ أَكَلَ مَالَ
الْيَتِيمِ

وَ أَنْزَلَ فِي الْكَيْلِ وَ يَلِّ لِلْمُطَفِّينَ وَ لَمْ يَجْعَلِ الْوَيْلَ لِأَحَدٍ حَتَّى يُسَمِّيَهُ كَافِرًا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ
جَلَّ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ

وَ أَنْزَلَ فِي الْعَهْدِ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَ أَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ
فِي الْآخِرَةِ وَ لَا يَكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَ لَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَا يُزَكِّيهِمْ وَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَ
الْخَلَاقُ النَّصِيبُ فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ فِي الْآخِرَةِ فَبِأَيِّ شَيْءٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ
أَنْزَلَ بِالْمَدِينَةِ الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَ الزَّانِيَةَ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَ

حَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ فَلَمْ يَسْمَعْ اللَّهُ الزَّانِيَ مُؤْمِنًا وَلَا الزَّانِيَةَ مُؤْمِنَةً وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ
ص لَيْسَ يَمْتَرِي فِيهِ أَهْلُ الْعِلْمِ أَنَّهُ قَالَ لَا يَزْنِي الزَّانِيَ حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ
السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ خُلِعَ عَنْهُ الْإِيمَانُ كَخُلْعِ الْقَمِيصِ
وَاعْتَزَلَ بِالْمَدِينَةِ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ
ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ إِنَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ
ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مَا كَانَ مُقِيمًا عَلَى الْفِرْيَةِ مِنْ أَنْ يُسَمَّى
بِالْإِيمَانِ

قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ وَجَعَلَهُ اللَّهُ مُنَافِقًا قَالَ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ وَجَعَلَهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَوْلِيَاءِ إِبْلِيسَ قَالَ إِلَّا
إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ وَجَعَلَهُ مَلْعُونًا فَقَالَ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ
الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَشْهَدُ
عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَلَيْسَتْ تَشْهَدُ الْجَوَارِحُ عَلَى
مُؤْمِنٍ إِنَّمَا تَشْهَدُ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ

فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ
يَقْرُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا وَ سُوْرَةُ

النُّورِ أَنْزَلَتْ بَعْدَ سُورَةِ النَّسَاءِ وَتَصَدِيقُ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي سُورَةِ
النِّسَاءِ وَاللَّاتِي يَأْتِيْنَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا
فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَقَّاهُنَّ الْمَوْتَ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا وَالسَّبِيلُ الَّذِي
قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سُورَةَ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ الزَّانِيَةَ وَالزَّانِيَ فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا
رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيَشْهَدُ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ

برگردان:

خدای عزوجل فرماید: ((خدا کافران را لعنت کند و دوزخ را بر ایشان آماده نماید که همیشه و جاودان در آن باشند و یار و مدد کاری نیابند، و چگونه ممکن است امر قاتل موكول بمشیت خدا باشد (که اگر خواهد عذابش کند و اگر خواهد او را بیامرزد) در صورتیکه جزای او را جهنم قرار داده و غضب و لعنت خود را باو رسانیده، و او را از جمله ملعونان در کتاب خود بیان کرده است.

و درباره کسیکه مال یتیم را بستم بخورد، نازل فرمود: ((کسانیکه اموال یتیمان را بستم میخورند در اندرون خود آتش خورند و باتشی افروخته درون خواهند شد، ۱۰ سوره ۴)) زیرا خورنده مال یتیم روز قیامت میاید، در حالیکه آتش در شکمش شعله ور است و زبانه آن از دهنش خارج شود، بنحویکه همه اهل محشر بدانند که او خورنده مال یتیم است.

و راجع به پیمان نازل فرموده است: ((ویل بر کمفروشان ۱ سوره ۸۳)) و خدا ویل را برای کسی قرار نداده، جز آنکه کافرش نامیده. خدای عزوجل فرماید: ((ویل بر کافران از حضور یافتن در روزی بزرگ ۳۸ سوره ۱۹)).
و درباره عهد و پیمان نازل فرمود: ((کسانیکه پیمان با خدا و سوگندهای خویش

را ببهائی اندك میفروشند، در آخرت خلاقى (نصیبی) ندارند و روز قیامت خدا با آنها سخن نمیگوید و سویشان نمینگرد و پاکشان نمیکند و عذابی دردناك دارند ۷۷ (سوره ۳) و خلاق همان نصیب است، و کسیکه در آخرت نصیبی ندارد، بچه وسیله داخل بهشت می شود؟

و در میدنه نازل فرمود:)) مرد زناکار جز زن زناکار یا مشرک را بهمسری نگیرد، و زن زناکار را جز مرد زناکار یا مشرک بهمسری نگیرد، و این همسری بر مؤمنین حرامست، ۴ (سوره ۲۴) پس خدا زن و مرد زناکار را مؤمن ننماید است، و رسولخدا (ص) فرموده: - و دانشمندان در این گفته شك ندارند، زناکار هنگامیکه زنا میکند مؤمن نیست، و دزد هنگامیکه دزدی میکند مؤمن نیست، زیرا هنگامیکه آن کار را میکند، ایمان از او بر کنار شود، مانند بر کناری پیراهن (از تن انسان).

و نیز در مدینه نازل فرمود: (((کسانیکه زنان عقیفه را بزنا متهم کنند و چهار شاهد نیاورند، آنها را ۸۰ تازیانه بزنیید و گواهی آنها را برای هرگز نپذیرید که ایشان فاسقند، مگر کسانیکه پس از آن توبه کنند و اصلاح شوند، همانا خدا آمرزنده و مهربانست ۶ (سوره ۲۶) پس خدا او را تا زمانیکه بر افتراء (و تهمت بان زن عقیفه) پایدار است از نامیدن مؤمن بر کنار دانسته. خدای عزوجل فرماید: آیا مؤمن مانند فاسق است؟ برابر نیستند، ۱۸ (سوره ۴۱) و خدا فاسق را منافق نامیده.

خدای عزوجل فرماید: (((همانا منافقان همان فاسقاند، ۶۷ (سوره ۹) و خدای عزوجل او را از دوستداران شیطان قرار داده و فرموده: (((مگر شیطان که از طایفه جن بود و نسبت بامر پروردگار خود (در موضوع سجده آدم) فاسق شد ۴۸ (سوره ۱۸) و نیز ملعونش قرار داد و فرمود: (((کسانیکه بزنان عقیفه و بی خبری نسبت زنا میدهند، در دنیا و آخرت لعنت شده و عذابی بزرگ دارند، روزی که زبان و دست و پایشان علیه آنها بکارهایی که میکرده اند گواهی دهند، ۲۴ (سوره ۲۴) و اعضاء و جوارح علیه مؤمن گواهی ندهد، بلکه علیه کسیکه فرمان عذاب بر او ثابت شده گواهی دهند.

و اما مؤمن نامه اش را بدست راستش دهند، خدای عزوجل فرماید: (((اما کسانیکه نامه آنها بدست راستشان داده شود، نامه خویش قرائت کنند و باندازه نخی ستم نبینند، ۷۴ (سوره ۱۷) و سوره نور بعد از سوره نساء نازل شده است و تصدیقش اینستکه: خدای عزوجل در سوره نساء بر پیغمبر نازل فرمود: آن زنان شما که کار بد میکنند، چهار گواه از خودتان بر آنها بگیرید، اگر گواهی دادند، زنانرا در خانه نگه دارید تا مرگشان برسد یا خدا برای آنها راهی قرار دهد، ۱۴ (سوره ۴) و راه همانستکه خدای عزوجل فرموده: (((سوره ایستکه نازلش کرده ایم و مقرر داشته ایم و در آن آیه های روشن نازل کرده ایم، شاید شما اندرز بگیرید، بهریک از زن و مرد زناکار ۱۰۰ تازیانه بزنیید، و اگر به خدا و روز دیگر ایمان دارید در امر دین خدا، شما را نسبت بانها مهربانی دست ندهد، و باید گروهی از مؤمنین هنگام مجازاتشان حاضر باشند، ۱ و ۲ (سوره ۲۴).

* : *

بَابُ فِي أَنَّ الْإِيمَانَ مَبْنُوثٌ لِحَوَارِحِ الْبَدَنِ كُلِّهَا

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو
الزُّبَيْرِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قُلْتُ لَهُ أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي أَيُّ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ مَا لَنَا
يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئاً إِلَّا بِهِ قُلْتُ وَ مَا هُوَ قَالَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ
دَرَجَةً وَأَشْرَفُهَا مَنْزِلَةً وَأَسْنَاها حَقّاً قَالَ قُلْتُ أَلَا تُخْبِرُنِي عَنِ الْإِيمَانِ أَوْ قَوْلٍ هُوَ
وَ عَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ فَقَالَ الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلُ بِفَرْضٍ مِنْ
اللَّهِ بَيِّنٌ فِي كِتَابِهِ وَاضِحٌ نُورُهُ ثَابِتَةٌ حُجَّتُهُ يَشْهَدُ لَهُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَدْعُوهُ إِلَيْهِ قَالَ قُلْتُ
صِفْهُ لِي جُعِلَتْ فِدَاكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ قَالَ الْإِيمَانُ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ وَ طَبَقَاتٌ وَ مَنْزِلٌ فَمِنْهُ
التَّامُّ الْمُتَنَهَى تَمَامُهُ وَ مِنْهُ النَّاقِصُ الْبَيِّنُ نُقْصَانُهُ وَ مِنْهُ الرَّاجِحُ الزَّائِدُ رُجْحَانُهُ قُلْتُ إِنَّ
الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَ يَنْقُصُ وَ يَزِيدُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَرَضَ
الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَ قَسَمَهُ عَلَيْهَا وَ فَرَّقَهُ فِيهَا فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِ جَارِحَةٌ
إِلَّا وَ قَدْ وَكَلَّتْ مِنَ الْإِيمَانِ بَعْضٌ مَا وَكَلَّتْ بِهِ أَخْتَهَا فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَ يَفْقَهُ وَ
يَفْهَمُ وَ هُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ الَّذِي لَا تَرُدُّ الْجَوَارِحُ وَ لَا تَصُدُّرُ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَ أَمْرِهِ وَ مِنْهَا عَيْنَاهُ
الَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَ أذْناهُ الَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَ يَدَاهُ الَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا وَ رِجْلَاهُ الَّتَانِ
يَمْشِي بِهِمَا وَ فَرْجُهُ الَّذِي الْبَاهُ مِنْ قِبَلِهِ وَ لِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ وَ رَأْسُهُ الَّذِي فِيهِ
وَجْهُهُ فَلَيْسَ مِنْ هَذِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَ قَدْ وَكَلَّتْ مِنَ الْإِيمَانِ بَعْضٌ مَا وَكَلَّتْ بِهِ أَخْتَهَا
بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ اسْمُهُ يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ لَهَا وَ يَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا ففَرْضَ عَلَى الْقَلْبِ
غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَ
فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ وَ فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ
عَلَى الْيَدَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ
غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ وَ فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ فَأَمَّا مَا
فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَ الْمَعْرِفَةُ وَ الْعَقْدُ وَ الرِّضَا وَ التَّسْلِيمُ بِأَنَّ لَنَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِلَهًا وَاحِدًا لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَ لَا وِلْدَانًا وَ أَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَ رَسُولُهُ ص وَ الْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ مِنْ نَبِيِّ أَوْ كِتَابٍ فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى
الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ وَ الْمَعْرِفَةِ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَّا مَنْ أَكْرَهُ وَ قَلْبُهُ
مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَ لَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا وَ قَالَ أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ وَ قَالَ
الَّذِينَ آمَنُوا بِأَفْوَاهِهِمْ وَ لَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَ قَالَ إِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ
يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَى
الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ وَ الْمَعْرِفَةِ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ رَأْسُ الْإِيمَانِ وَ فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ
الْقَوْلَ وَ التَّعْبِيرَ عَنِ الْقَلْبِ بِمَا عَقَدَ عَلَيْهِ وَ أَقْرَبَ بِهِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى وَ قُولُوا لِلنَّاسِ
حُسْنًا وَ قَالَ وَ قُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا وَ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَهُنَا وَ إِلَهُكُمْ وَاحِدٌ وَ نَحْنُ لَهُ
مُسْلِمُونَ فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ يَنْتَزِعَهُ عَنِ
الِاسْتِمَاعِ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ أَنْ يُعْرَضَ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ مِمَّا نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهُ وَ
الْبَصْغَاءِ إِلَى مَا أَسْخَطَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ فِي ذَلِكَ وَ قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا

سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ ثُمَّ اسْتَنْتَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مَوْضِعَ النَّسِيَانِ فَقَالَ وَ إِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَ قَالَ فَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ وَ قَالَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَ الَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ وَ قَالَ وَ إِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَ قَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَ قَالَ وَ إِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى السَّمْعِ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ لَا يُصْغِيَ إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَهُ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ

برگردان:

ابوعمر و زبیری گوید: بامام صادق (ع) عرض کردم: ای عالم: بمن خبر ده کدامیک از اعمال نزد خدا فضیلتش بیشتر است؟ فرمود: آنچه خدا عملی را جز بآن نپذیرد. گفتم: آن چیست! فرمود، ایمان بخدائیکه جز او شایان پرستشی نیست، عالی ترین درجه و شریفترین مقام و بالاترین (روشن ترین) بهره است. عرض کردم: بمن نمیفرمائید که آیا ایمان گفتار و کردار است یا گفتار بدون کردار؟ فرمود: ایمان تمامش کردار است و گفتار هم برخی از کردار است که خدا واجب کرده و در کتابش بیان فرموده، به وجوبی که نورش روشن است و حجتش ثابت و قرآن بآن گواهی دهد و بسویش دعوت کند.

توضیح:

گویا مراد سائل اینستکه: آیا ایمان تنها گفتن شهادتین است یا علاوه بر آن نماز و زکوة و حج و واجبات دیگر هم جزء ایمانست؟ از پاسخ امام علیه السلام بدست میآید که گفتن شهادتین، علامت مشخص اسلام است، ولی ایمان تمامش کردار است، طبق توضیحی که بعداً بیان میفرماید، و برای هر يك از اعضاء بدن وظیفه نی ایمان معین میکند: حتی عقیده و رضا و تسلیم را وظیفه دل بیان میکند و عمل و کردار دل میداند و چون یکی از اعضاء بدن زبانست و وظیفه او اقرار و تلفظ بشهادتین و هر سخن نیکی است و این وظیفه قول و گفتار نامیده میشود، از اینرو فرمود: (((و گفتار هم برخی از کردار است.)))
دنباله روایت:

عرض کردم: قربانت گردم، ایمان را برایم شرح ده تا بفهمم، فرمود: ایمان حالات و درجات و طبقات و منازلی دارد، که برخی از آن تمامست و بنهایت کمال رسیده (مانند ایمان اولیاء خدا) و برخی ناقص است و نقصانش هم واضح است (مانند ایمان متجاهرین بفسق) و برخی راجح است و رجحانش هم زیاد است (مانند کسیکه بیشتر وظائف ایمانی را انجام میدهد).

عرض کردم: مگر ایمان هم تمام و ناقص و زیاد میشود؟ فرمود: آری. عرض کردم: چگونه؟ فرمود: زیرا خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضاء بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است، و هیچ عضوی نیست، جز آنکه وظیفه اش غیر از وظیفه عضو دیگر است.

یکی از آن اعضاء قلب انسانست که وسیله تعقل و درك و فهم اوست و نیز فرمانده بدن اوست که اعضاء دیگرش بدون راعی و فرمان او در کاری ورود و خروج ننمایند. و دیگر از اعضایش دو چشم اوست که با آنها میبیند و دو گوش اوست که با آنها می

شنود و دو دستی که دراز میکند و دویائی که راه میرود و فرجی که شهوتش از جانب اوست و زبانیکه با آن سخن میگوید و سری که رخسارش در آنست. پس هر يك از این اعضاء وظیفه ایمانیش غیر از وظیفه ایمانی عضو دیگر است، طبق دستوری که از خدای تبارك اسمہ رسیده و قرآن بآن ناطق و گواه است. بر دل واجب شده غیر از آنچه بر گوش واجب شده، و بر گوش واجب گشته غیر از آنچه بر چشم واجب گشته و بر چشم واجب آمده غیر آنچه بر زبان واجب آمده: و بر زبان واجب گردیده غیر آنچه بر دست واجب گردیده، و بر دست واجب شده غیر آنچه بر پا واجب شده و بر پا واجب گشته غیر آنچه بر فرج واجب شده و بر فرج واجب آمده غیر آنچه بر رخسار واجب آمده است.

اما آنچه از ایمان بر دل واجب گشته، اقرار و شناسائی و تصمیم و رضایت و تسلیم است باینکه شایسته پرسشی جز خدای یگانه بی شریک نیست، او معبودیست یکتا که همسر و فرزند نگرفته و اینکه محمد بنده و فرستاده اوست صلوات الله علیه و آله و اقرار نمودن بآنچه از جانب خدا آمده، از پیغمبر یا کتاب. اینست آنچه خدا از اقرار و معرفت بر دل واجب ساخته و این عمل دل است و همین است قول خدای عزوجل: ((بجز کسیکه مجبور شود، ولی دلش بایمان قرار دارد، اما کسیکه دلش بکفر باز شده، ۱۰۶ سوره ۱۶)) و فرماید ((همانا بیاد خدا دلها آرام گیرد، ۲۸ سوره ۱۳)) و فرماید: ((کسانیکه با زبان خود ایمان آورده و دلشان ایمان نیاورده است، ۴۱ سوره ۵)) (آیه در مصحف چنین است: من الذین قالوا آما باءفواهم) و فرماید: ((اگر آنچه در دل دارید آشمار کنید یا پنهان نمائید خدا شما را از آن حساب میکشد، سپس هر که را خواهد میآمرزد و هر که را خواهد عذاب میکند، ۲۸ سوره ۲)) اینست آنچه خدا از اقرار و معرفت بر دل واجب ساخته و این عمل دلست و سر ایمان.

و خدا بر زبان واجب ساخته، گفتار و بیان از جانب دل را بآنچه باور کرده و اقرار نموده. خدای تبارك و تعالی فرماید: ((بمردم سخن نیکو گویند ۸۳ سوره ۲)) و فرموده: ((گفتند: بخدا و آنچه بما و شما نازل شده ایمان آوردیم و خدای ما و شما یکی است و ما تسلیم او هستی ۴۶ سوره ۲۹)) اینست آنچه خدا بر زبان واجب کرده و این عمل زبان است.

و بر گوش واجب ساخته که از شنیدن آنچه خدا حرام کرده دوری گزیند و از آنچه خدای عزوجل نهی فرموده و برای او حلال نیست و از شنیدن آنچه خدا را بخشم آورد، روگردان شود، و در این باره فرموده: ((بتحقیق خدا در کتاب بر شما نازل فرموده که چون بشنوید آیه های خدا را منکر میشوند و مسخره میکنند با آنها منشینید تا در سخنی دیگر وارد شوند)) (۱۴۰ سوره ۴) سپس خدای عزوجل مورد فراموشی را استننا نمود و فرمود: ((و اگر شیطان از یادت برد، پس از یاد آمدن با گروه ستمگران منشین، ۶۸ سوره ۶)).

و باز فرمود: ((مژده بده آن بندگانم را که سخن را میشنوند و از نیکوترش پیروی می کنند، ایشانند که خدا هدایتشان کرده و ایشانند خردمندان، ۱۸ سوره ۳۹)) و فرموده است: ((براستی که مؤمنان رستگار شدند، همان کسانیه در نمازشان فروتنند، و کسانیکه از شنیدن یاوه روی گردانند و همان کسان که زکوة پرداخت کنند، ۳ سوره ۲۳)) و فرمود: ((و زمانیکه بر ناپسندی گذرند با

بزرگوارى گذرند، ۷۲ سوره ۲۵)) اینست وظیفه ایمانیکه بر گوش واجب شده که بآنچه برایش حلال نیست گوش فرا ندهد.

وَ فَرَضَ عَلَيَّ الْبَصَرَ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ وَ هُوَ عَمَلُهُ وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ فَقَالَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَ يَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ فَتَنَاهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَ أَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَ يَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ وَ قَالَ وَ قُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَ يَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِخْدَاهُنَّ إِلَى فَرْجِ أَخِيهَا وَ تَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهَا وَ قَالَ كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الزَّوْنِ إِلَّا هَذِهِ آيَةٌ فَأْتَاهَا مِنَ النَّظَرِ ثُمَّ تَنَظَّمْ مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ وَ اللَّسَانِ وَ السَّمْعِ وَ الْبَصَرِ فِي آيَةٍ أُخْرَى فَقَالَ وَ مَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَ لَا أَبْصَارُكُمْ وَ لَا جُلُودُكُمْ يَعْنِي بِالْجُلُودِ الْفُرُوجَ وَ الْإِفْحَادَ وَ قَالَ وَ لَا تَغْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنْ السَّمْعَ وَ الْبَصَرَ وَ الْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْعَيْنَيْنِ مِنْ غَضِّ الْبَصَرِ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ هُوَ عَمَلُهُمَا وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ أَنْ لَا يَبْطِشَ بِهِمَا إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَ أَنْ يَبْطِشَ بِهِمَا إِلَى مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ فَرَضَ عَلَيْهِمَا مِنَ الصَّدَقَةِ وَ صِلَةِ الرَّحْمِ وَ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الطَّهُّورِ لِلصَّلَاةِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَ أَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَ امْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَ قَالَ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبِ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثَخْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ فَمَا مَنَّا بَعْدَ وَ إِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ لِأَنَّ الضَّرْبَ مِنْ عِلَاجِهِمَا وَ فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ أَنْ لَا يَمْشِيَ بِهِمَا إِلَى شَيْءٍ مِنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَ فَرَضَ عَلَيْهِمَا الْمَشْيَ إِلَى مَا يُرْضِي اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ وَ لَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا وَ قَالَ وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنْ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتُ لَصَوْتِ الْحَمِيرِ وَ قَالَ فِيمَا شَهِدَتِ النَّأْيِدَى وَ الْأَرْجُلُ عَلَى أَنْفُسِهِمَا وَ عَلَى أَرْبَابِهِمَا مِنْ تَضْيِيعِهِمَا لِمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ وَ فَرَضَهُ عَلَيْهِمَا الْيَوْمَ نَخْتِمَ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَ تَكَلِّمْنَا أَيْدِيَهُمْ وَ تَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَهَذَا أَيْضًا مِمَّا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ وَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ وَ هُوَ عَمَلُهُمَا وَ هُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ السُّجُودَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَ النَّهَارِ فِي مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَ اسْجُدُوا وَ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَ افْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ فَهَذِهِ فَرِيضَةٌ جَامِعَةٌ عَلَى الْوَجْهِ وَ الْيَدَيْنِ وَ الرَّجْلَيْنِ وَ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَ أَنْ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا وَ قَالَ فِيمَا فَرَضَ عَلَى الْجَوَارِحِ مِنَ الطَّهُّورِ وَ الصَّلَاةِ بِهَا وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ لَمَّا صَرَفَ نَبِيَّهٗ ص إِلَى الْكَعْبَةِ عَنِ الْبَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيْمَانَكُمْ إِنْ اللَّهُ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ فَسَمِيَ الصَّلَاةَ إِيْمَانًا فَمَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ حَافِظًا لِحَوَارِجِهِ مُوفِيًا كُلَّ جَارِحَةٍ مِنْ جَوَارِحِهِ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَلَيْهَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُسْتَكْمِلًا لِيِيْمَانِهِ وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ مَنْ خَانَ فِي شَيْءٍ مِنْهَا أَوْ تَعَدَّى مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ فِيهَا لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ نَاقِصَ الْإِيْمَانِ قُلْتُ قَدْ فَهِمْتُ نَقْصَانَ الْإِيْمَانِ وَ تَمَامَهُ فَمِنْ أَيْنَ زِيَادَتُهُ فَقَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِذَا مَا أَنْزَلْتُ سُورَةً فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَنْ كُنْتُمْ زَادْتُمْ هَذِهِ إِيْمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ إِيْمَانًا وَ هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ وَ أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَ قَالَ نَحْنُ

نَفْصٌ عَلَيْكَ نَبَأُهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَ زِدْنَاهُمْ هُدًى وَ لَوْ كَانَ كُلُّهُ وَاحِدًا لَأَ زِيَادَةٌ فِيهِ وَ لَأَ نُفْصَانٌ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَضْلٌ عَلَى الْآخَرِ وَ لَأَسْتَوَتْ النِّعَمُ فِيهِ وَ لَأَسْتَوَى النَّاسُ وَ بَطَلَ التَّفْضِيلُ وَ لَكِنْ بِتَمَامِ الْإِيمَانِ دَخَلَ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ وَ بِالزِّيَادَةِ فِي الْإِيمَانِ تَفَاضَلَ الْمُؤْمِنُونَ بِالدرَجَاتِ عِنْدَ اللَّهِ وَ بِالنُّفْصَانِ دَخَلَ الْمُفْرَطُونَ النَّارَ

برگردان:

و بر چشم واجب شد که آنچه خدا بر او حرام کرده ننگرد، و از آنچه خدا نهی فرموده و برایش حلال نیست روی گردان شود، همین عمل ایمانی چشم است، پس خدای تبارک و تعالی فرمود، (((بگردان مؤمن بگو گاهی دیدگان خود فرو بندند (یعنی در برابر حرام نه در همه جا) و فروج خود نگهدارند، ۲۹ سوره ۲۴))) پس مردان را نهی فرمود که بعورتهای خود بنگرند و مردی بفرج برادرش بنگرد و باید فرجش را از نظاره دیگران حفظ کند و فرمود: (((بزنهاى مؤمنه بگو گاهی دیدگان خود را فروبندند و فرج خویش محفوظ دارند، باینکه زنى بفرج خواهرش ننگرد و نیز باید فرج خود را حفظ کند از نظاره دیگران فرمود: آنچه حفظ فرج در قرآنست مربوط بزنانست مگر این آیه که مربوط بنگریستن است.

آنگاه خدا آنچه را بر دل و زبان و گوش و چشم واجب ساخته. در آیه دیگر برشته کشیده و فرموده (((شما پنهان نمیدارید که گوش و چشم و پوستتان علیه شما گواهی دهند، ۲۲ سوره ۴۱))) مقصود از پوست فرج و ران است، و فرمود: از آنچه بان علم نداری پیروی مکن که گوش و چشم و دل، همه اینها مورد بازخواست قرار میگیرند، ۳۶، سوره ۱۷))) اینست آنچه خدا بر چشم واجب کرده و آن چشم پوشی از محرمات خدای عزوجل است و همین عمل ایمانی چشم است. و خدا بر دست واجب ساخته که بسوی آنچه خدای عزوجل حرام کرده دراز نشود و آنچه امر فرموده دراز شود و بر آن واجب ساخته صدقه دادن و صلّه رحم و جهاد در راه خدا و طهارت برای نماز را.

و فرموده: (((شما که ایمان دارید: چون بنماز برخاستید، روی و دستهای خود را تا آرنج بشوئید و سروپاهای خویش را تا بر آمدگی آن مسح کنید: ۶ سوره ۶))) و فرمود: (((چون بکافران برخوردید، گردن بزنید و چون آنها را از کار انداختید (و اسیر شما گشتید) بند را محکم کنید، پس از آن یا منت نهید و یا خونبها گیرید تا سورت جنگ بشکند، ۴ سوره ۴۷))) اینست آنچه خدا بر دست واجب ساخته، زیرا زدن، کار دست است.

و بر پا واجب ساخته که آنرا بسوی نافرمانیهای خدا نبرد و رفتن بسوی آنچه را که خدای عزوجل راضی است بر آن واجب ساخته و فرمود: (((در روی زمین متکبرانه راه مرو، که هرگز زمین را نخواهی شکافت و هرگز ببلندی کوهها نخواهی رسید، ۳۷ سوره ۱۷))) و فرمود: (((در رفتن خویش معتدل باش و صدای خود را کوتاه کند که زشت ترین آوازه آواز خرانست)) (۱۹ سوره ۳۱))) و درباره گواهی دستها و پاها علیه خود و صاحبانشان نسبت به تباه ساختن امر خدای عزوجل و واجبش فرماید: (((امروز بر دهانهایشان مهر میزنیم و دستهایشان با ما سخن گویند و پاهایشان با عملیکه میکرده اند

گواهی دهند، ۶۵ سوره ۳۷))) اینست آنچه خدا بر دستها و پاها واجب ساخته و

همین هم عمل ایمانی آنهاست .

و بر چهره سجده برای خدا را در شب و روز، اوقات نماز واجب ساخته و فرموده : شما که ایمان دارید رکوع کنید و سجده نمائید و پروردگار خود را عباد کنید و نیکی کنید، شاید رستگار شوید. (سوره ۷۷، ۲۲)) اینست واجباتی کلی بر چهره و دستها و پاها.

و در جای دیگر فرماید: ((سجده گاهها برای خداست پس دیگری را با خدا بخوانید. (سوره ۷۲)) و درباره آنچه بر اعضاء واجب ساخته ، نسبت بآنچه در طهارت و نماز مربوط بآنهاست فرماید برای اینکه چون خدای عزوجل پیغمبرش را از بیت المقدس بسوی کعبه برگردانید این آیه نازل فرمود: ((خدا کسی نیست که ایمان شما را تباه کند، خدا نسبت بمردم دلسوز و مهربانست (سوره ۲)) پس نماز را ایمان نامید و کسیکه خدا عزوجل را ملاقات کند، در حالتیکه تمام اعضاءش را حفظ کرده و آنچه را خدای عزوجل بر هر يك از آنها واجب ساخته انجام دهد، با ایمان کامل خدای عزوجل را ملاقات کند و او اهل بهشت است ، و کسیکه نسبت به برخی از آنها خیانت روا دارد، یا از امر خدای عزوجل تجاوز نماید، با ایمان ناقص خدای عزوجل را ملاقات کند.

عرض کردم : معنی نقصان و تمامیت ایمانرا فهمیدم ، زیادی ایمان از چه راهست ؟ فرمود: قول خدای عزوجل است : ((و چون سوره ئی نازل شود، یکی از آنها (منافقین) گوید:

این آیه ایمان کدامیک از شما را زیاد کرد؟ اما کسانیکه ایمان دارند. آیه ایمانشانرا زیاد کند و شادمانی کنند، اما کسانیکه بیماری دل دارند، پلیدی روی پلیدیشان بیفزاید، (سوره ۹)) و فرماید: ((ما داستانشان را بحق برای تو گزارش میدهم : آنها جوانی بودند که پیرودگار خود ایمان آوردند و بر هدایتشان افزودیم ، ۱۲ سوره ۱۸)) (اگر همه ایمان) ایمان همه مردم) یکنواخت و بی کم و زیاد میبود، یکی را بر دیگری فضیلتی نبود و نعمتهای ایمانی خدا (هدایتهای مخصوصش) برابر بود (مردم در بهشت برابر بودند) و مردم برابر میشدند و ترجیح از میان رفت ، لیکن بسبب تمامیت ایمان (که تصدیق قلبی و عمل بواجبات و ترک کبایر است) مؤمنین داخل بهشت شوند و بسبب زیادی ایمان (که انجام مستحبات و ترک مکروهات و تحصیل اخلاق حمیده است) درجات مؤمنین نزد خدا روبروئی گذارد: و بسبب نقصان ایمان که کوتاهی در واجبات و فرائض است) کوتاهی کنندگان داخل دوزخ شوند.

بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْعَبَّاسِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُيَسَّرٍ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو النَّصِيبِيِّ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ الْعَالِمَ ع فَقَالَ أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ قَالَ مَا لَمْ يَقْبَلْ عَمَلٌ إِلَّا بِهِ فَقَالَ وَمَا ذَلِكَ قَالَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ الَّذِي هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً وَ أَسْنَاهَا حِطًّا وَ أَشْرَفُهَا مَنْزِلَةً قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ أَوْ قَوْلٍ وَ عَمَلٍ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ قَالَ الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلُ بِفَرْضٍ مِنَ اللَّهِ بَيْنَهُ فِي كِتَابِهِ وَ أَضْحَ نُورُهُ تَابِتَةٌ حُجَّتُهُ يَشْهَدُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَدْعُو إِلَيْهِ قُلْتُ صِفْ لِي ذَلِكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ فَقَالَ إِنَّ الْإِيمَانَ

حَالَاتٍ وَ دَرَجَاتٍ وَ طَبَقَاتٍ وَ مَنَازِلُ فَمِنْهُ التَّامُّ الْمُتَّهَى تَمَامُهُ وَ مِنْهُ النَّاقِصُ الْمُتَّهَى نَقْصَانُهُ وَ مِنْهُ الزَّائِدُ الرَّاجِحُ زِيَادَتُهُ قُلْتُ وَ إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَ يَزِيدُ وَ يَنْقُصُ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ وَ كَيْفَ ذَلِكَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ بَنِي آدَمَ وَ قَسَمَهُ عَلَيْهَا وَ فَرَّقَهُ عَلَيْهَا فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِمْ جَارِحَةٌ إِلَّا وَ هِيَ مُوَكَّلَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ بِغَيْرِ مَا وَكَلَتْ بِهِ أَخْتَهَا فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَ يَفْقَهُ وَ يَفْهَمُ وَ هُوَ أَمِيرُ بَدَنِهِ الَّذِي لَا تُورَدُ الْجَوَارِحُ وَ لَا تُصَدَّرُ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَ أَمْرِهِ وَ مِنْهَا يَدَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا وَ رِجْلَاهُ اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا وَ فَرْجُهُ الَّذِي الْبَاهُ مِنْ قَبْلِهِ وَ لِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ وَ يَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا وَ عَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَ أُذُنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَ فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ وَ فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَ فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ وَ فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ وَ فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ فَأَمَّا مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَ الْمَعْرِفَةُ وَ التَّصَدِيقُ وَ التَّسْلِيمُ وَ الْعَقْدُ وَ الرِّضَا بِأَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَحَدًا صَمَدًا لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَ لَا وَلَدًا وَ أَنْ مُحَمَّدًا ص عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

برگردان:

مردی از عالم (ع) (که گویا مقصود موسی بن جعفر (ع) است) پرسید که: این عالم! بمن بفرما: چه عملی نزد خدا بهتر است؟ فرمود: چیزی که هیچ عملی بدون آن پذیرفته نگردد: آن مرد گفت: آن چیست؟ ایمان بخداست که از همه اعمال درجه اش بالاتر و بهره اش روشن تر (بلندتر) و مقامش شریف تر است.

عرض کردم: بمن بفرما آیا ایمان گفتار و کردارست یا گفتار بدون کردار؟ فرمود: ایمان تمامش کردار است و گفتار برخی از آن کردار است، مطابق فریضه ای که از خدا رسیده و در کتابش بیان فرموده که نورش روشن است و حجتش پا برجا، و قرآن بآن گواهی دهد و بسوی آن دعوت کند.

عرض کردم: این را برایم توضیح فرما تا بفهمم، فرمود: ایمان را حالات و درجات و طبقات و مراتبی است، برخی از آن تمامست و بنهایت کمال رسیده و برخی از آن ناقص است و بنهایت نقصان رسیده و برخی از آن زیادتیش رجحان دارد. عرض کردم: ایمان هم تمام و زیاد و کم می شود؟ فرمود: آری.

عرض کردم: چگونه؟ فرمود: خدای تبارک و تعالی ایمانرا بر اعضاء بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است و هیچ عضوی نیست، جز اینکه وظیفه ایمانیش غیر از وظیفه عضو دیگر است، یکی از اعضاء قلب انسانست که با آن تعقل و درک و فهم میکند و آن امیر بدن اوست که اعضاء دیگرش جز با راعی و فرمان او در کاری ورود و خروج نمیکند. و یکی دو دست اوست که آنها را دراز میکند و دو پای او که با آنها راه میرود و فرجش که شهوت جنسی از ناحیه اوست و زیانتش که قرآن (نامه اعمالش) بآن گویاست و بر آن گواهی دهد (اختلال این عبارت برای اینستکه دو سطر از روایت در اینجا افتاده است، بحديث اول باب رجوع شود) و دو چشمش که با آنها میبیند و دو گوشش که با آنها میشوند. بر دل واجب شده غیر از آنچه بر زبان واجب گشته و بر زبان واجب آمده غیر از آنچه بر چشمها واجب گردیده و بر چشمها واجب گشته غیر از آنچه بر گوش واجب شده و

بر گوش واجب گردیده غیر از آنچه بر دستها واجب آمده و بر دستها واجب گشته غیر از آنچه بر پاها واجب شده و بر پاها واجب گردیده غیر از آنچه بر فرج واجب آمده و بر فرج واجب آمده غیر از آنچه بر چهره واجب گشته است. اما آنچه از ایمان بر دل واجب آمده اقرار و معرفت و تصدیق و ثبات و رضایت به اینستکه جز خدای یگانه ، بی شریک ، فرد ، بی نیاز که همسر و فرزندی نگرفته ، شایسته پرستشی نیست و اینکه محمد (ص) بنده و رسول او است.

* : *

بَابُ السَّبْقِ إِلَى الْإِيمَانِ

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْفَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الزُّبَيْرِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ لِلْإِيمَانِ دَرَجَاتٍ وَ مَنَازِلَ يَتَفَاضَلُ الْمُؤْمِنُونَ فِيهَا عِنْدَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ صِفْهُ لِي رَحِمَكَ اللَّهُ حَتَّى أَفْهَمَهُ قَالَ إِنَّ اللَّهَ سَبَقَ بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ كَمَا يُسَبِّقُ بَيْنَ الْخَيْلِ يَوْمَ الرَّهَانِ ثُمَّ فَضَّلَهُمْ عَلَى دَرَجَاتِهِمْ فِي السَّبْقِ إِلَيْهِ فَجَعَلَ كُلَّ امْرَأٍ مِنْهُمْ عَلَى دَرَجَةٍ سَبَقَهُ لَمْ يَنْقُصْهُ فِيهَا مِنْ حَقِّهِ وَ لَمْ يَتَقَدَّمْ مَسْبُوقٌ سَابِقًا وَ لَمْ يَفْضَلْ فَاضِلًا تَفَاضَلُ بِذَلِكَ أَوَائِلُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ وَآخِرُهَا وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ لِلْسَّابِقِ إِلَى الْإِيمَانِ فَضْلٌ عَلَى الْمَسْبُوقِ إِذَا لَلْحَقِّ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَوْلَهَا نَعَمْ وَ لَتَقَدَّمُوهُمْ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِمَنْ سَبَقَ إِلَى الْإِيمَانِ الْفَضْلُ عَلَى مَنْ أَبْطَأَهُ وَ لَكِنْ بِدَرَجَاتِ الْإِيمَانِ قَدَّمَ اللَّهُ السَّابِقِينَ وَ بِالْإِبْطَاءِ عَنِ الْإِيمَانِ آخَرَ اللَّهُ الْمُقْصِرِينَ لِأَنَّ نَجْدَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الْآخِرِينَ مَنْ هُوَ أَكْثَرُ عَمَلًا مِنَ الْأَوَّلِينَ وَ أَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَ صَوْمًا وَ حَجًّا وَ زَكَاةً وَ جِهَادًا وَ انْقِافًا وَ لَوْ لَمْ يَكُنْ سَوَابِقُ يَفْضَلُ بِهَا الْمُؤْمِنُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا عِنْدَ اللَّهِ لَكَانَ الْآخِرُونَ بِكَثْرَةِ الْعَمَلِ مُقَدِّمِينَ عَلَى الْأَوَّلِينَ وَ لَكِنْ أَبِي اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يُذْرِكَ آخِرُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ أَوْلَهَا وَ يُقَدَّمَ فِيهَا مَنْ آخَرَ اللَّهُ أَوْ يُؤَخَّرَ فِيهَا مَنْ قَدَّمَ اللَّهُ قُلْتُ أَخْبِرْنِي عَمَّا نَدَّبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ مِنَ السَّبْقِ إِلَى الْإِيمَانِ فَقَالَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ رُسُلِهِ وَ قَالَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أَوْلِيكَ الْمُقْرَبُونَ وَ قَالَ وَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ فَبَدَأَ بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ عَلَى دَرَجَةِ سَبْقِهِمْ ثُمَّ تَبَى بِالْأَنْصَارِ ثُمَّ تَلَّتْ بِالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ فَوَضَعَ كُلَّ قَوْمٍ عَلَى قَدْرِ دَرَجَاتِهِمْ وَ مَنَازِلِهِمْ عِنْدَهُ ثُمَّ ذَكَرَ مَا فَضَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ أَوْلِيَاءَهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ عَزَّ وَ جَلَّ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ وَ قَالَ وَ لَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَ قَالَ انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَ لِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَ أَكْبَرُ تَفْضِيلًا وَ قَالَ هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَ قَالَ وَ يُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَ قَالَ الَّذِينَ آمَنُوا وَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَ قَالَ فَضَّلَ اللَّهُ

الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَ مَغْفِرَةً وَ رَحْمَةً وَ قَالَ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَ قَاتَلَ أَوْلِيكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَ قَاتَلُوا وَ قَالَ يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ الَّذِينَ أَوْثُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَ قَالَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَ لَا نَصَبٌ وَ لَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ لَا يَطُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَ لَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ وَ قَالَ وَ مَا تَقَدَّمُوا لِنَفْسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ وَ قَالَ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ فَهَذَا ذِكْرُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ وَ مَنَازِلِهِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ

برگردان:

زبیری گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم: برای ایمان درجات و مراتبی است که مؤمنین نسبت به آنها نزد خدا بر یکدیگر برتری دارند؟ فرمود: آری، عرض کردم: خدا رحمت کند برایم توضیح ده تا بفهمم، فرمود:

خدا میان مؤمنین مسابقه قرار داد چنانکه میان اسبان در روز اسب دوانی مسابقه گذراند. و آنها را بحسب درجات سبقت بخشید. و هر یک از مؤمنین را طبق درجه سبقتش قرار داد و حق او را از آن درجه نکاست و هیچ دنبالی از جلو افتاده (نزد خدا) پیشی نگیرد و نه هیچ کم فضیلتی بر صاحب فضیلت، از این جهت پیشینیان و پسینیان این امت بر یکدیگر برتری یافتند و اگر پیش رو در ایمان را بر عقب افتاده فضیلتی نبود، آخر این امت (از نظر مقام و فضیلت) به اولش می چسبید (و در یک رتبه قرار می گرفتند، در صورتیکه اصحاب پیغمبر و مسلمین صدر اول، اسلام را پایه گذاری کردند و آخرین از کوشش آنها بهره مند شدند) آری می چسبید و بلکه از آنها پیش می افتادند در صورتیکه پیش رو در ایمان را به عقب افتاده آن فضیلتی نبود.

لیکن خدا بسبب درجات ایمان پیشروان در ایمان را مقدم داشته و بسبب عقب افتادن از ایمان کوتاهی مکنندگان را مؤخر داشته (یعنی از لحاظ رتبه و فضیلت) زیرا بعضی از مؤمنین متاخر را می بینیم که نماز و روزه و حج و زکاة و جهاد و انفاقشان از پیشینیان بیشتر است و اگر سوابق فضیلتی که مؤمنین بسبب آن به یکدیگر ترجیح پیدا می کنند نمی بود، می بایست متاخرین بواسطه عمل بسیار خود، بر پیشینیان مقدم باشند، ولی خدای عزوجل هرگز نخواستہ شخصی که در پایین ترین درجات ایمان قرار دارد بدرجه جلوتر برسد و آنکه را خدا مؤخر داشته مقدم شود یا آنکه را مقدم داشته مؤخر گردد (زیرا اولاً فضیلت و درجه نزد خدا بزیادی عمل نیست و ثانیاً پیشینیان در ایمان بر متاخرین سبقت دارند و ایمان آنها سبب ایمان متاخرین گشته علاوه بر صعوبت و مشقت بسیاری که در ایمان آوردن آنها بود، بواسطه تقیه و قلت عدد و آزار مشرکین).

عرض کردم: پیشی گرفتن به سوی ایمانی که خدا مؤمنین را در این گفتار خویش دعوت فرموده است بمن خبر ده،: (((پیشی بگیرید بسوی آمرزش پروردگارتان و بهشتی که پهنای آن آسمان و زمین است و برای کسانی که بخدا و پیغمبران وی ایمان آورده اند آماده شده، ۲۱ سوره ۵۷))) و فرموده: (((پیشی گرفتگانی که پیشی گرفته اند، آنها مقربانند، ۱۰ سوره ۵۶))).

و فرموده: (((و پیشروان نخستین، از مهاجر و انصار و کسانی که باحسان از آنها پیروی کردند، خدا از آنها راضی گشته و آنها از خدا، ۱۰۰ سوره ۹))) پس خدا

بمهاجرین نخستین طبق درجه پیشرویشان آغاز فرمود، و در درجه دوم انصار و در سوم پیروان باحسان از آنها ذکر فرموده، و هر گروهی را باندازه درجات و مراتبشان نزد خود جایگزین فرمود. سپس آنچه را خدای عزوجل بسبب آن بعضی از اولیائش را بر بعض دیگر ترجیح داده بیان می فرماید: ((بعضی از این رسولانرا بر بعض دیگر فضیلت بخشیدیم. بعضی از آنها با خدا سخن گفت، و درجات برخی را بلندتر از دیگران فرمود: تا آخر آیه ۲۵۳ سوره ۲)).

و نیز فرمود: ((بعضی از پیغمبرانرا بر بعض دیگر فضیلت دادیم، ۵۵ سوره ۱۷)) و باز فرمود: ((بنگر چگونه برخی را بر برخی فضیلت دادیم و درجت آخرت بیشتر و ترجیح آن بالاتر است، ۲۱ سوره ۱۷)) و فرمود: ((آنها نزد خدا درجاتی دارند ۱۶۳ سوره ۳)) و فرمود: ((کسانی که ایمان آورده و هجرت نموده و با مال و جان خود در راه خدا جهاد کردند، نزد خدا مقام بیشتری دارند، ۲۰ سوره ۹)) و فرمود: ((خدا مجاهدین را بر بازنشستگان پیداشی بزرگ فزونی بخشیده، و آن پاداش درجات و آمرزش و رحمت اوست، ۹۵ سوره ۴)) و فرمود: ((آنکس از شما که پیش از فتح انفاق کرده و کار زار نموده برتر است، ۱۰ سوره ۵۷)) و فرموده: ((خدا درجات کسانی از شما را که ایمان دارند با کسانی که دانش یافته اند، بالا میبرد، ۱۱ سوره ۵۸)) و فرمود: ((و این برای آنستکه ایشانرا در راه خدا تشنگی و رنج گرسنگی نرسد، و در جائیکه کافران را بخشم آرد قدم نهند و از دشمنی بمقصودی نرسند، جز آنکه بسبب آن برای ایشان عمل شایسته نی نوشته شود، ۱۲۰ سوره ۹)) و فرموده: ((هر خیری که برای خود پیش فرستید آنرا نزد خدا می یابید، ۱۱۰ سوره ۲)) و فرموده: ((هر که هموزن ذره ای نیکی کند، آن را به بیند، و هر که هم ذره ای بدی کند، آنرا ببیند ۸ سوره ۹۹)) اینست بیان درجات و مراتب ایمان نزد خدای عزوجل.

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى جَمِيعاً عَنْ ابْنِ فَضَالٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ عَنْ أَبِي الْيَقْظَانَ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ الضَّحَّاكِ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا سَرَّاجٍ وَ كَانَ خَادِماً لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ بَعَثَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع فِي حَاجَةٍ وَ هُوَ بِالْحِيرَةِ أَنَا وَ جَمَاعَةٌ مِنْ مَوَالِيهِ قَالَ فَانْطَلَقْنَا فِيهَا ثُمَّ رَجَعْنَا مُعْتَمِينَ قَالَ وَ كَانَ فِرَاشِي فِي الْحَائِرِ الَّذِي كُنَّا فِيهِ نُزُولًا فَجِئْتُ وَ أَنَا بِحَالٍ فَرَمَيْتُ بِنَفْسِي فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ إِذَا أَنَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَدْ أَقْبَلَ قَالَ فَقَالَ قَدْ أَتَيْتَنِي أَوْ قَالَ جِئْتَنِي فَاسْتَوَيْتُ جَالِساً وَ جَلَسَ عَلَيَّ صَدْرُ فِرَاشِي فَسَأَلَنِي عَمَّا بَعَثَنِي لَهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَحَمِدَ اللَّهُ ثُمَّ جَرَى ذِكْرُ قَوْمٍ قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنَّا بَرَأْنَا مِنْهُمْ إِنْهُمْ لَا يَقُولُونَ مَا نَقُولُ قَالَ فَقَالَ يَتَوَلَّوْنَا وَ لَا يَقُولُونَ مَا تَقُولُونَ تَبَرَّعُونَ مِنْهُمْ قَالَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَهُوَ ذَا عِنْدَنَا مَا لَيْسَ عِنْدَكُمْ فَيَتَّبِعُنِي لَنَا أَنْ تَبَرَّأْنَا مِنْكُمْ قَالَ قُلْتُ لِمَا جُعِلَتْ فِدَاكَ قَالَ وَ هُوَ ذَا عِنْدَ اللَّهِ مَا لَيْسَ عِنْدَنَا أَ فَتَرَاهُ أَطْرَحْنَا قَالَ قُلْتُ لِمَا وَ اللَّهُ جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا نَفْعُ قَالَ فَتَوَلَّوْهُمْ وَ لَا تَبَرَّعُوا مِنْهُمْ إِنَّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ لَهُ سَهْمٌ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَهْمَانِ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ خَمْسَةُ أَسْهُمٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سِتَّةُ أَسْهُمٍ وَ مِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَبْعَةُ أَسْهُمٍ فَلَيْسَ يَتَّبِعُنِي أَنْ يُحْمَلَ صَاحِبُ السَّهْمِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ وَ لَا صَاحِبُ

السَّهْمَيْنِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ وَ لَا صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ
 الْأَرْبَعَةِ وَ لَا صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْخَمْسَةِ وَ لَا صَاحِبُ الْخَمْسَةِ عَلَى مَا
 عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّنَةِ وَ لَا صَاحِبُ السَّنَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّبْعَةِ وَ سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلًا
 إِنَّ رَجُلًا كَانَ لَهُ جَارٌ وَ كَانَ نَصْرَانِيًّا فَدَعَاهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَ زَيَّنَهُ لَهُ فَأَجَابَهُ فَأَتَاهُ سُحَيْرًا
 فَقَرَعَ عَلَيْهِ الْبَابَ فَقَالَ لَهُ مَنْ هَذَا قَالَ أَنَا فُلَانٌ قَالَ وَ مَا حَاجَّتُكَ فَقَالَ تَوَضَّأَ وَ الْبَسَ ثَوْبَيْكَ
 وَ مَرَّ بِنَا إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ فَتَوَضَّأَ وَ لَبَسَ ثَوْبَيْهِ وَ خَرَجَ مَعَهُ قَالَ فَصَلَّيَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ صَلَّيَا
 الْفَجْرَ ثُمَّ مَكَتَا حَتَّى أَصْبَحَا فَقَامَ الَّذِي كَانَ نَصْرَانِيًّا يُرِيدُ مَنْزِلَهُ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ أَيْنَ تَذْهَبُ
 النَّهَارُ قَصِيرٌ وَ الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الظُّهْرِ قَلِيلٌ قَالَ فَجَلَسَ مَعَهُ إِلَى أَنْ صَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ قَالَ وَ
 مَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَ الْعَصْرِ قَلِيلٌ فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْعَصْرَ قَالَ ثُمَّ قَامَ وَ أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ
 إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ هَذَا آخِرُ النَّهَارِ وَ أَقَلُّ مِنْ أَوْلَاهِ فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ
 أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّمَا بَقِيَتْ صَلَاةٌ وَاحِدَةٌ قَالَ فَمَكَتَ حَتَّى صَلَّى
 الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ثُمَّ تَفَرَّقَا فَلَمَّا كَانَ سُحَيْرٌ عَدَا عَلَيْهِ فَضْرَبَ عَلَيْهِ الْبَابَ فَقَالَ مَنْ هَذَا قَالَ أَنَا
 فُلَانٌ قَالَ وَ مَا حَاجَّتُكَ قَالَ تَوَضَّأَ وَ الْبَسَ ثَوْبَيْكَ وَ أَخْرَجَ بِنَا فَصَلَّيَا قَالَ اطْلُبْ لِهَذَا الدِّينِ
 مَنْ هُوَ أَفْرَعُ مِنِّي وَ أَنَا إِنْسَانٌ مِسْكِينٌ وَ عَلَيَّ عِيَالٌ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع ادْخُلْهُ فِي شَيْءٍ
 أَخْرَجَهُ مِنْهُ أَوْ قَالَ ادْخُلْهُ مِنْ مِثْلِ ذِهِ وَ أَخْرَجَهُ مِنْ مِثْلِ هَذَا

برگردان:

مردی سراج که خدمتگزار امام صادق (ع) بود گوید: زمانی که امام صادق (ع) در حیره بود، مرا با جماعتی از دوستانش پی کاری فرستاد، ما رفیقیم، سپس وقت نماز عشاء (اندوهگین) مراجعت کردیم، بستر من در گودی زمین بود که در آنجا منزل کرده بودیم، من با حال خستگی و ضعف آمدم و خود را انداختم، در آن میان امام صادق (ع) آمد و فرمود، نزد تو آمدم من راست نشستم و حضرت هم سر بستم نشستم و از کاریکه مرا دنبالش فرستاده بود پرسید، من هم گزارش دادم، حضرت حمد خدا کرد.

سپس از گروهی سخن بمیان آمد که من عرض کردم: قربانت کردم، ما از آنها بیزار میجویم زیرا آنها آنچه ما عقیده داریم عقیده ندارند، فرمود: آنها ما را دوست دارند و چون عقیده شما را ندارند از آنها بیزاری می جوئید؟ گفتم: آری، فرمود: ما هم عقایدی داریم که شما ندارید، پس سزاوار است که ما هم از شما بیزاری جوئیم؟ عرض کردم: نه، قربانت کردم. فرمود: نزد خدا هم حقایقی است که نزد ما نیست، گمان داری خدا ما را دور می اندازد؟ عرض کردم: نه بخدا، قربانت کردم، نمی کنیم (از آنها بیزاری نمی جوئیم) (فرمود: آنها را دوست بدارید و از آنها بیزاری مجوئید، زیرا برخی از مسلمین یکسهم و برخی دو سهم و برخی سه سهم و برخی چهار سهم و برخی پنج سهم و برخی شش سهم و برخی هفت سهم (از ایمان را) دارند.

پس سزاوار نیست که صاحب یک سهم را بر آنچه صاحب دو سهم دارد، وا دارند و نه صاحب دو سهم بر آنچه صاحب سه سهم دارد و نه صاحب سه سهم را بر آنچه صاحب چهار سهم دارد و نه صاحب چهار سهم را بر آنچه صاحب پنج سهم دارد و نه صاحب پنج سهم را بر آنچه صاحب شش سهم دارد و نه صاحب شش سهم را بر آنچه صاحب هفت سهم دارد (یعنی از مقدار استعداد و طاقت هر کس بیشتر نباید متوقع بود). اکنون برایت مثالی میزنم: مردی (از اهل ایمان) همسایه نی نصرانی داشت، او را با

سلام دعوت کرد و در نظرش جلوه داد تا پذیرفت . سحرگاه نزد تازه مسلمان رفت و در زد، گفت کیست ؟ گفت : من فلانی هستم ، گفت : چکار داری ؟ گفت : وضو بگیر و جامه هایت را بپوش و همراه ما بنماز بیا، او وضو گرفت و جامه هایش را پوشید و همراه او شد، هر چه خدا خواست نماز خواندند (نماز بسیاری خواندند) و سپس نماز صبح گزاردند و بودند تا صبح روشن شد، نصرانی دیروز (و مسلمان امروز) برخاست به خانه اش برود، آن مرد گفت : کجا می روی ؟ روز کوتاه است ، و چیزی تا ظهر باقی نمانده ، همراه او نشست تا نماز ظهر را هم گزارد، باز آن مرد گفت : بین ظهر و عصر مدت کوتاهی است او را نگه داشت تا نماز عصر را هم خواند، سپس برخاست تا به منزلش رود، آن مرد گفت : اکنون آخر روز است و از اولش کوتاه تر است ، او را نگه داشت تا نماز مغرب را هم گزارد، باز خواست بمنزلش رود، به او گفت يك نماز بیش باقی نمانده . ماند تا نماز عشا را هم خواند، آنگاه از هم جدا شدند.

چون سحرگاه شد نزدش آمد و در زد، گفت : کیست ؟ گفت : من فلانی هستم ، گفت : چه کار داری ؟ گفت : وضو بگیر و جامه هایت را بپوش و بیا با ما نماز گزار، تا مسلمان گفت : برای این دین شخص بیکارتر از مرا پیدا کن ، که من مستمند و عیال وارم.

سپس امام صادق (ع) فرمود: او را در دینی وارد کرد که از آن بیرونش آورد (زیرا ریاضت کشی و فشار یکروز عبادت سبب شد که بدین نصرانیت خود برگردد) یا آنکه فرمود: او را در چنین (سختی و فشار) گذاشت و از چنان (دین محکم و مستقیم) خارج کرد.

* : *

بَابُ آخِرِ مَنْه

أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى عَنِ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ عَنِ يَحْيَى بْنِ أَبَانَ عَنِ شِهَابِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هَذَا الْخَلْقَ لَمْ يَلْمُ أَحَدًا أَحَدًا فَقُلْتُ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَكَيْفَ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ أَجْزَاءَ بَلَعٍ بِهَا تِسْعَةٌ وَ أَرْبَعِينَ جُزْءًا ثُمَّ جَعَلَ الْأَجْزَاءَ أَعْشَارًا فَجَعَلَ الْجُزْءَ عَشْرَةَ أَعْشَارٍ ثُمَّ قَسَمَهُ بَيْنَ الْخَلْقِ فَجَعَلَ فِي رَجُلٍ عَشْرَ جُزْءٍ وَ فِي آخَرَ عَشْرِي جُزْءٍ حَتَّى بَلَعَ بِهِ جُزْءًا تَامًا وَ فِي آخَرَ جُزْءًا وَ عَشْرَ جُزْءٍ وَ آخَرَ جُزْءًا وَ عَشْرِي جُزْءٍ وَ آخَرَ جُزْءًا وَ ثَلَاثَةَ أَعْشَارٍ جُزْءٍ حَتَّى بَلَعَ بِهِ جُزْءَيْنِ تَامَيْنِ ثُمَّ بِحِسَابِ ذَلِكَ حَتَّى بَلَعَ بِأَرْفَعِهِمْ تِسْعَةَ وَ أَرْبَعِينَ جُزْءًا فَمَنْ لَمْ يَجْعَلْ فِيهِ إِلَّا عَشْرَ جُزْءٍ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْعُشْرَيْنِ وَ كَذَلِكَ صَاحِبُ الْعُشْرَيْنِ لَا يَكُونُ مِثْلَ صَاحِبِ الثَّلَاثَةِ الْأَعْشَارِ وَ كَذَلِكَ مَنْ تَمَّ

لَهُ جُزْءٌ لَّا يَفْضُرُ عَلٰى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْجُزْءَيْنِ وَ لَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ
خَلَقَ هَذَا الْخَلْقَ عَلٰى هَذَا لَمْ يَلْمُ أَحَدٌ أَحَدًا

برگردان:

شهاب گوید: شنیدم امام صادق (ع) فرمود: اگر مردم می دانستند که خدای تبارک و تعالی این مخلوق را چگونه آفریده ، هیچکس دیگری را سرزنش نمی کرد، عرض کردم : اصلحک الله مگر چگونه بوده است ؟ فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی اجزائی آفرید و آنها را تا ۴۹ جزء رسانید، سپس هر جزئی را ده بخش کرد (تا جمعا ۴۹۰ بخش شد) آنگاه آنها را میان مخلوق بخش کرد، و بمردی یکدهم جزء داد و بدیگری دو دهم تا بیک جزء کامل رسانید و بدیگری یک جزء و یکدهم داد و بدیگری یک جزء دو دهم و بدیگری یک جزء و سه دهم تا بدو جزء کامل رسانید، سپس بهمین حساب بآنها داد تا بعالیترینشان ۴۹ جزء داد، پس کسیکه تنها یک دهم جزء دارد نمی تواند، مانند دودهم جزء دار باشد و نیز آنکه دو دهم دارد مثل صاحب سه دهم نتواند بود و نیز کسی که یک جزء کامل دارد، نمی تواند مانند دارای دو جزء باشد، و اگر مردم میدانستند که خدای عزوجل این مخلوق را بر این وضع آفریده هیچکس دیگری را سرزنش نمی کرد (که چرا این مطلب دقیق را نمی فهمی یا چرا فضایل و اخلاق حسنه کسب نمی کنی.)

* : *

بَابُ خِصَالِ الْمُؤْمِنِ

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّكُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ حَتَّى تَعْرِفُوا وَ لَأَنْ تَعْرِفُوا حَتَّى تُصَدِّقُوا وَ لَأَنْ تُصَدِّقُوا حَتَّى تُسَلِّمُوا أَبْوَاباً أَرْبَعَةً لَأَنْ يَصْلَحَ أَوْلَاهَا إِلَّا بِآخِرِهَا ضَلَّ أَصْحَابُ الثَّلَاثَةِ وَ تَاهُوا تَيْهًا بَعِيدًا إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَأَنْ يَقْبَلَ إِلَّا الْعَمَلَ الصَّالِحَ وَ لَأَنْ يَنْتَقِبَ اللَّهُ إِلَّا بِالْوَفَاءِ بِالشَّرُوطِ وَ الْعُهُودِ وَ مَنْ وَفَى اللَّهَ بِشَرْوْطِهِ وَ اسْتَكْمَلَ مَا وَصَفَ فِي عَهْدِهِ نَالَ مَا عِنْدَهُ وَ اسْتَكْمَلَ وَعَدَهُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ أَخْبَرَ الْعِبَادَ بِطَرِيقِ الْهُدَى وَ شَرَعَ لَهُمْ فِيهَا الْمَنَارَ وَ أَخْبَرَهُمْ كَيْفَ يَسْلُكُونَ فَقَالَ وَ إِنِّي لَعَقَارٌ لِمَنْ تَابَ وَ آمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى وَ قَالَ إِنَّمَا يَنْتَقِبُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ فَمَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ فِيمَا أَمَرَهُ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُؤْمِنًا بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ ص هِيَهَاتَ هِيَهَاتَ فَاتَ قَوْمٌ وَ مَاتُوا قَبْلَ أَنْ يَهْتَدُوا وَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ آمَنُوا وَ اشْرَكُوا مِنْ حَيْثُ لَأَنْ يَعْلَمُونَ إِنَّهُ مَنْ أَتَى الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا اهْتَدَى وَ مَنْ أَخَذَ فِي غَيْرِهَا سَلَكَ طَرِيقَ الرَّدَى وَ صَلَّى اللَّهُ طَاعَةً وَلِيَّ أَمْرِهِ طَاعَةً رَسُولِهِ ص وَ طَاعَةَ رَسُولِهِ بِطَاعَتِهِ فَمَنْ تَرَكَ طَاعَةَ وَ لِيَّ الْأَمْرِ لَمْ يَطِعِ اللَّهَ وَ لَأَنْ رَسُولُهُ وَ هُوَ الْبِقَرَارُ بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خُدُّوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَ التَّمَسُّوا بِبُيُوتِ النَّبِيِّ الَّتِي أذنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَرَ فِيهَا اسْمُهُ فَإِنَّهُ قَدْ خَبَرَكُمْ أَنَّهُمْ رَجَالٌ لَأَنْ تُلْهِبَهُمْ تِجَارَةً وَ لَأَنْ بَيْعَ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَ الْأَبْصَارُ إِنَّ اللَّهَ قَدْ اسْتَخْلَصَ الرَّسُلَ لِأَمْرِهِ ثُمَّ اسْتَخْلَصَهُمْ مُصَدِّقِينَ

لذَلِكَ فِي نُذْرِهِ فَقَالَ وَ إِنِّ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ تَاهَ مَنْ جَهَلَ وَ اهْتَدَى مَنْ أَبْصَرَ وَ عَقَلَ
 إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَ لَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ
 وَ كَيْفَ يَهْتَدِي مَنْ لَمْ يُبْصِرْ وَ كَيْفَ يُبْصِرُ مَنْ لَمْ يُنْذَرْ اتَّبِعُوا رَسُولَ اللَّهِ ص وَ أَقْرُوا بِمَا
 نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ اتَّبِعُوا آثَارَ الْهُدَى فَإِنَّهُمْ عَلَامَاتُ الْأَمَانَةِ وَ التَّقَى وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ لَوْ
 أَنْكَرَ رَجُلٌ عَيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ ع وَ أَقْرَّ بِمَنْ سِوَاهُ مِنَ الرُّسُلِ لَمْ يُؤْمِنِ اقْتَصُوا الطَّرِيقَ
 بِالْتِمَاسِ الْمَنَارِ وَ التَّمَسُّوْا مِنْ وَرَاءِ الْحُجُبِ الْآثَارَ تَسْتَكْمِلُوا أَمْرَ دِينِكُمْ وَ تُوْمِنُوا بِاللَّهِ
 رَبِّكُمْ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: تا معرفت نیابید صالح نشوید و تا تصدیق نکنید معرفت نیابید و
 تا چهار دریراکه نخستینشان جز به آخرشان اصلاح نشود نگیرید تصدیق نیابید
 همراهان سه در گمراه گشته و در بیراهه دوری افتادند، خدای تبارک و تعالی جز
 عمل صالح را نپذیرد و خدا جز وفاء بشروط و پیمانها را نپذیرد، و هر که بشروط
 خدا وفا کند و آنچه را که در پیمانهاش شرح داده بکمال رساند، بدانچه نزد
 اوست برسد و وعده خدا را کامل دریافت کند.

خدای عزوجل راههای هدایت را به بندگان خبر داده و در آن راهها
 برایشان چراغ برافراشته و دستور داده که چگونه راه بپیمایند و فرموده:
 (((همانا من آمرزنده کسی باشم که توبه کند و ایمان آورد و عمل صالح نماید و آنگاه
 هدایت پذیرد، ۸۳ سوره، ۳))) و فرموده: (((خدا فقط از پرهیزگاران می پذیرد)))
 پس هر کس که خدای عزوجل را نسبت به آنچه امرش فرموده پرهیزگار باشد، همان
 خدای عزوجل را با ایمان بآنچه محمد صلی الله علیه و آله آورده ملاقات کند.

هیئات هیئات!! که مردمی از دست رفتند و مردند پیش از آنکه هدایت شوند و گمان
 کردند که ایمان دارند، در صورتیکه ندانسته مشرک شدند، هر کس از در وارد خانه
 شود هدایت یافته و هر که راه دیگر پیش گیرد طریق هلاکت سپرده است، خدا اطاعت
 ولی امرش را به اطاعت رسولش پیوسته و اطاعت رسولش را به اطاعت خود (آنجا
 که فرماید: اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم) پس هر که اطاعت
 والیان امر را کنار گذارد، خدا و رسولش را هم اطاعت نکرده است و همانست
 اقرار بآنچه از جانب خدا آمده که: (((در هر مسجدی زیور خود را بر گیرید و
 بجوید خانه هایی را که خدا اجازه فرموده بر افراشته گردند و نامش در آنها برده
 شود ۳۱ سوره ۷-))) همانا خدا به شما خبر داده که آنها: (((مردانی باشند که تجارت
 و داد و ستد ایشانرا از دیاد خدا عزوجل و گزاردن نماز و دادن زکوة باز ندارد، آنها از
 روزی که دلها و چشمها در آن دگرگون شود بیم دارند: ۳۶ سوره ۲۴.)))

همانا خدا رسولانرا ویژه امر خود ساخت و سپس آنها را با تصدیق و باور بآن
 درباره بیمهای خویش برگزید و فرمود: (((هیچ امتی نبوده جز اینکه بیم دهنده نی در
 میان آنها بوده، ۲۴ سوره ۳۵))) هر که ندانست بیراهه رفت و هر که چشم
 گشود و تعقل کرد هدایت یافت، همانا خدای عزوجل فرماید: (((نکته اینست که:
 دیده ها کور نیست، بلکه دلها میان سینه ها کور است. ۴۶ سوره ۲۲.))) و کسیکه
 نمی بیند چگونه راه یابد و کسیکه بیمش نداده اند چگونه بینا باشد.
 رسول خدا صلی الله علیه و آله را پیروی کنید و بآنچه از جانب خدا آمده اقرار کنید و
 از نشانه های هدایت متابعت نمایید، زیرا ایشان نشانه های امانت و تقوایند، و

بدانید اگر کسی فقط عیسی بن مریم علیهما السلام را انکار کند و پیغمبران غیر از او اقرار نماید، ایمان ندارد، چراغگاه را جوید و راه پیمایید و از پشت پرده ها در طلب آثار و نشانه ها باشید (یعنی اگر چه در برابر شما پرده های مبتدعین و مدعیان ناحق آویخته شده ولی شما در پس این پرده ها کسانی را که قدم جای قدم پیغمبر گذاشته اند، می توانید پیدا کنید شما ببینید یزید و هشام و امثالشان نشان دهنده رفتار پیغمبر بودند یا حسین بن علی و فرزندانش علیهم السلام) تا امر دینتان را کامل ساخته و بخدای پروردگار خویش ایمان آورده باشید.

* :

بَاب

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى وَ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ جَمِيعاً عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ عَنْ جَابِرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ بِأَسَانِيدٍ مُخْتَلِفَةٍ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ خَطَبْنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع فِي دَارِهِ أَوْ قَالَ فِي الْقَصْرِ وَ نَحْنُ مُجْتَمِعُونَ ثُمَّ أَمَرَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُتِبَ فِي كِتَابٍ وَ قُرِئَ عَلَى النَّاسِ وَ رَوَى غَيْرُهُ أَنَّ ابْنَ الْكَوَّاعِ سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ع عَنْ صِفَةِ الْإِسْلَامِ وَ الْإِيمَانِ وَ الْكُفْرِ وَ النِّفَاقِ فَقَالَ أَمَا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى شَرَعَ الْإِسْلَامَ وَ سَهَّلَ شَرَائِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ وَ أَعَزَّ أَرْكَانَهُ لِمَنْ حَارَبَهُ وَ جَعَلَهُ عِزًّا لِمَنْ تَوَلَّاهُ وَ سَلَامًا لِمَنْ دَخَلَهُ وَ هُدًى لِمَنْ اتَّخَمَ بِهِ وَ زِينَةً لِمَنْ تَجَلَّلَهُ وَ عِزًّا لِمَنْ اتَّخَلَّهُ وَ عُرْوَةً لِمَنْ اعْتَصَمَ بِهِ وَ حَبْلًا لِمَنْ اسْتَمْسَكَ بِهِ وَ بَرْهَانًا لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ وَ نُورًا لِمَنْ اسْتَضَاءَ بِهِ وَ عَوْنًا لِمَنْ اسْتَعَاثَ بِهِ وَ شَاهِدًا لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ وَ فُلْجًا لِمَنْ حَاجَّ بِهِ وَ عِلْمًا لِمَنْ وَعَاهُ وَ حَدِيثًا لِمَنْ رَوَى وَ حُكْمًا لِمَنْ قَضَى وَ حِلْمًا لِمَنْ جَرَبَ وَ لِبَاسًا لِمَنْ تَدَبَّرَ وَ فَهْمًا لِمَنْ تَفَطَّنَ وَ يَقِينًا لِمَنْ عَقَلَ وَ بَصِيرَةً لِمَنْ عَزَمَ وَ آيَةً لِمَنْ تَوَسَّمَ وَ عِبْرَةً لِمَنْ اتَّعَظَ وَ نَجَاةً لِمَنْ صَدَّقَ وَ ثَوْدَةً لِمَنْ أَصْلَحَ وَ زُلْفَى لِمَنْ اقْتَرَبَ وَ ثِقَةً لِمَنْ تَوَكَّلَ وَ رَحَاءً لِمَنْ فَوَّضَ وَ سُبُقَةً لِمَنْ أَحْسَنَ وَ خَيْرًا لِمَنْ سَارَعَ وَ جَنَّةً لِمَنْ صَبَرَ وَ لِبَاسًا لِمَنْ اتَّقَى وَ ظَهِيرًا لِمَنْ رَشَدَ وَ كَهْفًا لِمَنْ آمَنَ وَ أَمَنَةً لِمَنْ أَسْلَمَ وَ رَجَاءً لِمَنْ صَدَّقَ وَ غِنًى لِمَنْ قَبِعَ فَذَلِكَ الْحَقُّ سَبِيلُهُ الْهُدَى وَ مَأْتَرُهُ الْمَجْدُ وَ صِفَتُهُ الْحُسْنَى فَهُوَ أَبْلَجُ الْمُنْهَاجِ مُشْرِقُ الْمَنَارِ ذَاكِي الْمِصْبَاحِ رَفِيعُ الْعَايَةِ يَسِيرُ الْمِضْمَارِ جَامِعُ الْحَلْبَةِ سَرِيعُ السَّبْقَةِ أَلِيمُ النِّقْمَةِ كَامِلُ الْعُدَّةِ كَرِيمُ الْفُرْسَانِ فَالْإِيمَانُ مِنْهَاجُهُ وَ الصَّالِحَاتُ مِنْأَرُهُ وَ الْفِقْهُ مَصَابِيحُهُ وَ الدُّنْيَا مِضْمَارُهُ وَ الْمَوْتُ غَايَتُهُ وَ الْقِيَامَةُ حَلْبَتُهُ وَ الْجَنَّةُ سُبُقَتُهُ وَ النَّارُ نِقْمَتُهُ وَ النَّفْوَى عُدَّتُهُ وَ الْمُحْسِنُونَ فُرْسَانُهُ فَبِالْإِيمَانِ يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحَاتِ وَ بِالصَّالِحَاتِ يُعْمَرُ الْفِقْهُ وَ بِالْفِقْهِ يَرْهَبُ الْمَوْتُ وَ بِالْمَوْتِ تُخْتَمُ الدُّنْيَا وَ بِالدُّنْيَا تَجُوزُ

الْقِيَامَةَ وَ بِالْقِيَامَةِ تُزْلَفُ الْجَنَّةُ وَ الْجَنَّةُ حَسْرَةُ أَهْلِ النَّارِ وَ النَّارُ مَوْعِظَةُ الْمُتَّقِينَ وَ النَّقْوَى سِيخُ الْإِيمَانِ

برگردان:

اصبغ بن نباته گوید: روزی امیرالمؤمنین (ع) در خانه یا دارالاماره اش برای ما سخنرانی فرمود، و ما انجمن بودیم، سپس امر فرمود: آن سخنرانی را بنویسند و برای مردم بخوانند و دیگری روایت کرده است که ابن گوا از امیرالمؤمنین علیه السلام تعریف اسلام و ایمان و کفر و نفاق را پرسید حضرت فرمود: اما بعد خدای تبارک و تعالی دین اسلام را مقرر فرمود: و آگاههایش را برای واردین آسان ساخت (زیرا دستورات اسلام آبی است گوارا و سهل المؤمنه که بلب تشنگان وادی جهل و ضلالت میرسد) و پایه هایش را در برابر دشمنانش قوی و غالب ساخت (دلایل و براهین حقیقتش قوی است و منکرینش را مغلوب و مجاب میکند) و آنرا مایه عزت پیروان و دوستانش قرار داد و موجب صلح واردینش و هدایت اقتدا کنندگان و زیور جلال دانندگانش و پوزش هر که بدان در آویزد و دست آویز هر که بدان پناه برد و رشته هر که بدان چنگ زند و برهان هر که بدان سخن گوید و نور هر که از آن روشنی خواهد و یاور هر که از آن یاری خواهد و گواه هر که بدان مناظره کند و پیروزی هر که بدان احتجاج کند و دانش هر که آنرا در گوش گیرد و حدیث هر که روایت کند و فرمان هر که قضاوت کند و مایه خویشتن داری هر که تجربه اندوزد و لباس (حافظ و نگهبان) هر که بیندیشد و مایه فهم هر که زیرک باشد و یقین آنکه تعقل کند و مایه بصیرت آنکه تصمیم گیرد و نشانه آنکه باریک بین شود و اندرز آنکه پند پذیرد و نجات آنکه تصدیق کند و آرامش آنکه اصلاح جوید و مایه تقرب آنکه تقرب جوید و اطمینان آنکه توکل کند و نعمت آنکه کار خود بخدا و اگذار کند و جایزه آنکه احسان کند و خیر آنکه پیشی گیرد و سپر آنکه صبر کند و لباس آنکه پرهیز کار باشد و کمک آنکه براه راست رود و پناه آنکه ایمان آورد و امان آنکه اسلام آورد و امید آنکه راست گوید و ثروت آنکه قناعت کند میباشد.

اینست حق، راهش هدایت، نشانش بزرگواری، وصفش بهتری است، پس برنامه اش روشن است و مناره اش تابان، چراغش روشن، هدف و پایانش عالی، میدان مسابقه اش (مدت عمر مسلمان) کوتاه شرکت کنندگانش گرد آمده، مسابقه اش با شتاب (جایزه برندگان که بهشت است بزودی داده شود) کیفر و انتقامش دردناک، ساز و برگش کامل، سوارانش (مسابقه دهندگان) بزرگواریند. ایمان برنامه آنست و کارهای شایسته چراغگاهش، دانش چراغهایش، دنیا میدان مسابقه اش، مرگ پایانش، رستاخیز قیامت انجمن مسابقه گزارش، بهشت جایزه اش، دوزخ کیفرش، تقوی ساز و برگش و نیکوکاران سوارانش.

پس به سبب ایمان بر اعمال صالح استدلال شود و با اعمال صالح فقه و دانش رونق گیرد و فقه و دانش موجب ترس از مرگ شود، و با مرگ دنیا خاتمه پذیرد و با دنیا قیامت بگذرد (با اعمال شایسته در دنیا گرفتاریهای قیامت بگذرد) و با قیامت بهشت نزدیک شود و بهشت مایه حسرت و افسوس اهل دوزخ و دوزخ مایه پند پرهیزگاران و پرهیزگاری پایه ایمانست.

* : *

بَابُ صِفَةِ الْإِيمَانِ

بِالْإِسْنَادِ الْأَوَّلِ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ سُلَيْمٌ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَ عَنْ الْإِيمَانِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الْإِيمَانَ عَلَى أَرْبَعٍ دَعَائِمٍ عَلَى الصَّبْرِ وَالْيَقِينِ وَالْعَدْلِ وَالْجِهَادِ فَالصَّبْرُ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَرْبَعٍ شُعَبٍ عَلَى الشُّوقِ وَالِإِشْفَاقِ وَالزُّهْدِ وَالْتَرَقُّبِ فَمَنْ اشْتَأَقَ إِلَى الْجَنَّةِ سَلَا عَنْ الشَّهَوَاتِ وَمَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ وَمَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ وَمَنْ رَاقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ وَالْيَقِينُ عَلَى أَرْبَعٍ شُعَبٍ تَبْصِرَةُ الْفِطْنَةِ وَتَأْوُلُ الْحِكْمَةِ وَمَعْرِفَةُ الْعِبْرَةِ وَسُنَّةُ الْأَوَّلِينَ فَمَنْ أَبْصَرَ الْفِطْنَةَ عَرَفَ الْحِكْمَةَ وَمَنْ تَأْوَلَ الْحِكْمَةَ عَرَفَ الْعِبْرَةَ وَمَنْ عَرَفَ الْعِبْرَةَ عَرَفَ السُّنَّةَ وَمَنْ عَرَفَ السُّنَّةَ فَكَانَ مَا كَانَ مَعَ الْأَوَّلِينَ وَاهْتَدَى إِلَى الَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَنَظَرَ إِلَى مَنْ نَجَا بِمَا نَجَا وَمَنْ هَلَكَ بِمَا هَلَكَ وَإِنَّمَا أَهْلَكَ اللَّهُ مَنْ أَهْلَكَ بِمَعْصِيَتِهِ وَأَنْجَى مَنْ أَنْجَى بِطَاعَتِهِ وَالْعَدْلُ عَلَى أَرْبَعٍ شُعَبٍ غَامِضُ الْقَهْمِ وَعَمْرُ الْعِلْمِ وَزُهْرَةُ الْحُكْمِ وَرَوْضَةُ الْحِلْمِ فَمَنْ فَهَمَ فَسَرَ جَمِيعَ الْعِلْمِ وَمَنْ عَلِمَ عَرَفَ شَرَائِعَ الْحُكْمِ وَمَنْ حَلِمَ لَمْ يُفْرِطْ فِي أَمْرِهِ وَعَاشَ فِي النَّاسِ حَمِيداً وَالْجِهَادُ عَلَى أَرْبَعٍ شُعَبٍ عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالصَّدْقِ فِي الْمَوَاطِنِ وَشَتَانِ الْفَاسِقِينَ فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ شَدَّ ظَهْرَ الْمُؤْمِنِ وَمَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْغَمَ أَنْفَ الْمُنَافِقِ وَأَمِنَ كَيْدَهُ وَمَنْ صَدَّقَ فِي الْمَوَاطِنِ قَضَى الَّذِي عَلَيْهِ وَمَنْ سَنَى الْفَاسِقِينَ غَضِبَ لِلَّهِ وَمَنْ غَضِبَ لِلَّهِ غَضِبَ اللَّهُ لَهُ فَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَدَعَائِمُهُ وَشُعْبُهُ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: امیرالمؤمنین (ع) را از ایمان سؤال کردند، فرمود: خدای عزوجل ایمان را بر چهار پایه قرار داده است: ۱- صبر، ۲- یقین، ۳- عدالت، ۴- جهاد.

و صبر چهار شعبه داده است: اشتیاق و ترس و زهد و مراقبت (انتظار) پس هر که اشتیاق بهشت داشته باشد، هوس رانیها را کنار گذارد، و هر که از دوزخ بیم دارد، از چیزهای حرام رو گرداند، و هر که در دنیا زهد ورزد (و بی رغبت شود)، مصیبتها بر او آسان شود، و هر که منتظر مرگ باشد بانجام دادن نیکیها شتاب کند. و یقین چهار شعبه دارد: ۱- زیرکی و روشن بینی، ۲- رسیدن بحقایق، ۳- عبرت شناسی ۴- روش پیشینیان، پس هر که روشن بین شود حقیقت شناس گردد و هر که بحقایق رسد عبرت شناس شود و هر که عبرت شناس باشد، سنت و روش را بفهمد و هر که سنت را شناسد مثل اینستکه با پیشینیان بوده و بطریقه ای که درست تر است هدایت شود و نگاه کند هر که نجات یافته بچه وسیله نجات یافته و هر که هلاک شده برای چه هلاک شده، و همانا خدا هر که اهلاک نمود تنها بسبب نافرمانیش هلاک نموده و هر که را نجات بخشیده بسبب اطاعتش بوده.

و عدالت چهار شعبه دارد: ۱- فهمیدن امر مشکل (دقت در فهمیدن) ۲- رسیدن بحقیقت دانش ۳- روشنی حکم (داوری)، ۴- خرمی شکیبایی، پس هر که بفهمد همه

دانش را تفسیر کند، و هر که بداند آگاههای داوری را بشناسد و هر که بردباری ورزد، در کارش زیاد روی نکند و میان مردم ستوده زندگی نماید.

و جهاد چهار شعبه دارد: ۱- امر بمعروف ۲- نهی از منکر ۳- راستگویی در هر حال ۴- دشمنی با بدکاران.

پس هر که امر بمعروف کند، مؤمن را یاری کرده و پشتش را محکم نموده، و هر که نهی از منکر کند، بینی منافق را ب خاک مالیده و از نیرنگش ایمن گشته هر که همه جا راستگوید، وظیفه ای که بر او بوده انجام داده و هر که با بدکاران دشمنی کند برای خدا خشم نموده و هر که برای خدا خشم نماید، خدا هم بخاطر او خشم نماید، اینست ایمان و پایه ها و شعبه هایش.

* : *

بَابُ حَقِيقَةِ الْإِيْمَانِ وَالْيَقِيْنِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى وَ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيْمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيْعاً عَنْ ابْنِ مَحْبُوْبٍ عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْوَأْبَشِيِّ وَ إِبْرَاهِيْمَ بْنِ مِهْزَمٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُوْلُ إِنَّ رَسُوْلَ اللَّهِ ص صَلَّى بِالنَّاسِ الصُّبْحَ فَنَظَرَ إِلَى شَابٍّ فِي الْمَسْجِدِ وَ هُوَ يَخْفِقُ وَ يَهُوِي بِرَأْسِهِ مُصْفِراً لَوْنُهُ قَدْ نَحَفَ جِسْمُهُ وَ غَارَتْ عَيْنَاهُ فِي رَأْسِهِ فَقَالَ لَهُ رَسُوْلُ اللَّهِ ص كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا فُلَانُ قَالَ أَصْبَحْتُ يَا رَسُوْلَ اللَّهِ مَوْقِناً فَعَجِبَ رَسُوْلُ اللَّهِ ص مِنْ قَوْلِهِ وَ قَالَ إِنَّ لِكُلِّ يَقِيْنٍ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ يَقِيْنِكَ فَقَالَ إِنَّ يَقِيْنِي يَا رَسُوْلَ اللَّهِ هُوَ الَّذِي أَحْزَنَنِي وَ أَسْهَرَ لَيْلِي وَ أَظْمَأَ هَوَاجِرِي فَعَزَفْتَ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا وَ مَا فِيهَا حَتَّى كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي وَ قَدْ نُصِبَ لِلْحِسَابِ وَ حُسْرِ الْخَلَائِقِ لِذَلِكَ وَ أَنَا فِيهِمْ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَنَعَّمُونَ فِي الْجَنَّةِ وَ يَتَعَارَفُونَ وَ عَلَيَّ النَّارِيكُ مُتَكِنُونَ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ وَ هُمْ فِيهَا مُعَذَّبُونَ مُصْطَرَّخُونَ وَ كَأَنِّي الْآنَ أَسْمَعُ زَفِيرَ النَّارِ يَدُوْرُ فِي مَسَامِعِي فَقَالَ رَسُوْلُ اللَّهِ ص لِأَصْحَابِهِ هَذَا عَبْدٌ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيْمَانِ ثُمَّ قَالَ لَهُ الزَّمْ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ فَقَالَ الشَّابُّ ادْعُ اللَّهَ لِي يَا رَسُوْلَ اللَّهِ أَنْ أَرْزُقَ الشَّهَادَةَ مَعَكَ فِدَعَاً لَهُ رَسُوْلُ اللَّهِ ص فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ خَرَجَ فِي بَعْضِ غَزَوَاتِ النَّبِيِّ ص فَاسْتَشْهَدَ بَعْدَ تِسْعَةِ نَفَرٍ وَ كَانَ هُوَ الْعَاشِرَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: روزی رسول خدا (ص) نماز صبح را با مردم گزارد، سپس در مسجد نگاهش بجوانی افتاد که چرت میزد و سرش پائین میافتاد، زنگش زرد بود و تنش لاغر و چشمانش به گودی فرو رفته، رسول خدا (ص) به او فرمود: حالت چگونه است؟ عرض کرد: من با یقین گشته ام، رسول خدا (ص) از گفته او در شکفت شد (خوشش آمد) و فرمود: همانا هر یقینی را حقیقتی است. حقیقت یقین تو چیست؟

عرضکردم : یا رسول خدا همین یقین من است که مرا اندوهگین ساخته و بیداری شب و تشنگی روزهای گرمم بخشیده و از دنیا و آنچه در دنیا هست بی رغبت گشته ام تا آنجا که گویا عرش پروردگارم را میبینم که برای رسیدگی بحساب خلق بر پا شده و مردم برای حساب گرد آمده اند و گویا اهل بهشت را مینگرم که در نعمت میخرامند و بر کرسیها تکیه زده ، یکدیگر را معرفی می کنند و گویا اهل دوزخ را می بینم که در آنجا معذبند و بفریاد رسی ناله میکنند و گویا اکنون آهنگ زبانه کشیدن آتش دوزخ در گوشم طنین انداز است.

رسولخدا (ص) باصحاب فرمود : این جوان بنده ایستکه خدا دلش را بنور ایمان روشن ساخته ، سپس بخود او فرمود: بر این حال که داری ثابت باش . جوان گفت : یا رسول الله از خدا بخواه شهادت در رکابت را روزیم کند. رسولخدا (ص) برای او دعا فرمود. مدتی نگذشت که در جنگی همراه پیغمبر بیرون رفت و بعد از ۹ نفر شهید گشت و او دهمین (شهیدان جنگ) بود.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ص حَارِثَةَ بْنَ مَالِكِ بْنِ النُّعْمَانَ الْأَنْصَارِيَّ فَقَالَ لَهُ كَيْفَ أَنْتَ يَا حَارِثَةَ بْنَ مَالِكٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ حَقًّا فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص لِكُلِّ شَيْءٍ حَقِيقَةٌ فَمَا حَقِيقَةُ قَوْلِكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَزَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا فَأَسْهَرْتُ لَيْلِي وَ أَظْمَأْتُ هَوَاجِرِي وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي [وَ] قَدْ وَضِعَ لِلْحِسَابِ وَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَزَاوَرُونَ فِي الْجَنَّةِ وَ كَأَنِّي أَسْمَعُ عَوَاءَ أَهْلِ النَّارِ فِي النَّارِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ص عَبْدُ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ أَبْصَرْتُ فَانْتَبْتُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يَرْزُقَنِي الشَّهَادَةَ مَعَكَ فَقَالَ اللَّهُمَّ ارْزُقْ حَارِثَةَ الشَّهَادَةَ فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا أَيَّامًا حَتَّى بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ص سَرِيَّةً فَبَعَثَهُ فِيهَا فَقَاتَلَ فُقُتِلَ تِسْعَةَ أَوْ ثَمَانِيَةَ ثُمَّ قُتِلَ

وَ فِي رِوَايَةِ الْقَاسِمِ بْنِ بَرِيدٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ اسْتَشْهَدَ مَعَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ بَعْدَ تِسْعَةِ نَفَرٍ وَ كَانَ هُوَ الْعَاشِرَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: رسولخدا (ص) با حارثه بن مالک بن نعمان انصاری روبرو شد، حضرت فرمود: حارثه بن مالک! چگونه نی؟ فرمود: یا رسول الله! مؤمن حقیقی ام. رسولخدا (ص) فرمود: هر چیزی را حقیقتی است. حقیقت گفتار تو چیست؟ گفت: یا رسول الله! بدنیا بی رغبت شده ام، شب را (برای عبادت) بیدارم و روزهای گرم را (در اثر روزه) تشنگی میکشم و گویا عرش پروردگارم را مینگرم که برای حساب گسترده گشته و گویا اهل بهشت را می بینم که در میان بهشت یکدیگر را ملاقات میکنند و گویا ناله اهل دوزخ را در میان دوزخ میشنوم.

رسولخدا(ص) فرمود: بنده ایستکه خدا دلش را نورانی فرموده ، بصیرت یافتی ، ثابت باش ، عرضکردم : یا رسول الله! از خدا بخواه که شهادت در رکابت را بمن روزی کند، حضرت فرمود: خدایا بحارثه شهادت روزی کن . چند روزی بیش نگذشت

که رسولخدا (ص) لشکری برای جنگ فرستاد و حارثه را هم در آن جنگ فرستاد. او بمیدان جنگ رفت و ۹ تن یا هشت تن را بکشت و سپس کشته شد. و در روایتی که قاسم بن برید از ابی بصیر نقل کند، گوید: همراه جعفر بن ابیطالب بود، و بعد از ۹ نفر شهید شد، و او دهمین شهید بود.

* : *

بَابُ التَّفَكُّرِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ الْحَسَنِ الصَّيْقَلِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَ عَمَّا يَرَوِي النَّاسُ أَنَّ تَفَكُّرَ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ قُلْتُ كَيْفَ يَتَفَكَّرُ قَالَ يَمُرُّ بِالْخَرَبَةِ أَوْ بِالدَّارِ فَيَقُولُ أَيْنَ سَاكِنُوكَ أَيْنَ بَأْتُوكَ مَا بَأْلَكَ لِمَا تَتَكَلَّمِينَ

برگردان:

حسن صیقل گوید: از امام صادق (ع) درباره آنچه مردم روایت میکنند که: ((یکساعت اندیشیدن بهتر از عبادت یکشب است)) پرسیدم و گفتم: چگونه بیندیشد؟ فرمود: از خرابه یا خانه ای که میگذرد بگوید: ساکنینت کجایند؟ سازندگان کجایند؟ چرا سخن نمیگویی؟

* : *

بَابُ الْمَكَارِمِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ إِسْحَاقَ شَعْبَرَ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ الْمَكَارِمُ عَشْرٌ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ فَلْتَكُنْ فَإِنَّهَا تَكُونُ فِي الرَّجُلِ وَ لَا تَكُونُ فِي وَكْدِهِ وَ تَكُونُ فِي الْوَلَدِ وَ لَا تَكُونُ فِي أَبِيهِ وَ تَكُونُ فِي الْعَبْدِ وَ لَا تَكُونُ فِي الْحُرِّ قِيلَ وَ مَا هُنَّ قَالَ صِدْقُ الْبِئْسَ وَ صِدْقُ اللِّسَانِ وَ آدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ صَلَةُ الرَّحْمِ وَ إِقْرَاءُ الضَّيْفِ وَ إِطْعَامُ السَّائِلِ وَ الْمُكَافَاةُ عَلَى الصَّنَاعِ وَ التَّدْمُمُ لِلْجَارِ وَ التَّدْمُمُ لِلصَّاحِبِ وَ رَأْسُهُنَّ الْحَيَاءُ

برگردان:

حسین بن عطیه گوید: امام صادق (ع) فرمود: مکارم ده چیز است، اگر میتوانی آنها را داشته باش، زیرا گاهی شخصی آنها را دارد و فرزندش ندارد و گاهی در فرزند هست و در پدرش نیست، و گاهی در برده هست و در آزاد نیست، عرض شد: آنها چه هستند؟ فرمود: نومیدی حقیقی (از آنچه دست مردم است) و راستی زبان و اداء امانت و صلّه رحم و پذیرانی از مهمان و غذا دادن بسائل (کسیکه از او غذا طلبد) و جبران نیکی ها و مراعات حق همسایه و مراعات حق رفیق و سر همه مکارم (افضل و عالیتر از همه) حیا و شرم است (زیرا کسیکه در برابر خالق و مخلوق شرم داشته باشد، همه این مکارم را انجام میدهد و همان خصلت حیا بر تمام این مکارم دانی و باعث میشود).

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ ابْنِ رِثَابٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ رَجَالِكُمْ قُلْنَا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّ مِنْ خَيْرِ رَجَالِكُمُ النَّقِيُّ النَّقِيُّ السَّمْحُ الْكَفِيُّنَ الطَّرْفَيْنِ الْبَرُّ بِالْوَالِدِيَّةِ وَ لَا يُلْجِئُ عِيَالَهُ إِلَى غَيْرِهِ

برگردان:

جابر بن عبدالله گوید: رسول خدا (ص) فرمود: نمیخواهید بهترین مردان شما را بشما بگویم؟ عرض کردیم: چرا، ای رسول خدا، فرمود: برخی از بهترین مردان شما، مرد پرهیزکار نالوده، دست باز (با سخاوت) زبان و دامن پاک، خوش رفتار با پدر و مادر است که عیالاتش را به پناهندگی بدیگران مجبور نسازد.

* : *

بَابُ فَضْلِ الْيَقِينِ

عَنْهُ عَنْ مُعَلَّى عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع وَ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي وَكَّادِ الْحَنَاطِيِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ مِنْ صِحَّةِ يَقِينِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ لَا يُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ وَ لَا يَلُومُهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِهِ اللَّهُ فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حَرِصٌ حَرِيصٌ وَ لَا يَرُدُّهُ كَرَاهِيَّةٌ كَارِهِ وَ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ فَرَّ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ لَأَدْرَكَهُ رِزْقُهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ ثُمَّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ بَعْدَلِهِ وَ قَسَطُهُ جَعَلَ الرُّوحَ وَ الرَّاحَةَ فِي الْيَقِينِ وَ الرِّضَا وَ جَعَلَ الِهَمَّ وَ الْحَزْنَ فِي الشَّكِّ وَ السَّخَطِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: از نشانه های درستی یقین مرد مسلمان اینستکه: مردم را بوسیله خشم خدا خرسند نکند (مانند کسیکه طبق میل مردم برخلاف حق فتوی دهد و نهی از منکر نکند) و مردم را بر آنچه خدا بخود او نداده سرزنش ننماید (مردم را برای آنچه بدو ندهند، زیرا خدا روزیش نکرده سرزنش نکند) زیرا روزی را نه شره و از حریص بیاورد و نه نخواستن ناخواه رد کند، و اگر شخصی از شما چنانکه از مرگ میگریزد، از روزیش بگریزد روزیش باو برسد، همچنانکه مرگ باو میرسد. سپس فرمود: خدا به عدالت و داد و خویش نشاط و آسایش را در یقین و رضا قرار داده و غم و اندوه را در شك و ناخرسندی.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرِ عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَآ الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَ كَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا فَقَالَ أَمَا إِنَّهُ مَا كَانَ ذَهَبًا وَ لَا فِضَّةً وَ إِنَّمَا كَانَ أَرْبَعِ كَلِمَاتٍ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ لَمْ يَضْحَكْ سِنَّهُ وَ مَنْ أَيْقَنَ بِالْحِسَابِ لَمْ يَفْرَحْ قَلْبُهُ وَ مَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدْرِ لَمْ يَحْتَسِبْ إِلَّا اللَّهَ

برگردان:

صفوان جمال گوید: از امام صادق (ع) درباره این قول خدای عزوجل پرسیدم: ((و اما دیوار از آن دو پسر بچه یتیم در آن شهر بود و در زیرش گنجی متعلق بانها بود، ۸۲ سوره ۱۸)) فرمود: همانا آن گنجینه طلا و نقره نبود. بلکه چهار کلمه بود: ۱- شایسته پرستشی جز من نیست ۲- هر که بمرگ یقین داشته باشد: خنده دندان نما نکند ۳- هر که بحساب (روز قیامت) یقین داشته باشد، دلش شادمان نباشد، ۴- هر که بتقدیر یقین داشته باشد، جز از خدا نترسد.

الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا ع يَقُولُ كَانَ فِي الْكَنْزِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ وَ كَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا كَانَ فِيهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ كَيْفَ يَفْرَحُ وَ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدْرِ

كَيْفَ يَحْزَنُ وَ عَجِبْتُ لِمَنْ رَأَى الدُّنْيَا وَ تَقَلَّبَهَا بِأَهْلِهَا كَيْفَ يَرُكِنُ إِلَيْهَا وَ يَتَّبِعِي لِمَنْ عَقَلَ
عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَتَّهَمَ اللَّهُ فِي قَضَائِهِ وَ لَا يَسْتَبْطِنُهُ فِي رِزْقِهِ فَقُلْتُ جَعَلْتُ فِدَاكَ أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَهُ
قَالَ فَضْرَبْ وَ اللَّهُ يَدُهُ إِلَى الدَّوَاةِ لِيَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيَّ فَتَنَاوَلْتُ يَدَهُ فَقَبَّلْتُهَا وَ أَخَذْتُ الدَّوَاةَ
فَكَتَبْتُهَا

برگردان:

علی بن اسباط گوید: شنیدم امام رضا علیه السلام درباره گنجی که خدای عزوجل میفرماید(((: و زیرش گنجی برای آنها بود))) فرمود: در آنجا بود: بسم الله الرحمن الرحيم ، در شگفتم از کسی که یقین بمرگ دارد چگونه میخندد؟ و در شگفتم از کسی که یقین بتقدیر دارد چگونه اندوهگین میشود؟ و در شگفتم از کسیکه دنیا و دگرگونیهایش را نسبت باهلش دیده است ، چگونه بآن اعتماد میکند؟ و سزاوار است کسیکه خدا را با عقل شناخته (خدا باو عقل داده) خدا را در قضاء و قدرش متهم نسازد و در روزی رسانیدنش او را بکندی نسبت ندهد. عرض کردم : قربانت کردم . میخواهم این را بنویسم ، بخدا که خود حضرت دست برد تا دوات را پیش من گذارد، من دستش را گرفتم و بوسیدم ، و دوات را برداشتم و نوشتم.

* : *

بَابُ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ بَعْضِ أَشْيَاحِ بَنِي النَّجَّاشِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ الصَّبْرُ وَ الرِّضَا عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ الْعَبْدُ أَوْ كَرَهُ وَ لَا يَرْضَى عَبْدٌ عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرَهُ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرَهُ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود : سر طاعت خدا صبر است و راضی بودن از خدا نسبت بآنچه بنده دوست داشته یا ناپسند داشته باشد، و هیچ بنده ئی از خدا نسبت بآنچه دوست یا ناپسند دارد، راضی نباشد، جز آنکه خیرش باشد در آنچه دوست یا ناپسند داشته است.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ الرَّقِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ عِبَادًا لَا يَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينُهُمْ إِلَّا بِالْغِنَى وَالسَّعَةِ وَالصَّحَّةِ فِي الْبَدَنِ فَأَبْلَوْهُمْ بِالْغِنَى وَالسَّعَةِ وَصِحَّةِ الْبَدَنِ فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرُ دِينِهِمْ وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لِعِبَادًا لَا يَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينُهُمْ إِلَّا بِالْفَاقَةِ وَالْمَسْكِنَةِ وَالسَّقَمِ فِي أَبْدَانِهِمْ فَأَبْلَوْهُمْ بِالْفَاقَةِ وَالْمَسْكِنَةِ وَالسَّقَمِ فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرٌ دِينُهُمْ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا يَصْلِحُ عَلَيْهِ أَمْرَ دِينِ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لَمَنْ يَجْتَهِدُ فِي عِبَادَتِي فَيَقُومُ مِنْ رُقَادِهِ وَلَدِيدِ وَسَادِهِ فَيَتَهَجَّدُ لِي اللَّيَالِيَ فَيَتَعَبُ نَفْسَهُ فِي عِبَادَتِي فَأَضْرِبُهُ بِالنُّعَاسِ اللَّيْلَةِ وَاللَّيْلَتَيْنِ نَظْرًا مَنَى لَهُ وَإِبْقَاءً عَلَيْهِ فَيَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ فَيَقُومُ وَهُوَ مَاقَتْ لِنَفْسِهِ زَارِيٌّ عَلَيْهَا وَ لَوْ أَخْلَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يُرِيدُ مِنْ عِبَادَتِي لَدَخَلَهُ الْعُجْبُ مِنْ ذَلِكَ فَيُصِيرُهُ الْعُجْبُ إِلَى الْفِتْنَةِ بِأَعْمَالِهِ فَيَأْتِيهِ مِنْ ذَلِكَ مَا فِيهِ هَلَاكُهُ لِعُجْبِهِ بِأَعْمَالِهِ وَرِضَاهُ عَنْ نَفْسِهِ حَتَّى يَظُنُّ أَنَّهُ قَدْ فَاقَ الْعَابِدِينَ وَجَازَ فِي عِبَادَتِهِ حَدَّ التَّقْصِيرِ فَيَتَبَاعَدُ مِنِّي عِنْدَ ذَلِكَ وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ فَلَا يَتَّكِلُ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمْ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِثَوَابِي فَإِنَّهُمْ لَوْ اجْتَهِدُوا وَاتَّعَبُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَقْنُوا أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقْصِرِينَ غَيْرَ بِالْغَيْنِ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي وَالتَّعِيمِ فِي جَنَاتِي وَرَفِيعِ دَرَجَاتِي الْعُلَى فِي جَوَارِي وَ لَكِنَ فَيُرْحَمَتِي فَلْيَتَّقُوا وَبِقُضَايَايَ فَلْيَفْرَحُوا وَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذَلِكَ تَدَارِكُهُمْ وَ مَنَى يَبْلَغُهُمْ رِضْوَانِي وَ مَعْفَوَتِي تُلبَسُهُمْ عَفْوِي فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَ بِذَلِكَ تَسْمِيَتُ

برگردان:

رسول خدا (ص) فرمود: خدای عزوجل فرماید: برخی از بندگان مؤمنم کسانی باشند که امر دینشان جز با ثروتمندی و وسعت و تندرستی اصلاح نشود، آنها را با ثروت و وسعت و تندرستی میآزمایم تا امر دینشان اصلاح شود. و برخی از بندگان مؤمنم کسانی باشند که امر دینشان جز با فقر و تهیدستی و ناتندرستی اصلاح نشود، آنها را با فقر و تهیدستی و ناتندرستی میآزمایم تا امر دینشان اصلاح شود. من آنچه امر دین بندگان مؤمنم را اصلاح کند دانایم.

و برخی از بندگان کسی است که در عبادتم کوشش کند و از خواب و بستر بالذات خود برخیزد و در شبها برای خاطر من نماز شب خواند و خود را در راه عبادتم بزحمت اندازد، من یک شب و دو شب او را بچرت اندازم، برای نظر لطفی که نسبت باو دارم و میخواهم باقیش دارم، پس او تا صبح میخوابد، سپس برمیخیزد و خود را مبعوض دارد و سرزنش میکند (که چرا امشب از عبادتم محروم شدم) در صورتیکه اگر او را واگذارم تا هر چه خواهد عبادتم کند، از آنراه او را خود بینی فرا گیرد و همان خود بینی او را نسبت باعمالش فریفته سازد و حالتی باو دست دهد که هلاک دینش در آن باشد، بجهت عجب باعمال او از خود راضی بودنش، تا آنجا که گمان کند بر همه عابدان برتری گرفته و در عبادت از حد تقصیر در گذشته (در صورتیکه پیغمبران هم اعتراف بتقصیر در عبادت میکنند) آهنگام از من دور شود و خودش گمان کند بمن نزدیک است.

پس کسانی که اعمالی بخاطر ثواب من انجام میدهند، نباید بآن اعمال تکیه کنند، زیرا اگر آنها هر چه کوشش کنند و خود را بزحمت افکنند و عمر خود را در

راه عبادتم بسپرنند، باز مقصر باشند و با عبادت خود بکنه و حقیقت عبادتم نرسند، نسبت بکرامت و نعمت بهشت و درجات عالی که در جوارم طلب میکنند، ولی تنها باید برحتم اعتماد کنند و بفضل شادمان باشند و با حسن ظن مطمئن باشند، در آنهنگام رحتم دستگیرشان شود و رضوانم بآنها برسد و آمرزشم بر آنها لباس گذشت پوشد، همانا منم خدای رحمن و رحیم و بدان نامیده و منسوب شده ام ، (اسم رحمن و رحیم روی خود گذاشته ام.)

* : *

بَابُ التَّفْوِيضِ إِلَى اللَّهِ وَ التَّوَكُّلِ عَلَيْهِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ مُفَضَّلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ ع مَا اعْتَصَمَ بِي عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي دُونَ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِي عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ ثُمَّ تَكِيدُهُ السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ وَ مَنْ فِيهِنَّ إِلَّا جَعَلْتُ لَهُ الْمَخْرَجَ مِنْ بَيْنَهُنَّ وَ مَا اعْتَصَمَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نِيَّتِهِ إِلَّا قَطَعْتُ أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ مِنْ يَدَيْهِ وَ أَسَخْتُ الْأَرْضَ مِنْ تَحْتِهِ وَ لَمْ أَبَالْ بِأَيِّ وَادٍ هَلَكَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود : خدای عزوجل بدوود (ع) وحی فرستاد که : هیچیک از بندگام بدون توجه به احدى از مخلوقم بمن پناهنده نشود که من بدانم نیت و قصد او همین است ، سپس آسمانها و زمین و هر که در آنهاست با او نیرنگ بازند، جز آنکه راه چاره از میان آنها را برایش فراهم آورم و هیچیک از بندگاتم بیکى از مخلوقم پناه نبرد که بدانم قصدش همانست ، جز آنکه اسباب و وسائل آسمانها و زمین را از دستش ببرم زیر پایش را فرو برم و بهر وادی هلاکتی افتد باک ندارم.

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَفْصِ الْأَعَشِيِّ عَنْ عَمْرٍو [عَمْرٍو] بِنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ص قَالَ خَرَجْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى هَذَا الْحَائِطِ فَاتَّكَأْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَبْيَضَانِ يَنْظُرُ فِي تَجَاهِهِ وَجْهِي ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ مَا لِي أَرَاكَ كَنِيْبًا حَزِينًا أَعَلَى الدُّنْيَا فَرَزَقُ اللَّهُ حَاضِرٌ لِلْبَيْرِ وَ الْفَاجِرُ قُلْتُ مَا عَلَيَّ هَذَا أَحْزَنُ وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ قَالَ فَعَلَى الْآخِرَةِ فَوَعْدٌ صَادِقٌ يَحْكُمُ فِيهِ مَلِكٌ قَاهِرٌ أَوْ قَالَ قَادِرٌ قُلْتُ مَا عَلَيَّ هَذَا أَحْزَنُ وَ إِنَّهُ لَكَمَا تَقُولُ فَقَالَ مِمَّ حَزْنُكَ قُلْتُ مِمَّا نَتَخَوَّفُ مِنْ فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ وَ مَا فِيهِ النَّاسُ قَالَ فَضَحِكَ ثُمَّ قَالَ يَا عَلِيُّ

بَنَ الْحُسَيْنِ هَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا دَعَا اللَّهَ فَلَمْ يُجِبْهُ قُلْتُ لِمَا قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا تَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فَلَمْ يَكْفِهِ قُلْتُ لِمَا قَالَ فَهَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا سَأَلَ اللَّهَ فَلَمْ يُعْطِهِ قُلْتُ لِمَا ثُمَّ حَابَ عَنِّي عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنِ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ مِثْلَهُ

برگردان:

علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود: روزی بیرون شدم تا باین دیوار رسیدم و بر آن تکیه دادم، ناگاه مردی که جامه سفید بر تن داشت پیدا شد و در رویم نگریست، سپس گفت: ای علی بن الحسین! چه شده که ترا اندوهگین و محزون می بینم؟ آیا اندهت برای دنیاست که روزی خدا برای نیکوکار و بدکردار آماده است. گفتم: برای دنیا اندوهیگن نیستم، زیرا چنانست که تو گویی، گفت: پس برای آخرتست؟ که وعده ایست درست و سلطانی قاهر قادر نسبت بآن حکم می فرماید. گفتم: برای آنهم اندوه ندارم، زیرا چنانست که می گویی.

گفت: اندهت برای چیست؟

گفتم: از فتنه ابن زبیر و وضعی که مردم دارند می ترسم. او خندید و گفت: ای علی بن الحسین! آیا دیده ای کسی بدرگاه خدا دعا کند و مستجاب نشود؟ گفتم: نه.

گفت: آیا دیده کسی بر خدا توکل کند و خدا کارگزاریش نکند؟ گفتم نه. گفت آیا کسی را دیده ای که چیزی از خدا بخواهد و باو ندهند؟ گفتم نه. سپس از نظرم غایب شد.

الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلْوَانَ قَالَ كُنَّا فِي مَجْلِسٍ نَطْلُبُ فِيهِ الْعِلْمَ وَ قَدْ تَفَدَّتْ نَفَقَتِي فِي بَعْضِ الْأَسْفَارِ فَقَالَ لِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا مَنْ تَوَمَّلَ لِمَا قَدْ نَزَلَ بِكَ فَقُلْتُ فَلَنَاءَ فَقَالَ إِذَا وَاللَّهِ لَا تَسْعَفُ حَاجَتَكَ وَ لَا يَبْلُغُكَ أَمْلَكَ وَ لَا تُنْجِحُ طَلِبَتَكَ قُلْتُ وَ مَا عَلَمَكَ رَحِمَكَ اللَّهُ قَالَ إِنْ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع حَدَّثَنِي أَنَّهُ قَرَأَ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى يَقُولُ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ مَجْدِي وَ ارْتِفَاعِي عَلَى عَرْشِي لَأَقْطَعَنَّ أَمَلَ كُلِّ مُؤْمَلٍ [مِنْ النَّاسِ] غَيْرِي بِالْيَأْسِ وَ لَأَكْسُوَنَّهُ ثَوْبَ الْمَذَلَّةِ عِنْدَ النَّاسِ وَ لَأُنْحِيَنَّهُ مِنْ قُرْبِي وَ لَأُبْعِدَنَّهُ مِنْ فَضْلِي أ يَوْمَلُ غَيْرِي فِي الشَّدَائِدِ وَ الشَّدَائِدُ بِيَدِي وَ يَرْجُو غَيْرِي وَ يَقْرَعُ بِالْفِكْرِ بَابَ غَيْرِي وَ بِيَدِي مَقَاتِيحَ الْأَبْوَابِ وَ هِيَ مُغْلَقَةٌ وَ بَابِي مَفْتُوحٌ لِمَنْ دَعَانِي فَمَنْ ذَا الَّذِي أَمَلَنِي لِنَوَائِبِهِ فَقَطَعْتُهُ دُونَهَا وَ مَنْ ذَا الَّذِي رَجَانِي لِعَظِيمَةٍ فَقَطَعْتُ رَجَاءَهُ مِنِّي جَعَلْتُ أَمَالَ عِبَادِي عِنْدِي مَحْفُوظَةً فَلَمْ يَرْضَوْا بِحِفْظِي وَ مَلَأَتْ سَمَاوَاتِي مِمَّنْ لَا يَمَلُ مِنْ تَسْبِيحِي وَ أَمَرْتُهُمْ أَنْ لَا يُغْلِقُوا الْأَبْوَابَ بَيْنِي وَ بَيْنَ عِبَادِي فَلَمْ يَتَّقُوا بِقَوْلِي أ لَمْ يَعْلَمُ [أَنْ] مَنْ طَرَقْتَهُ نَائِبَةٌ مِنْ نَوَائِبِي أَنَّهُ لَا يَمْلِكُ كَشْفُهَا أَحَدٌ غَيْرِي إِلَّا مِنْ بَعْدِ فَمَا لِي أَرَاهُ لَاهِيًا عَنِّي أَعْظِيئُهُ بِجُودِي مَا لَمْ يَسْأَلْنِي ثُمَّ انْتَرَعْتُهُ عَنْهُ فَلَمْ يَسْأَلْنِي رَدَّهُ وَ سَأَلَ غَيْرِي أ فِيرَانِي أبدأ بِالْعَطَاءِ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ ثُمَّ أَسْأَلُ فَلَا أُجِيبُ سَائِلِي أ بَخِيلٌ أَنَا فَيُبْخَلُنِي عِبْدِي أ وَ لَيْسَ الْجُودُ وَ الْكِرْمُ لِي أ وَ لَيْسَ الْعَفْوُ وَ الرَّحْمَةُ بِيَدِي أ وَ لَيْسَ أَنَا مَحَلُّ الْأَمَالِ فَمَنْ يَقْطَعُهَا دُونِي أ فَلَا يَخْشَى الْمُؤْمَلُونَ أَنْ يُؤْمَلُوا غَيْرِي فَلَوْ أَنَّ أَهْلَ سَمَاوَاتِي وَ أَهْلَ أَرْضِي أَمَلُوا جَمِيعًا ثُمَّ أَعْطَيْتُ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مِثْلَ مَا أَمَلُ الْجَمِيعُ مَا

انْتَقَصَ مِنْ مُلْكِي مِثْلَ عَضُو ذُرَّةٍ وَ كَيْفَ يَنْقُصُ مُلْكُ أُنَا قَيْمُهُ فَيَا بُؤْسًا لِلْقَاتِنِينَ مِنْ رَحْمَتِي وَ يَا بُؤْسًا لِمَنْ عَصَانِي وَ لَمْ يُرَاقِبْنِي

برگردان:

حسین بن علوان گوید: در مجلسی نشسته بودیم که دانش می آموختیم و هزینه سفر من تمام شده بود، یکی از رفقا بمن گفت: برای این گرفتاریت بکه امیدواری؟ گفتم: بفلانی، گفت: پس بخدا که حاجتت برآورده نشود و به آرزویت نرسی، و مرادت حاصل نشود، گفتم: تو از کجا دانستی خدایت رحمت کند؟

گفت: امام صادق (ع) بمن حدیث فرمود که: در یکی از کتابها خوانده است که خدای تبارک و تعالی می فرماید: بعزت و جلال و بزرگواری و رفعتم بر عرشم سوگند که آرزوی هر کس را که بغیر من امید بندد، بنومیدی قطع می کنم. و نزد مردم بر او جامه خواری می پوشم، و او را از تقرب خود می رانم و از فضل دور می کنم، او در گرفتاریها بغیر من آرزو می بندد، در صورتیکه گرفتاریها بدست من است؟ و بغیر من امیدوار می شود و در فکر خود در خانه جز مرا می کوبد؟ با آنکه کلیدهای همه درهای بسته نزد من است و در خانه من برای کسیکه مرا بخواند باز است.

کیست که در گرفتاریهایش بمن امید بسته و من امیدش را قطع کرده باشم؟ کیست که در کارهای بزرگش بمن امیدوار گشته و من امیدش را از خود بریده باشم، من آرزوهای بندگانم را نزد خود محفوظ داشته و آنها را بحفظ و نگهداری من راضی نگشتند و آسمانهایم را از کسانی که از تسبیحم خسته نشوند (فرشتگان) پر کردم و بآنها و دستور دادم که درهای میان من و بندگانم را نبندند. ولی آنها بقول من اعتماد نکردند، مگر آن بنده نمیداند که چون حادثه ای از حوادث من او را بکوبد، کسی جز باذن من آنرا از او بر ندارد، پس چرا از من روی گردانست، من با جود و بخشش خود آنچه را از من نخواست به او می دهم سپس آنرا از او می گیرم، و او برگشتش را از من نمیخواهد و از غیر من میخواهد؟

او درباره من فکر می کند که ابتدا و پیش از خواستن او عطا می کنم، ولی چون از من بخواهد بسائل خود جواب نمی گویم؟ مگر من بخیلیم که بنده ام مرا بخیل می داند؟ مگر هر جود و کرمی از من نیست؟ مگر عفو و رحمت دست من نیست؟

مگر من محل آرزوها نیستم؟ پس که می تواند آرزوها را پیش از رسیدن به من قطع کند (که می تواند آرزوها را جز من قطع کند) آیا آنها که بغیر من امید دارند نمی ترسند؟ (از عذایم یا از بریدن آرزویشان یا از مقام قریم یا از قطع نعمتهایم از آنها) اگر همه اهل آسمانها و زمین بمن امید بندند، و بهر يك از آنها باندازه امیدواری همه دهم، بقدر عضو مورچه ای از ملکم کاسته نشود، چگونه کاسته شود از ملکی که من سرپرست او هستم؟ پس بدا بحال آنها که از رحمتم نومیدند، و بدا بحال آنها که نافرمانیم کنند و از من پروا نکنند.

* : *

بَابُ الْخَوْفِ وَ الرَّجَاءِ

مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع يَا إِسْحَاقُ خَفِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ وَ إِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ فَإِنْ كُنْتَ تَرَى أَنَّهُ لَا يَرَاكَ فَقَدْ كَفَرْتَ وَ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ يَرَاكَ ثُمَّ بَرَزْتَ لَهُ بِالْمَعْصِيَةِ فَقَدْ جَعَلْتَهُ مِنْ أَهْوَنِ النَّاطِرِينَ عَلَيْكَ

برگردان:

اسحاق بن عمار گوید: امام صادق (ع) فرمود: ای اسحاق! چنان از خدا بترس که گویا ترا می بیند، و اگر تو او را نبینی، او تو را می بیند، و اگر معتقد باشی او تو را نمی بیند کافر شوی و اگر بدانی و ترا می بیند و سپس نافرمانی او آشکار کنی (با گناهکاری بمبارزه او روی) او را پست ترین بینندگان خود دانسته ای (زیرا هیچ بنده ای در برابر چشم آقای خویش چنین نافرمانی نکند).

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِيِّ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ص [قَالَ] قَالَ إِنْ رَجُلًا رَكِبَ الْبَحْرَ بِأَهْلِهِ فُكْسِرَ بِهِمْ فَلَمْ يَنْجُ مِمَّنْ كَانَ فِي السَّفِينَةِ إِلَّا امْرَأَةً الرَّجُلُ فَإِنَّهَا نَجَتْ عَلَى لَوْحٍ مِنَ الْوِاحِ السَّفِينَةِ حَتَّى أَجَاتَلَى جَزِيرَةً مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ وَ كَانَ فِي تِلْكَ الْجَزِيرَةِ رَجُلٌ يَطْعُ الطَّرِيقَ وَ لَمْ يَدْعُ لِلَّهِ حُرْمَةً إِلَّا أَنْتَهَكَهَا فَلَمْ يَعْلَمْ إِلَّا وَ الْمَرْأَةُ قَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ إِنْسِيَّةٌ أَمْ جِنِّيَّةٌ فَقَالَتْ إِنْسِيَّةٌ فَلَمْ يُكَلِّمْهَا كَلِمَةً حَتَّى جَلَسَ مِنْهَا مَجْلِسَ الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِهِ فَلَمَّا أَنْ هَمَّ بِهَا اضْطَرَبَتْ فَقَالَ لَهَا مَا لَكَ تَضْطَرِبِينَ فَقَالَتْ أَفْرَقُ مِنْ هَذَا وَ أُوْمَاتُ بِيَدِهَا إِلَى السَّمَاءِ قَالَ فَصَنَعَتْ مِنْ هَذَا شَيْئًا قَالَتْ لَا وَ عَزَّتِهِ قَالَ فَأَنْتِ تَفْرَقِينَ مِنْهُ هَذَا الْفَرْقَ وَ لَمْ تَصْنَعِي مِنْ هَذَا شَيْئًا وَ إِنَّمَا اسْتَكْرَهْتَ اسْتِكْرَاهًا فَأَنَا وَ اللَّهُ أَوْلَى بِهَذَا الْفَرْقِ وَ الْخَوْفِ وَ أَحَقُّ مِنْكَ قَالَ فَقَامَ وَ لَمْ يُحَدِّثْ شَيْئًا وَ رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَ لَيْسَتْ لَهُ هِمَّةٌ إِلَّا التَّوْبَةَ وَ الْمُرَاجَعَةَ فَبَيْنَا هُوَ يَمْشِي إِذْ صَادَفَهُ رَاهِبٌ يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ فَحَمِيَتْ عَلَيْهِمَا الشَّمْسُ فَقَالَ الرَّاهِبُ لِلشَّابِّ ادْعُ اللَّهَ يُظِلَّنَا بِعِمَامَةٍ فَقَدْ حَمِيَتْ عَلَيْنَا الشَّمْسُ فَقَالَ الشَّابُّ مَا أَعْلَمُ أَنَّ لِي عِنْدَ رَبِّي حَسَنَةٌ فَاتَّجَسَّرَ عَلَيَّ أَنْ أَسْأَلَهُ شَيْئًا قَالَ فَادْعُوا أَنَا وَ تُؤْمِنُ أَنْتَ قَالَ نَعَمْ فَأَقْبَلَ الرَّاهِبُ يَدْعُو وَ الشَّابُّ يُؤْمِنُ فَمَا كَانَ بِأَسْرَعٍ مِنْ أَنْ أَظَلَّتْهُمَا عِمَامَةٌ فَمَشِيًا تَحْتَهَا مَلِيًّا مِنَ النَّهَارِ ثُمَّ تَفَرَّقَتِ الْجَادَةُ جَادَتَيْنِ فَأَخَذَ الشَّابُّ فِي وَاحِدَةٍ وَ أَخَذَ الرَّاهِبُ فِي وَاحِدَةٍ فَإِذَا السَّحَابَةُ مَعَ الشَّابِّ فَقَالَ الرَّاهِبُ أَنْتَ خَيْرٌ مِنِّي لَكَ اسْتُجِيبَ وَ لَمْ يُسْتَجَبْ لِي فَأَخْبَرَنِي مَا قِصَّتِكَ فَأَخْبَرَهُ بِخَبَرِ الْمَرْأَةِ فَقَالَ غَفَرَ لَكَ مَا مَضَى حَيْثُ دَخَلْتَ الْخَوْفَ فَأَنْظُرْ كَيْفَ تَكُونُ فِيمَا تَسْتَفِيلُ

برگردان:

علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود: مردی با خانواده اش مسافرت دریا

کرد، کشتی آنها شکست و از کسانیکه در کشتی بودند، جز زن آن مرد نجات نیافت، او بر تخته پاره‌ئی از الواح کشتی نشست و از کسانیکه در کشتی بودند، جز آن زن آنمرد نجات نیافت، او بر تخته پاره‌ئی از الواح کشتی نشست تا بیکى از جزیره‌های آن دریا پناهنده شد، در آن جزیره مردى راهزن بود که همه پرده‌های حرمت خدا را دریده بود، ناگاه دید آن زن بالای سرش ایستاده است، سر بسوی او بلند کرد و گفت: تو انسانی یا جنی؟ گفت: انسانم، بی آنکه با او سخنى گوید، با او چنان نشست که مرد با همسرش مى نشیند، چون آماده نزدیکی با او شد، زن لرزان و پریشان گشت، باو گفت: چرا پریشان گشتی؟ زن گفت: از این مى ترسم و با دست اشاره باسماں کرد مرد گفت: مگر چنین کاری کرده‌ئی؟ (زنا داده‌ئی؟) زن گفت: نه، بعزت خدا سوگند. مرد گفت: تو از خدا چنین مى ترسى، در صورتیکه چنین کاری نکرده‌ای و من ترا مجبور مى کنم، بخدا که من بپریشانی و ترس از تو سزاوارترم، سپس کاری نکرده برخاست و بسوی خانواده اش رفت و همواره ب فکر توبه و بازگشت بود.

روزی در اثناء راه براهبی برخورد و آفتاب داغ بر سر آنها مى تابید، راهب بجوان گفت: دعا کن تا خدا ابرى بر سر ما آرد که آفتاب ما را مى سوزاند. جوان گفت: من برای خود نزد خدا کار نیکی نمیبینم تا جرات کنم. چیزی از او بخواهم. راهب گفت: پس من دعا میکنم و تو آمین بگو. گفت: آری خوبست، راهب دعا میکرد و جوان آمین مى گفت بزودی ابرى بر سر راه آنها سایه انداخت. هر دو پاره‌ئی از روز را زیرش راه رفتند تا سر دو راهی رسیدند جوان از يك راه و راهب از راه دیگر رفت، و ابر همراه جوان شد. راهب گفت: تو بهتر از منی. دعا بخاطر تو مستجاب شد نه به خاطر من، گزارش خود را بمن بگو، جوان داستان آن را کرد. راهب گفت چون ترس از خدا ترا گرفت، گناهان گذشته ات آمرزیده شد، اکنون مواظب باش که در آینده چگونه باشی.

* : *

بَابُ حُسْنِ الظَّنِّ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لَا يَتَّكِلُ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِتَوَابِي فَإِنَّهُمْ لَوْ اجْتَهَدُوا وَ انْعَبُوا أَنْفُسَهُمْ أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقْصَرِّينَ غَيْرَ بِالْغَيْنِ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي وَ النُّعِيمِ فِي جَنَّتِي وَ رَفِيعِ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي جَوَارِي وَ لَكِنْ بِرَحْمَتِي فَلْيَتَّقُوا وَ فَضْلِي فَلْيَرْجُوا وَ إِلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا فَإِنَّ رَحْمَتِي عِنْدَ ذَلِكَ تُدْرِكُهُمْ وَ مِنِّي يُبَلِّغُهُمْ رِضْوَانِي وَ مَغْفِرَتِي تُلْبِسُهُمْ عَفْوِي فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَ بِذَلِكَ تَسَمَّيْتُ

برگردان:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تبارک و تعالی فرماید: آنها که برای ثواب من عملی می کنند، نباید با عملیکه انجام می دهند تکیه کنند، زیرا ایشان اگر در تمام عمر خویش کوشش کنند و در راه عبادتم خود را بزحمت اندازند، باز مقصر باشند و در عبادت خود بکنه بنگیم نرسند نسبت بآنچه از من طلب می کنند، که کرامت و نعمت در بهشت و رفعت بدرجات عالی در جوارم باشد، ولی تنها بر حتم باید اعتماد کنند و بفضل امیدوار باشند و بحسن ظن بمن اطمینان کنند. آنگاه است که رحمت ایشان را در یابد و رضوانم بآنها برسد، و آمرزشم بر آنها لباس گذشت پوشاند، زیرا من خدای رحمان و رحیم و بدین نامیده شده ام.

ابن محبوب عن جمیل بن صالح عن برید بن معاویة عن ابي جعفر ع قال وجدنا في كتاب علي ع ان رسول الله ص قال و هو على منبره و الذي لا اله الا هو ما اعطي مؤمن قط خير الدنيا و الآخرة الا بحسن ظنه بالله و رجائه له و حسن خلقه و الكفا عن اعياب المؤمنين و الذي لا اله الا هو لا يعدب الله مؤمنا بعد التوبة و الاستغفار الا بسوء ظنه بالله و تفصيله من رجائه و سوء خلقه و اعيابه للمؤمنين و الذي لا اله الا هو لا يحسن ظن عبده مؤمن بالله الا كان الله عند ظن عبده المؤمن لان الله كريم بيده الخيرات يستحي ان يكون عبده المؤمن قد احسن به الظن ثم يخلف ظنه و رجاءه فأحسنوا بالله الظن و ارجعوا اليه

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: در کتاب علی علیه السلام دیدیم که رسول خدا صلی الله علیه و آله بالای منبر خویش فرموده: سوگند به خداییکه جز او شایسته پرستشی نیست، به هیچ مؤمنی هرگز خیر دنیا و آخرت داده نشد، جز بسبب خوشبینیش به خدا و امیدواریش به او و حسن خلقش و باز ایستادن از غیبت مؤمنین و به خدانی که جز او شایان پرستشی نیست، خدا هیچ مؤمنی را بعد از توبه و استغفار عذاب نکند، مگر بسبب بدگمانیش به خدا و کوتاهی کردن نسبت به امیدواری به او و بدخلقیش و غیبت نمودنش مؤمنین را، و به خدانی که جز او شایان پرستشی نیست، گمان هیچ مؤمنی نسبت به خدا نیکو نشود جز اینکه خدا همراه گمان بنده مؤمن خود باشد (هرگونه به او گمان برد، خدا با او رفتار کند) زیرا خدا کریم است و همه خیرات بدست اوست، او حیا می کند از اینکه بنده مؤمنش بدو گمان نیک برد و او خلاف گمان و امید بنده رفتار کند، پس به خدا خوشبین باشید و به سؤیش رغبت کنید.

* : *

بَابُ الطَّاعَةِ وَالتَّقْوَى

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ وَ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرٍو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ يَا جَابِرُ أَ يَكْتَفِي مَنْ انْتَحَلَ النَّسِيعَ أَنْ يَقُولَ بِحُبِّنا أَهْلَ الْبَيْتِ فَوَ اللَّهُ مَا شِيعْنَا إِنَّا مَنِ اتَّقَى اللَّهَ وَ اطَّاعَهُ وَ مَا كَانُوا يُعْرِفُونَ يَا جَابِرُ إِنَّا بِالْتَّوَّاضِعِ وَ التَّخَشُّعِ وَ الْأَمَانَةِ وَ كَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ وَ الصَّوْمِ وَ الصَّلَاةِ وَ الْبِرِّ بِالْوَالِدَيْنِ وَ التَّعَاهُدِ لِلْجِيرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَ أَهْلِ الْمَسْكَنَةِ وَ الْعَارِمِينَ وَ الْإِيْتَامِ وَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ كَفِّ النَّاسِ عَنِ النَّاسِ إِنَّا مِنْ خَيْرٍ وَ كَانُوا أَمَنَاءَ عَشَائِرِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ قَالَ جَابِرٌ فَقُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ مَا نَعْرِفُ الْيَوْمَ أَحَدًا بِهَذِهِ الصِّفَةِ فَقَالَ يَا جَابِرُ لَا تَدْهِنَنَّ بِكَ الْمَذَاهِبُ حَسْبُ الرَّجُلِ أَنْ يَقُولَ أَحِبُّ عَلِيًّا وَ اتَّوَلَّاهُ ثُمَّ لَا يَكُونُ مَعَ ذَلِكَ فِعَالًا فَلَوْ قَالَ إِنِّي أَحِبُّ رَسُولَ اللَّهِ فَرَسُولُ اللَّهِ صَ خَيْرٌ مِنْ عَلِيٍّ ثُمَّ لَا يَتَّبِعُ سِيرَتَهُ وَ لَا يَعْمَلُ بِسُنَّتِهِ عَهْ حُبِّهِ إِيَّاهُ شَيْنًا فَاتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْمَلُوا لِمَا عِنْدَ اللَّهِ لَيْسَ بَيْنَ اللَّهِ وَ بَيْنَ أَحَدٍ قَرَابَةٌ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ أَكْرَمُهُمْ عَلَيْهِ أَنْفَاهُمْ وَ اعْمَلْهُمْ بِطَاعَتِهِ يَا جَابِرُ وَ اللَّهُ مَا يُتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِنَّا بِالطَّاعَةِ وَ مَا مَعَهَا بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَ لَا عَلَى اللَّهِ لِأَحَدٍ مِنْ حُجَّةٍ مَنْ كَانَ لِلَّهِ مُطِيعًا فَهُوَ لَنَا وَلِيٌّ وَ مَنْ كَانَ لِلَّهِ عَاصِيًا فَهُوَ لَنَا عَدُوٌّ وَ مَا نُنَالُ وَ لَا يُنَالُنَا إِنَّا بِالْعَمَلِ وَ الْوَرَعِ

برگردان:

جابر گوید: امام باقر (ع) بمن فرمود: ای جابر! آیا کسیکه ادعای تشیع میکند، او را بس است که از محبت ما خانواده دم زند؟! بخدا شیعه ما نیست، جز آنکه از خدا پروا کند و او را اطاعت نماید، ای جابر! ایشان شناخته نشوند، جز با فروتنی و خشوع و امانت و بسیاری یاد خدا و روزه و نماز و نیکی بپدر و مادر و مراعات همسایگان فقیر و مستمند و قرضداران و یتیمان و راستی گفتار و تلاوت قرآن و بازداشتن زبان از مردم، جز از نیکی آن ها، و آنها امانت نگهدار فامیل خویش باشند. جابر گوید عرض کردم: یا ابن رسول الله ما امروز کسی را دارای این صفات نمیشناسیم، فرمود: ای جابر! براههای مختلف مرو، آیا برای مرد کافی است که بگوید: من علی را دوست دارم و از او پیروی میکنم و با وجودی این فعالیت دینی نکند؟! پس اگر بگوید: من رسول خدا (ص) را دوست دارم رسول خدا (ص) که بهتر از علی علیه السلام است سپس از رفتار او پیروی نکند و بستنش عمل نماید، محبتش پیغمبر باو هیچ سودی ندهد، پس از خدا پروا کنید برای آنچه نزد خداست عمل کنید، خدا با هیچکس خویشی ندارد، دوست ترین بندگان خدای عزوجل (و گرامیترینشان نزد او) با تقواترین و مطیع ترین آنهاست.

ای جابر! بخدا جز با اطاعت بخدای تبارک و تعالی تقرب نمیتوان جست. و همراه ما برات آزادی از دوزخ نیست و هیچکس بر خدا حجت ندارد، هر که مطیع خدا باشد دوست ما و هر که نافرمانی خدا کند دشمن ماست ولایت ما جز با عمل کردن بورع بدست نیاید.

حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ يَا مَعْشَرَ الشَّيْبَةِ شَيْبَةَ آلِ مُحَمَّدٍ كُونُوا النُّمْرُقَةَ الْوَسْطَى يَرْجِعُ إِلَيْكُمْ الْعَالِي وَ يَلْحَقُ بِكُمْ التَّالِي فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ سَعْدٌ جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا الْعَالِي قَالَ قَوْمٌ يَقُولُونَ فِيْنَا مَا لَا نَقُولُهُ فِي أَنْفُسِنَا وَلَنْكَ مِنَّا وَ لَسْنَا مِنْهُمْ قَالَ فَمَا التَّالِي قَالَ الْمُرْتَادُ يُرِيدُ الْخَيْرَ يَبْلُغُهُ الْخَيْرَ يُوجِرُ عَلَيْهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ وَ اللَّهُ مَا مَعَنَا مِنَ اللَّهِ بَرَاءَةٌ وَ لَا بَيْنُنَا وَ بَيْنَ اللَّهِ قَرَابَةٌ لَنَا لَنَا عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ وَ لَا نَتَّقِرَبُ إِلَى اللَّهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُطِيعاً لِلَّهِ تَنَفَّعَهُ وَ لَا يَنْتُنَا وَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ عَاصِياً لِلَّهِ لَمْ تَنَفَّعَهُ وَ لَا يَنْتُنَا وَ يَحْكُمُ لَنَا تَعْتَرُوا وَ يَحْكُمُ لَنَا تَعْتَرُوا

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: ای گروه شیعه شیعه آل محمد! شما تکیه گاه میانه باشید (یعنی روشی داشته باشید خارج از حد افراط و تفریط تا دیگران بشما تکیه کنند) و آنکه غلو کرده (و از حد وسط خارج شده) بسوی شما بر گردد و آنکه عقب مانده خود را بشما رساند.

مردی از انصار بنام سعد عرض کرد: قربانت، غلو کننده کدامست؟ فرمود: مردمیکه درباره ما گویند آنچه درباره خود نگوئیم، اینها از ما نیستند و ما از آنها نباشیم. گفت: عقب مانده کدامست؟ فرمود: کسی که طالب خیر (دین حق یا عمل صالح) است: خیر باو میرسد (زیرا عاقبت جوینده یابنده بود) و بهمان مقدار نیتش پاداش دارد.

سپس رو بیا کرد و فرمود: بخدا ما از جانب خدا براتی نداریم، و میان ما و خدا قرابتی نیست و بر خدا حجتی نداریم و جز با اطاعت بسوی خدا تقرب نجوئیم، پس هر کس از شما که مطیع خدا باشد دوستی ما سودش دهد و هر کس از شما نافرمانی خدا کند دوستی ما سودش ندهد، وای بر شما! مبادا فریفته شوید. وای بر شما مبادا فریفته شوید.

* *

بَابُ الْعِفَّةِ

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ص يَقُولُ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِفَافُ

برگردان:

امام صادق (ع) می فرماید: امیرالمؤمنین صلوات الله علیه میفرمود: بهترین عبادت عفت است.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلْبِيِّ عَنْ مُعَلَّى أَبِي عُثْمَانَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي جَعْفَرٍ ع إِنِّي ضَعِيفُ الْعَمَلِ قَلِيلُ الصِّيَامِ وَ لَكِنِّي أَرْجُو أَنْ لَا أَكُلَ إِلَّا حَلَالًا قَالَ فَقَالَ لَهُ أَيُّ الْجَاهِتِهَادِ أَفْضَلُ مِنَ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرْجٍ

برگردان:

مردی بامام باقر (ع) عرضکرد: من عملم ضعیف و روزه ام اندک است . ولی امیدوارم جز حلال نخورم ، امام فرمود: چه کوششی از عفت شکم و فرج بهتر است.

* * *

بَابُ اجْتِنَابِ الْمَحَارِمِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَمْرٍو الْيَمَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ كُلُّ عَيْنٍ بَأْكِيَةِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ غَيْرَ ثَلَاثٍ عَيْنٍ سَهَرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ وَ عَيْنٍ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: هر چشمی روز قیامت گریانست ، جز سه چشم : چشمی که در راه خدا شب را بیدار باشد و چشمی که از ترس خدا گریان شود و چشمی که از محرمات خدا بسته شود.

* : *

بَابُ أَدَاءِ الْفَرَائِضِ

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نُجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا قَالَ اصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ وَصَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ وَرَابِطُوا عَلَى الْأَنْمَةِ ع وَفِي رَوَايَةٍ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ وَزَادَ فِيهِ فَأَتَّقُوا اللَّهَ رَبُّكُمْ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ

برگردان:

امام صادق (ع) درباره قول خدای عزوجل ((صبر کنید و با صبر غلبه جوئید و مرزداری کنید)) فرمود: صبر کنید بر واجبات و با صبر غلبه جوئید بر مصیبتها و دست بدامن انمه علیهم السلام باشید (زیرا حدود و ثغور اسلام و ایمان بوسیله ایشان از دستبرد بدعتگزاران و دین تراشان محفوظ ماند).
و بروایت ابی السفاتج در این حدیث زیاد شده است: پس خدای پروردگار خویش نسبت بانچه بر شما واجب کرده پروا کنید.

* : *

بَابُ النِّيَّةِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُنْقَرِيِّ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع إِنَّمَا خُلِدَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ لِأَيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ خُلِدُوا فِيهَا أَنْ يَعْصُوا اللَّهَ أَبَدًا وَ إِنَّمَا خُلِدَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ بَقُوا فِيهَا أَنْ يُطِيعُوا اللَّهَ أَبَدًا فَبِالنِّيَّاتِ خُلِدَ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ قَالَ عَلَى نِيَّتِهِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: اهل دوزخ از این رو در دوزخ جاودان باشند که نیت داشتند اگر در دنیا جاودان باشند همیشه نافرمانی خدا کنند و اهل بهشت از این رو در بهشت جاودان باشند که نیت داشتند اگر در دنیا باقی بمانند همیشه اطاعت خدا کنند، پس این دسته و آن دسته بسبب نیت خویش جاودانی شدند، سپس قول خدایتعالی را تلاوت نمود: ((بگو هرکس طبق طریقه خویش عمل می کند، ۷۹ سوره ۱۷)) فرمود: یعنی طبق نیت خویش.

* : *

بَابُ الصَّبْرِ

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبَرَ لَهَا وَإِنْ تَدَاكَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَإِنْ أُسِرَ وَفُهِرَ وَ اسْتُنْبِلَ بِالْيُسْرِ عُسْرًا كَمَا كَانَ يُوسُفُ الصَّدِيقُ الْأَمِينُ ص لَمْ يَضُرُّ حُرِّيَّتَهُ أَنْ اسْتُعْبِدَ وَ فُهِرَ وَ أُسِرَ وَ لَمْ تَضُرُّهُ ظِلْمَةُ الْجُبِّ وَ وَحْشَتُهُ وَ مَا نَالَهُ أَنْ مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الْجَبَّارَ الْعَاتِيَّ لَهُ عَبْدًا بَعْدَ إِذْ كَانَ لَهُ مَالِكًا فَأَرْسَلَهُ وَ رَحِمَ بِهِ أُمَّةً وَ كَذَلِكَ الصَّبْرُ يُعَقِّبُ خَيْرًا فَاصْبِرُوا وَ وَطَّنُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الصَّبْرِ تُوجِرُوا

برگردان:

ابو بصیر گوید شنیدم امام صادق (ع) می فرمود: آزاد مرد در همه حال آزاد مرد است اگر گرفتاری برایش پیش آید، صبر کند، و اگر مصیبتها بر سرش ریزد، او را شکسته نکند، اگر چه اسیر شود و مغلوب گردد و سختی جانشین آسایشش شود، چنانکه یوسف صدیق امین صلوات الله علیه را بردگی و مغلوبیت و اسارت زیان نبخشید و تاریکی و ترس چاه و آنچه بر سرش آمد زیانش نزد تا خدا بر او منت گذارد و ستمگر سرگش را بنده او کرد بعد از آنکه مالک او بود خدا او را به رسالت فرستاد و بسبب او به امتی رحم کرد، صبر این چنین است، و خیر در پی دارد، پس شکیا باشید و دل به شکیبایی دهید تا پاداش ببینید.

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ دَخَلَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ص الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ عَلَى بَابِ الْمَسْجِدِ كَنِيْبٍ حَزِينٍ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع مَا لَكَ قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَصِيبْتُ بِأَبِي [وَ أُمِّي] وَ أَخِي وَ أَخْشَى أَنْ أَكُونَ قَدْ وَجِلْتُ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَ الصَّبْرِ تَقَدَّمَ عَلَيْهِ غَدَاً وَ الصَّبْرُ فِي الْأُمُورِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا فَارَقَ الرَّأْسُ الْجَسَدَ فَسَدَ الْجَسَدُ وَ إِذَا فَارَقَ الصَّبْرُ الْأُمُورَ فَسَدَتِ الْأُمُورُ

برگردان:

امام صادق علیه السلام فرمود: امیرالمؤمنین صلوات الله علیه به مسجد آمد، در مسجد مردی را دید اندوهگین و غمناک است به او فرمود: تو را چه شده؟ عرض کرد: ای امیر مؤمنان؛ به مصیبت پدر (و مادر) و برادر گرفتار شده ام و می ترسم دق کنم. امیرالمؤمنین (ع) فرمود: تقوای خدا و شکیبائی پیشه کند تا فردا بر شکیبائی

در آئی (پاداش آن را ببینی) و صبر در کارها مانند سر است نسبت به تن ، چون سر از تن جدا شود بدن فاسد گردد، و چون صبر از کارها جدا شود، کارها فاسد شود.

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ عَنِ الْعَرْزَمِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُنَالُ الْمُلْكَ فِيهِ إِلَّا بِالْقَتْلِ وَ التَّجْبُرِ وَ لَا الْغِنَى إِلَّا بِالْعَصَبِ وَ الْبُخْلِ وَ لَا الْمَحَبَّةَ إِلَّا بِاسْتِخْرَاجِ الدِّينِ وَ اتِّبَاعِ الْهَوَى فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ فَصَبَرَ عَلَى الْفَقْرِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى وَ صَبَرَ عَلَى الْبُغْضَةِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ وَ صَبَرَ عَلَى الدُّلِّ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ آتَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ خَمْسِينَ صَدِيقًا مِمَّنْ صَدَّقَ بِي

برگردان:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: زمانی برای مردم پیش آید که سلطنت جز بوسیله کشتن و ستمگری بدست نیاید و ثروت جز با عصب و بخل پیدا نشود و دوستی جز بوسیله بیرون بردن دین و پیروی هوس بدست نیاید، پس کسیکه به آن زمان برسد و بر فقر صبر کند، به آنکه بر ثروت توانائی داشته و بر دشمنی مردم صبر کند با آنکه بر دوستی توانا باشد (یعنی بتواند از راه از دست دادن دین و پیروی هوس جلب دوستی کند، ولی نکند) و بر ذلت صبر کند، با آنکه بر عزت توانا باشد، خدا ثواب پنجاه صدیق از تصدیق کنندگان مرا به او بدهد.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى قَالَ أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سُلَيْمٍ الطَّائِفِيُّ قَالَ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ شَمْرٍ الْيَمَانِيُّ يَرْفَعُ الْحَدِيثَ إِلَى عَلِيٍّ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَ صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَ صَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمُصِيبَةِ حَتَّى يَرُدَّهَا بِحَسَنٍ عَزَّاهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثَلَاثِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ مَنْ صَبَرَ عَلَى الطَّاعَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتِّمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ ثُخُومِ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ وَ مَنْ صَبَرَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ تِسْعِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ ثُخُومِ الْأَرْضِ إِلَى مُنْتَهَى الْعَرْشِ

برگردان:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: صبر بر سه قسم است : صبر بر مصیبت ، صبر بر طاعت و صبر از گناه ، پس هر که بر مصیبت صبر کند تا آن را با تسلی خوبی رد کند، خطا برایش ۳۰۰ درجه نویسد که میان هر درجه تا درجه دیگری به اندازه فاصله میان آسمان و زمین باشد و هر که بر طاعت صبر کند خدا برایش ۶۰۰ درجه نویسد که میان هر درجه تا درجه دیگر به اندازه فاصله میان قعر زمین تا عرش باشد و هر که از گناه صبر کند، خدا برایش ۹۰۰ درجه نویسد که میان هر درجه به اندازه فاصله میان قعر زمین تا پایان عرش باشد.

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ عَنْ صَفْوَانَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِنِّي جَعَلْتُ الدُّنْيَا بَيْنَ عِبَادِي قَرْضًا فَمَنْ أَقْرَضَنِي مِنْهَا قَرْضًا أُعْطِيَتْهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ وَ مَا شِئْتُ مِنْ ذَلِكَ وَ مَنْ لَمْ يُقْرَضْنِي مِنْهَا قَرْضًا فَأَخَذْتُ مِنْهُ شَيْئًا قَسْرًا فَصَبَرَ أُعْطِيَتْهُ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أُعْطِيَتْ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ مَلَأْتُ لِرِضْوَانِهَا مِثْقَالَ قَلْبٍ ثُمَّ تَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أَوْلَيْكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ فَهَذِهِ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثِ خِصَالٍ وَ رَحْمَةٌ اثْنَتَانِ وَ أَوْلَيْكَ هُمْ الْمُهْتَدُونَ ثَلَاثٌ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع هَذَا لِمَنْ أَخَذَ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئًا قَسْرًا

برگردان:

رسولخدا (ص) فرمود: خدای عزوجل فرماید: من دنیا را میان بندگانم برای اینکه بمن قرض دهند قرار دادم) قطعه قطعه کردم و میان آنها تقسیم نمودم (پس هر که از آن بمن قرضی دهد (مانند صدقه و هدیه و صلّه بامام) بهر واحدش ده تا هفتصد برابر و آنچه خواهم عطا کنم . و هر که بمن قرص ندهد و چیزی از او برخلاف میلش بگیرم و او صبر کند سه خصلت باو دهم که اگر یکی از آنها را بفراشتگانم دهم . از من راضی شوند، سپس امام امام صادق (ع) این قول خدای عزوجل را تلاوت فرمود (((آنها که چون مصیبتی بدیشان رسد، گویند: ما متعلق بخدائیم و بسوی او باز میگردیم ، برای آنها رحمتهایی از پروردگارشانست ۱۵۶ سوره ۲))) این یکی از آنها ۳ خصلت است و (((رحمت))) دومی آنها و (((ایشانند هدایت شدگان))) سومی آنهاست.

امام صادق (ع) فرمود: این برای کسی است که خدا چیزی را از او برخلاف میلش بگیرد.

* : *

بَابُ الشُّكْرِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْبَاطِلِ كَأَجْرِ الصَّائِمِ الْمُحْتَسِبِ وَ الْمُعَافَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْبَاطِلِ كَأَجْرِ الْمُبْتَلَى الصَّابِرِ وَ الْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْبَاطِلِ كَأَجْرِ الْمَحْرُومِ الْقَانِعِ

برگردان:

رسولخدا (ص) فرمود: خورنده سپاسگزار اجرش مانند روزه دار خدا جوست ، و

تندرست شکر گزار اجرش مانند اجر گرفتار صابر است و عطا کننده سپاسگزار اجرش مانند اجر محروم قانع است.

حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ عَنْ وَهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَ عِنْدَ عَائِشَةَ لَيْلَتَهَا فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تَتَعَبُ نَفْسَكَ وَقَدْ عَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقْدَمُ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ أَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا قَالَ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَ يَقُومُ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ رَجُلَيْهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى طَه مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْكِيَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: رسول خدا (ص) نزد عایشه بود، شبی که نوبت او بود، پیغمبر (ص) گفت: ای رسول خدا! چرا خودت را برنج میاندازی، با آنکه خدا گناه گذشته و آینده ترا آمرزیده است؟ فرمود: این عایشه: آیا من بنده سپاسگزاری خدا نباشم؟ و گفت: رسول خدا (ص) روی انگشتهای پایش میایستاد تا خدای سبحانه و تعالی نازل فرمود: (((طه ما قرآن را بر تو نازل نکردیم که برنج افتی))) .

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا قَالَ نَعَمْ قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلٍ وَ مَالٍ وَ إِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ آدَاهُ وَ مِنْهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَ عَزَّ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَ مَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَ مِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَ أَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ وَ قَوْلُهُ رَبِّ ادْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَ أَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا

برگردان:

ابو بصیر گوید: به امام صادق (ع) عرض کردم: آیا برای شکر حدی است که چون بنده انجام دهد، شاکر محسوب شود؟ فرمود: آری، عرض کردم: کدامست؟ فرمود: خدا را بر هر نعمتی که نسبت بخانواده و مال او داده سپاس میگوید، و اگر برای خدا در نعمتی که نسبت بمال او داده حقی باشد بپردازد، و از این بابست قول خدای عزوجل و عز: (((منزه باد خدائی که این (مرکوب) را مسخره ما کرد که ماتاب آنرا نداشتیم، ۱۳ سوره ۴۳))) و از این بابست قول خدایتعالی: (((پروردگارا! مرا بمنزلی مبارک فرود آر که تو بهترین منزل دهانی ۲۹ سوره ۲۳))) و قول خدایتعالی: پروردگارا! مرا درون بردنی نیک برون بر برون بردنی نیک، و برای من از نزد خویش دلیل و تسلطی نصرت آور مقرر دارد، ۸۰ سوره ۱۷))).

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوَيْسَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَ إِنْ الرَّجُلَ مِنْكُمْ لِيَشْرَبَ الشَّرْبَةَ مِنَ الْمَاءِ فَيُوجِبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا الْجَنَّةَ

ثُمَّ قَالَ إِنَّهُ لَيَأْخُذُ الْإِنَاءَ فَيَضَعُهُ عَلَى فِيهِ فَيُسَمِّي ثُمَّ يَشْرَبُ فَيُنْحِيهِ وَهُوَ يَشْتَهِيهِ
فَيُحَمِّدُ اللَّهَ ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ ثُمَّ يُنْحِيهِ فَيُحَمِّدُ اللَّهَ ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ ثُمَّ يُنْحِيهِ فَيُحَمِّدُ اللَّهَ
فَيُوجِبُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا لَهُ الْجَنَّةَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: مردمی از شما شربتِ آب مینوشد و خدا بهشت را بدان سبب
برای او واجب میکند، سپس فرمود، او ظرف را بردهانش میگذارد و بسم الله
میگوید و آنگاه میآشامد سپس دور میبرد بآنکه اشتها دارد، پس خدا را حمد میکند،
باز بر میگردد و میآشامد، دوباره دور میبرد و حمد خدا میگوید سپس بر میگردد و
میآشامد، باز دور میبرد و حمد خدای میکند، خدای عزوجل بهشت را بدین سبب برایش
واجب میکند.

عَنْهُ عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِذَا ذَكَرَ
أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى الثَّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ فَإِنْ كَانَ رَاكِبًا فَلْيَنْزِلْ
فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى الثَّرَابِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى النُّزُولِ لِلشُّهُرَةِ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى
قَرْبُوسِهِ وَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى كَفِّهِ ثُمَّ لِيُحَمِّدِ اللَّهَ عَلَى مَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: هرگاه یکی از شما نعمت خدای عزوجل را بیاد آورد،
بیاد آورد، باید برای شکر خدا چهره روی خاک گذارد و اگر سوار است باید پیاده
شود و چهره روی خاک گذارد و اگر سوار است باید پیاده شود و چهره روی خاک
گذارد و اگر از بیم شهرت نتواند پیاده شود چهره روی کوهه زین گذارد، و اگر
نتواند، چهره بر کف دست گذارد، سپس خدا را بر نعمتی که باو داده حمد کند.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْمُتَّقِرِيِّ عَنِ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنِ
عَمَّارِ الدُّهْنِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ ع يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ وَيُحِبُّ
كُلَّ عَبْدٍ شَكُورٍ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِعَبْدٍ مِنْ عِبِيدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَشْكُرْتَ فَلَنَأْ
فَيَقُولُ بَلْ شَكَرْتُكَ يَا رَبِّ فَيَقُولُ لَمْ تَشْكُرْنِي إِذْ لَمْ تَشْكُرْهُ ثُمَّ قَالَ أَشْكُرْكُمْ لِلَّهِ أَشْكُرْكُمْ لِلنَّاسِ

برگردان:

عمار دهنی گوید: شنیدم علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود: خدا
هر دل غمگینی را دوست دارد، و هر بنده سپاسگزاری را دوست دارد، روز قیامت
خدای تبارک و تعالی یکی از بندگانِش میفرماید از فلانی سپاسگزاری کردی؟
عرض میکند: پروردگارا! من ترا سپاس گفتم، خدایتعالی فرماید، چون از او
سپاسگزاری نمودی، مرا هم سپاس نگفته ای، سپس امام فرمود: شکر گزارترین
شما خدا را کسی است که از مردم بیشتر شکر گزاری کند.

* : *

بَابُ حُسْنِ الْخُلُقِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حُسَيْنِ الْأَحْمَسِيِّ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّ الْخُلُقَ الْحَسَنَ يَمِثُّ الْخَطِيئَةَ كَمَا تَمِثُّ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: خلق نیکو گناه را آب کند، چنانکه خورشید یخ را آب میکند.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ عَمْرٍو عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِلَى بَعْضِ أُنْبِيَائِهِ ع الْخُلُقُ الْحَسَنُ يَمِثُّ الْخَطِيئَةَ كَمَا تَمِثُّ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: خدای تبارک و تعالی بیکی از پیغمبرانش وحی فرمود: که خلق خوش گناه را آب میکند، چنانکه خورشید یخ را آب میکند.

عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّ الْخُلُقَ مَنِيحَةً يَمْنَحُهَا اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ خَلْقَهُ فَمِنْهُ سَجِيَّةٌ وَ مِنْهُ نِيَّةٌ فَقُلْتُ فَأَيُّهُمَا أَفْضَلُ فَقَالَ صَاحِبُ السَّجِيَّةِ هُوَ مَجْبُودٌ لَا يَسْتَطِيعُ غَيْرَهُ وَ صَاحِبُ النِّيَّةِ يَصْبِرُ عَلَى الطَّاعَةِ تَصَبُّرًا فَهُوَ أَفْضَلُهُمَا

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: خلق و خوی بخششی است که خدای عزوجل بمخلوقش عطا میکند، برخی از آن غریزی و فطری و برخی از آن نیت است (یعنی با تصمیم و اکتساب و تمرین پیدا میشود و غریزه و فطرت ثانوی میگردد). عرض کردم: کدامیک از ایندو بهتر است؟ فرمود: آنکه غریزه دارد، بر آن سرشته شده و غیر آن نتواند کند و آنکه نیت دارد، بسختی خود را بصبر بر طاعت و امیدارد، پس این بهتر است.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَادِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ حَرِيْزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَحْرِ السَّقَاءِ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع): يَا بَحْرُ! حُسْنُ

الْخُلُقِ يُسْرًا؛ ثُمَّ قَالَ: أَعْلَا أَخْبَرُكَ بِحَدِيثٍ مَا هُوَ فِي يَدِي أَعَدَّ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: بَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ جَاءَتْ جَارِيَةٌ لِبَعْضِ الْأَنْصَارِ وَهُوَ قَائِمٌ، فَأَعْخَذَتْ بِطَرْفِ ثَوْبِهِ، فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ (ص) فَلَمْ تَقُلْ شَيْئًا وَ لَمْ يَقُلْ لَهَا النَّبِيُّ (ص) شَيْئًا حَتَّى فَعَلْتَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ فِي الرَّابِعَةِ وَ هِيَ خَلْفَهُ، فَأَعْخَذَتْ هُدْبَةَ مِنْ ثَوْبِهِ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ لَهَا النَّاسُ: فَعَلَ اللَّهُ بِكَ وَ فَعَلَ، حَبَسَتْ رَسُولَ اللَّهِ (ص) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، لَا تَقُولِينَ لَهُ شَيْئًا وَلَا هُوَ يَقُولُ لَكَ شَيْئًا، مَا كَانَتْ حَاجَتَكَ أَعْلَيْهِ؟ قَالَتْ: أَعِنَّا لَنَا مَرِيضًا فَأَعْرَسَلْنِي أَهْلِي لِأَخْذِ هُدْبَةٍ مِنْ ثَوْبِهِ، [ل]يَسْتَشْفَى بِهَا، فَلَمَّا أَعْرَدْتُ أَعْخَذَهَا رَأَيْتُ فَقَامَ فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ أَعْنَ أَخْذَهَا وَ هُوَ يَرَانِي وَأَعْكَرَهُ أَعْنَ أَعْسَاءِ مَرَّةٍ فِي أَعْخَذَهَا فَأَعْخَذْتُهَا.

برگردان:

بحر سقا گوید: امام صادق (ع) بمن فرمود: ای بحر خوشخلقی مایه آسانی امور است (شادی میبخشد) سپس فرمود: آیا داستانی را که همه اهل مدینه میدانند برایت نقل نکنم؟ عرض کردم: چرا، فرمود:

روزی رسول خدا (ص) در مسجد نشسته بود که کنیز یکی از انصار آمد و خود او هم ایستاده بود، کنیز گوشه جامه پیغمبر را گرفت، پیغمبر (ص) بخاطر آن زن برخاست، ولی او چیزی نگفت، پیغمبر (ص) هم باو چیزی نفرمود، تا سه بار اینکار کرد، پیغمبر در مرتبه چهارم برخاست و کنیز پشت سرش بود، آنگاه کنیز رشته ای از جامه حضرت برگرفت و برگشت.

مردم باو گفتند خدا: ترا چنین و چنان کند که رسول خدا (ص) سه بار نگهداشتی و چیزی باو نگفتی، که او هم بتو چیزی نفرمود: از پیغمبر چه میخواستی؟ کنیز گفت: ما بیماری داریم، اهل خانه مرا فرستادند که رشته ای از جامه پیغمبر بگیرم تا بیمار از آن شفا جوید، و چون خواستم رشته را بگیرم، مرا دید و برخاست، من از او شرم کردم که رشته را بگیرم در حالیکه مرا میبیند، و نمیخواستم در گرفتن رشته با او مشورت کنم، تا (در مرتبه چهارم) برگرفتم.

* : *

بَابُ حُسْنِ الْبِشْرِ

عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ رَبِيعٍ عَنْ فَضِيلٍ قَالَ صَنَاعُ الْمَعْرُوفِ وَحُسْنُ الْبِشْرِ
يَكْسِبَانِ الْمَحَبَّةَ وَيُدْخِلَانِ الْجَنَّةَ وَالْبُخْلُ وَغُبُوسُ الْوَجْهِ يُبْعِدَانِ مِنَ اللَّهِ وَيُدْخِلَانِ النَّارَ

برگردان:

فضیل (از امام باقر یا امام صادق (ع)) نقل کند که فرمود: احسانهای نیکو و
خوشروئی، جلب محبت کنند و ببهشت در آورند، و بخل و ترشروئی، از خدا
دور کنند و بدوزخ در آورند.

* : *

بَابُ الْحَيَاءِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ الْلَّهْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص
أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَكَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوبًا بَدَّلَهَا اللَّهُ حَسَنَاتٍ الصَّدْقُ وَالْحَيَاءُ وَ
حُسْنُ الْخُلُقِ وَالشُّكْرُ

برگردان:

رسول خدا (ص) فرمود: هرک چهار خصلت داشته باشد و از سر تا پا غرق
گناهان باشد، خدا آنها را بحسنات تبدیل کند: راستگویی و حیا و خوشخلقی و
سپاسگزاری.

* : *

بَابُ الْعَفْوِ

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ غُرَّةَ بْنِ دِينَارِ الرَّقِيِّ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبَّيْعِيِّ رَفَعَهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى خَيْرِ أَخْلَاقِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَتُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ وَتَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ

برگردان:

رسول خدا (ص) فرمود: شما را به بهترین اخلاق دنیا و آخرت رهبری نکنم؟ پیوستن بکسی که از تو بریده و بخشیدن بکسی که محرومت ساخته و گذشتن از کسی که بتو ستم کرده است.

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى الْأَوَّلِينَ وَ الْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ أَيْنَ أَهْلُ الْفَضْلِ قَالَ فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَيَلْقَاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ وَ مَا كَانَ فَضْلُكُمْ فَيَقُولُونَ كُنَّا نَصِلُ مَنْ قَطَعَنَا وَ نُعْطِي مَنْ حَرَمَنَا وَ نَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَنَا قَالَ فَيَقَالُ لَهُمْ صَدَقْتُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ

برگردان:

علی بن الحسین (ع) فرمود: چون روز قیامت شود، خدای تبارک و تعالی پیشینیان و پسینیان را در یک سرزمین گرد آورد، سپس یک منادی فریاد کشید: اهل فضل کجایند؟ جماعتی از مردم برخیزند فرشتگان ایشانرا استقبال کنند و گویند: فضل شما چه بوده؟ گویند: ما بکسیکه ما میبیرید میپیوستیم و بآنکه ما را محروم میکرد عطا میکردیم و از کسیکه بما ستم مینمود، در میگذشتیم، سپس بانها گویند راست گفتید داخل بهشت شوید.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سَعْدَانَ عَنْ مُعْتَبِرٍ قَالَ كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى ع فِي حَائِطٍ لَهُ يَصْرُمُ فَنظَرْتُ إِلَى غُلامٍ لَهُ قَدْ أَخَذَ كَارَةً مِنْ تَمْرٍ فَرَمَى بِهَا وَرَاءَ الْحَائِطِ فَاتَيْتُهُ وَ أَخَذْتُهُ وَ دَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي وَجَدْتُ هَذَا وَ هَذِهِ

الْكَاِرَةُ فَقَالَ لِلْعُلَامِ يَا فُلَانُ قَالَ لَبِيْكَ قَالَ اُتَجُوْعُ قَالَ لآ يَا سَيِّدِيْ قَالَ فَتَعْرَى قَالَ لآ يَا سَيِّدِيْ قَالَ فُلَايَ شَيْءٍ اُحَدِّتَ هَذِهِ قَالَ اِسْتَهَيْتُ ذَلِكَ قَالَ اِذْهَبْ فَهِيَ لَكَ وَ قَالَ خَلُّوْا عَنَّهُ

برگردان:

معتب گوید: موسی بن جعفر (ع) در باغ خرمایش بود و شاخه میبرد، یکی از غلامان حضرت بردم و گفتم: قربانت کردم، من این غلام را دیدم که این خوشه ها را برداشته بود.

حضرت فرمود: فلانی! غلام گفت: لبیک،

فرمود: گرسنه ای؟ گفت نه، آقای من!

فرمود: برهنه ای؟ گفت: نه، آقای من!

فرمود: پس چرا این را برداشتی؟ گفت: این را دلم میخواست.

فرمود: برو، این خرما هم از تو، و فرمود او را رها کنید.

* : *

بَابُ كَظْمِ الْغَيْظِ

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ
كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ع يَقُولُ مَا أَحَبُّ أَنْ لِي بِذَلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعَمِ وَمَا تَجَرَّعْتُ جُرْعَةَ
أَحَبِّ إِلَيَّ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ لَأُكَافِيَ بِهَا صَاحِبَهَا

برگردان:

علی بن الحسین (ع) فرمود: دوست ندارم که بجای نرم خونی و فروتنی، شتران سرخ مو داشته باشم (یعنی چنین صفت حمیده ای را با مال دنیا عوض نمیکنم و هرگز راضی نمیشوم که خشن و تند خو باشم و در برابر بهترین چهارپایان و زیور دنیا را داشته باشم) و هیچ جرعه ای ننوشم که آنرا دوست تر داشته باشم از جرعه خشمیکه طرف را بدان کیفر ندهم.

عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ عَنْ تَابِتِ مَوْلَى آلِ حَرِيْزٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ كَظْمُ الْغَيْظِ
عَنْ الْعَدُوِّ فِي دَوْلَاتِهِمْ تَقِيَّةٌ حَزْمٌ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ وَ تَحَرُّرٌ مِنَ التَّعَرُّضِ لِلْبَلَاءِ فِي الدُّنْيَا
وَ مَعَانِدَةٌ الْأَعْدَاءِ فِي دَوْلَاتِهِمْ وَ مِمَّا ظَنَّهُمْ فِي غَيْرِ تَقِيَّةٍ تَرَكَ أَمْرَ اللَّهِ فَجَامَلُوا النَّاسَ يَسْمَنُ
ذَلِكَ لَكُمْ عِنْدَهُمْ وَ لَا تُعَادُوهُمْ فَتَحْمِلُوهُمْ عَلَى رِقَابِكُمْ فَتَدُلُّوْا

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: فرو خوردن خشم از دشمن در زمان دولت و اقتدار آنها، تقیه و احتیاطی است برای کسیکه دور اندیشی کند، و بمعرض بلای دنیا در نیاید، و مخاصمه نمودن و دشنام دادن دشمنان در زمان اقتدار آنها بدون مراعات تقیه، ترك دستور خداست، پس با مردم مدارا کنید تا عمل شما نزد آنها بزرگ و فریه شود (از شما به نیکی یاد کنید) و با آنها دشمنی مکنید که بر گردن خد سوارشان کنید و خوار و زبون گردید.

* : *

بَابُ الصَّمْتِ وَ حِفْظِ اللِّسَانِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرَّضَا ع مِنْ عِلَامَاتِ الْفَقْهِ الْحِلْمُ وَالْعِلْمُ وَالصَّمْتُ إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ إِنَّ الصَّمْتَ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ

برگردان:

از نشانه های فقاقت بردباری و علم و خاموشی است ، همانا خاموشی یکی از درهای حکمت است ، همانا خاموشی محبت میآورد و راهنمای هر امر خیری میباشد. (زیرا انسان با تفکر بهر خیری میرسد و خاموشی موجب و مزید تفکر است.)

عَنْهُ عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِرَجُلٍ أَتَاهُ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَمْرٍ يُدْخِلُكَ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَنْتَ لِمَا أَنْتَ اللَّهُ قَالَ فَإِنْ كُنْتُ أَحْوَجَ مِمَّنْ أَنْبِئُهُ قَالَ فَانصُرِ الْمَظْلُومَ قَالَ وَ إِنْ كُنْتُ أضعَفَ مِمَّنْ أَنْصُرُهُ قَالَ فَاصْنَعِ لِلْأَخْرَقِ يَعْنِي أَشْبِرْ عَلَيْهِ قَالَ فَإِنْ كُنْتُ أَخْرَقَ مِمَّنْ اصْنَعْ لَهُ قَالَ فَأَصْمِتْ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ أَمَا يَسْرُكَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ خَصْلَةٌ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ تَجْرُكَ إِلَى الْجَنَّةِ

برگردان:

رسول خدا (ص) بمردی که خدمتش آمد، فرمود: نمیخواهی ترا با مردی راهنمایی کنم که خدا بسبب آن بهشتت برد؟ عرضکرد: چرا یا رسول الله! فرمود از آنچه خدا بتو داده بده، عرضکرد: اگر خودم از آنکه باو دهم نیازمندتر باشم چکنم؟ فرمود: کاری برای نادان کن - یعنی نادان را راهنمایی کن، عرضکردم: اگر خودم نادانتر از او بودم چکنم؟ فرمود: زبانت را جز از خیر خاموش دار. آیا شادمان نیستی که یکی از این خصال داشته باشی که ترا بهشت برد.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْرَمِ الْأَسَدِيِّ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ إِنَّ لِسَانَ ابْنِ آدَمَ يُشْرَفُ عَلَى جَمِيعِ جَوَارِحِهِ كُلِّ صَبَاحٍ فَيَقُولُ كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ فَيَقُولُونَ بِخَيْرٍ إِنْ تَرَكْتَنَا وَ يَقُولُونَ اللَّهُ اللَّهُ فَيُنَا وَيُنَاشِدُونَهُ وَ يَقُولُونَ إِنَّمَا نُتَابُ وَ نُعَاقَبُ بِكَ

برگردان:

علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: در هر بادمداد زبان آدمیزاد بر تمام اعضانش مشرف شود و گوید: چگونه هستید؟ گویند: اگر تو ما را رها کنی خوبیم و می گویند:

خدا را نسبت بما بیاد آور و سوگندش دهند و گویند ما بسبب تو ثواب و عقاب بینیم.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ قَيْسِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ وَ ذَكَرَ أَنَّهُ لَا بَأْسَ بِهِ مِنْ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ص فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ أَحْفَظْ لِسَانَكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ أَحْفَظْ لِسَانَكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ أَحْفَظْ لِسَانَكَ وَيَحْكُ وَ هَلْ يَكُوبُ النَّاسَ عَلَى مَنَاحِرِهِمْ فِي النَّارِ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ

برگردان:

مردی خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: یا رسول الله! مرا سفارشی کن، فرمود: زبانت را نگهدار. گفتم: یا رسول الله! مرا سفارشی کن فرمود: زبانت را نگهدار، گفتم یا رسول الله! مرا سفارشی کن فرمود: زبانت را نگهدار وای بر تو! آیا مردم را جز دور شده های زبانشان برو در آتش اندازد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص يُعَذَّبُ اللَّهُ اللِّسَانَ بِعَذَابٍ لَا يُعَذَّبُ بِهِ شَيْئاً مِنَ الْجَوَارِحِ فَيَقُولُ أَيُّ رَبِّ عَذَّبْتَنِي بِعَذَابٍ لَمْ تُعَذَّبْ بِهِ شَيْئاً فَيُقَالُ لَهُ خَرَجْتَ مِنْكَ كَلِمَةً فَلَبَعْتَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبَهَا فَسَفَكَ بِهَا الدَّمَ الْحَرَامَ وَ انْتَهَبَ بِهَا الْمَالَ الْحَرَامَ وَ انْتَهَكَ بِهَا الْفَرْجَ الْحَرَامَ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَأُعَذِّبَنَّكَ بِعَذَابٍ لَا أُعَذَّبُ بِهِ شَيْئاً مِنْ جَوَارِحِكَ

برگردان:

رسول خدا (ص) فرمود: خدا زبان را عذابی کند که هیچیک از اعضاء را آن عذاب نکرده باشد، زبان گوید: پروردگارا مرا عذابی نمودی که چیز دیگر را چنان عذاب نمودی؟ باو گفته شود تو یک جمله گفتی که بمشارق و مغارب زمین رسید و بوسیله آن خون محترم ریخته شد و مال محترم غارت شد و فرج محترم دریده شد، بعزت و جلال سوگند ترا عذابی کنم که هیچیک از اعضاء دیگر را آنگونه عذاب نکرده باشم.

* : *

بَابُ الْمُدَارَاةِ

عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ حَبِيبِ السَّجِسْتَانِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبٌ فِيمَا نَاجَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ يَا مُوسَى اكْتُمُ مَكْتُومَ سِرِّي فِي سَرِيرَتِكَ وَأَظْهَرُ فِي عَلَانِيَتِكَ الْمُدَارَاةَ عَنِّي لِعَدُوِّي وَعَدُوِّكَ مِنْ خَلْقِي وَلَا تَسْتَسِيبْ لِي عِنْدَهُمْ بِإِظْهَارِ مَكْتُومِ سِرِّي فَتُشْرِكَ عَدُوِّكَ وَعَدُوِّي فِي سَبِّي

برگردان:

امام باقر علیه السلام فرمود: در تورات نوشته است، از جمله مناجات خدای عزوجل با موسی بن عمران این بود که: ای موسی! راز پنهان مرا در باطن خویش پوشیده دار و در آشکارت سازگاری با دشمن من و دشمن خود را از جانب من اظهار کن و با اظهار راز پنهانم سبب دشنام دادن آنها به من مشو تا در دشنام دادن من شریک دشمن خود و دشمن من گردی.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ وَالرَّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع خَالِطُوا الْأَبْرَارَ سِرًّا وَ خَالِطُوا الْفَجَّارَ جِهَارًا وَلَا تَمِيلُوا عَلَيْهِمْ فَيَظْلِمُوكُمْ فَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ دَوِي الدِّينِ إِلَّا مَنْ ظَنَّنَا أَنَّهُ أَبْلَهُ وَ صَبَرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يُقَالَ [لَهُ] إِنَّهُ أَبْلَهُ لَا عَقْلَ لَهُ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود رسول خدا (ص) فرمود: سازگاری با مردم نصف ایمانست و نرمی با آنها نصف زندگی است.
سپس امام صادق (ع) فرمود: با نیکان در پنهان آمیزش کنید و با بدکاران در آشکار و بر آنها حمله نکنید که بر شما ستم کنند، زیرا فرمائی برای شما پیش آید که از دینداران نجات نیابد، جز آنکه را مردم ابلهش دانند و خود او هم آماده باشد و تحمل کند که با او گویند ابله و بیعقل است.

* : *

بَابُ الرَّفْقِ

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ يَحْيَى النَّازِرِيِّ عَنْ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ فَمَنْ عَابَدَهُ تَسْلِيلَةً أَضْعَانَهُمْ وَ مَضَادَّتَهُمْ لِهَوَاهُمْ وَ قُلُوبَهُمْ وَ مِنْ رَفَقَهُ بِهِمْ أَنَّهُ يَدْعُهُمْ عَلَى الْأَمْرِ يُرِيدُ إِزَالَتَهُمْ عَنْهُ رَفَقًا بِهِمْ لِكَيْلَا يُلْقَى عَلَيْهِمْ عَرَى الْإِيمَانِ وَ مُنَاقَلَتَهُ جُمْلَةً وَاحِدَةً فَيَضَعُفُوا إِذَا أَرَادَ ذَلِكَ نَسْخَ الْأَمْرِ بِالْآخِرِ فَصَارَ مَنْسُوخًا

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: خدای تبارک و تعالی ملایم است و ملایمت را دوست دارد، از ملایمت او نسبت به بندگانش، بیرون ساختن کینه ها و مخالفت هوسها و دلهايشانست و نیز از ملایمت او نسبت به بندگان اینستکه: امری را که میخواهد مردم را از آن بر کنار کند، برای ملایمت با آنها ایشان را با آن امر وامیگذارد (که طبق عادت رفتار کنند و از ابتدا بر آنها سخت نمیگیرد) تا سنگینی امر ایمان یکباره بر آنها نیفتد که ناتوان گردند، و چون اراده برکناری آنها کند، آن امر را با مردیگری نسخ فرماید تا امر اول منسوخ گردد (چنانکه در صدر اسلام مردم را بقبله بیت المقدس و گذاشت و چون باحکام اسلام انس و الفت پیدا کردند، آنها را متوجه کعبه فرمود و بیت المقدس منسوخ گردید).

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّقْفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُعَلَّى عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زِيَادِ بْنِ أَرْقَمِ الْكُوفِيِّ عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَيُّمَا أَهْلٍ بَيْتٍ أُعْطُوا حَظَّهُمْ مِنَ الرَّفْقِ فَقَدْ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فِي الرِّزْقِ وَ الرَّفْقُ فِي تَقْدِيرِ الْمَعِيشَةِ خَيْرٌ مِنَ السَّعَةِ فِي الْمَالِ وَ الرَّفْقُ لَا يَعْجِزُ عَنْهُ شَيْءٌ وَ التَّبْدِيرُ لَا يَبْقَى مَعَهُ شَيْءٌ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: هر خانواده ای که بهره خود را از نرمی گرفتند، خدا روزی ایشان را وسعت داد و نرمی در تقدیر معیشت (اقتصاد و میانه روی در خرج) از وسعت مال بهتر است، و با میانه روی درماندگی نباشد و با ولخرجی چیزی باقی نماند، همانا خدای عزوجل نرمی کند و نرمی را دوست دارد.

بَابُ التَّوَاضُّعِ

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أُرْسِلَ النَّجَاشِيُّ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَ أَصْحَابِهِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَ هُوَ فِي بَيْتٍ لَهُ جَالِسٌ عَلَى التَّرَابِ وَ عَلَيْهِ خُلْفَانُ النَّيَابِ قَالَ فَقَالَ جَعْفَرٌ ع فَأَشْفُقْنَا مِنْهُ حِينَ رَأَيْنَاهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ فَلَمَّا رَأَى مَا بَنَا وَ تَعَبِيرَ وَجْهِنَا قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَصَرَ مُحَمَّدًا وَ أَقْرَبَ عَيْنَهُ أَلَّا أَبْشُرَكُمْ فَقُلْتُ بَلَى أَيُّهَا الْمَلِكُ فَقَالَ إِنَّهُ جَاءَنِي السَّاعَةَ مِنْ نَحْوِ أَرْضِكُمْ عَيْنٌ مِنْ عِيُونِي هُنَاكَ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ نَصَرَ نَبِيَّهُ مُحَمَّدًا ص وَ أَهْلَكَ عَدُوَّهُ وَ أَسِيرَ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ وَ فُلَانٍ التَّقْوَا بَوَادٍ يُقَالُ لَهُ بَدْرٌ كَثِيرُ الْأَرَاكِ لِكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ حَيْثُ كُنْتُ أُرْعَى لِسَيِّدِي هُنَاكَ وَ هُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي ضَمْرَةَ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرٌ أَيُّهَا الْمَلِكُ فَمَا لِي أُرَاكَ جَالِسًا عَلَى التَّرَابِ وَ عَلَيْكَ هَذِهِ الْخُلْفَانُ فَقَالَ لَهُ يَا جَعْفَرُ إِنَّا نَجِدُ فِيمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى عِيسَى ع أَنْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ أَنْ يُحَدِّثُوا لَهُ تَوَاضُعًا عِنْدَ مَا يُحَدِّثُ لَهُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَلَمَّا أَحَدَّثَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لِي نِعْمَةً بِمُحَمَّدٍ ص أَحَدَّثْتُ لِلَّهِ هَذَا التَّوَاضُّعَ فَلَمَّا بَلَغَ النَّبِيُّ ص قَالَ لِأَصْحَابِهِ إِنَّ الصَّدَقَةَ تَزِيدُ صَاحِبَهَا كَثْرَةً فَتَصَدَّقُوا بِرَحْمَتِكُمْ اللَّهُ وَ إِنْ التَّوَاضُّعُ يَزِيدُ صَاحِبَهُ رَفَعَةً فَتَوَاضَعُوا بِرَفْعِكُمْ اللَّهُ وَ إِنْ الْعَفْوُ يَزِيدُ صَاحِبَهُ عِزًّا فَاعْفُوا بِعِزِّكُمْ اللَّهُ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: نجاشی دنبال جعفر بن ابیطالب و اصحابش فرستاد. آنها وارد شدند. نجاشی در اتاقی روی خاک نشست و جامه های کهنه پوشیده بود، جعفر گوید: چون او را بدانحال دیدیم از او بترسیدیم (که مبادا دیوانه شده باشد) چون وضع و پریدگی چهره ما را دید، گفت:

سپاس خدائیرا که محمد را یاری کرد و چشمش را روشن نمود. شما را مژده ندهم؟
گفتم: پادشاهها چرا، گفت: اکنون یکی از کارآگاههای من از سرزمین شما آمد و بمن گزارش داد که خدای عزوجل پیغمبرش محمد (ص) را یاری فرمود و دشمنش را هلاک کرد و فلانی و فلانی و فلانی اسیر شدند در یک وادی بنام بدر که درخت اراک بسیار دارد. پیغمبر (ص) با دشمنش برابر شدند، و گویا هم اکنون آنرا میبینم، همانجائی را که برای آقایم که مردی از بنی ضمیره بود چوپانی میکردم.

جعفر گفت: پادشاهها! چرا روی خاک نشست و جامه های کهنه پوشیده ای؟

گفت: ای جعفر! ما در آنچه خدا بر عیسی (ع) نازل کرده این دستور را می بینیم که: حق خدا بر بندگانش اینستکه: چون نعمتی بآنها روی آورد، برای خدا تواضع کنند. و چون خدای عزوجل بوسیله محمد (ص) نعمتی بمن داد، من این تواضع را برای خدا کردم. چون این گزارش بییغمبر (ص) رسید، باصحابش فرمود:

همانا صدقه باصحابش افزونی بخشد، پس صدقه دهید - خدا شما را رحمت کند - و همانا تواضع موجب زیادی رفعت صاحبش شود، پس تواضع کنید تا خدا شما را رفعت دهد، و همانا گذشت عزت صاحبش را زیاد کند، پس درگذرید تا خدا عزیزتان کند.

ابن ابی عمیر عن عبد الرحمن بن الحجاج عن ابی عبد الله ع قال أظطر رسول الله ص عشية خميس في مسجد قبا فقال هل من شراب فاتاه أوس بن خولي الأنصاري بعس مخيض بعسل فلما وضعه على فيه نحاه ثم قال شرابان يكتفي بأحدهما من صاحبه لا شربه ولا حرمة و لكن أتواضع لله فإن من تواضع لله رفعة الله و من تكبر خفضه الله و من اقتصد في معيشته رزقه الله و من بدر حرمة الله و من أكثر ذكر الموت أحب الله

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله يك شب پنجشنبه برای افطار در مسجد قبا بود، و فرمود: آیا آشامیدنی هست؟ اوس بن خولی انصاری قدحی از شیر مسکه برگرفته با عسل آمیخته خدمتش آورد، چون بدهان گذاشت و چشید، کنارش زد و فرمود: دو نوشابه ایست که با یکی از آنها از دیگری بی نیازی حاصل می شود، من اینرا نمی آشامم و تحریم نمی کنم، ولی برای خدا تواضع می کنم زیرا هر که برای خدا تواضع کند، خدایش بلند گرداند و هر که تکبر کند، خدایش پست کند، و هر که در زندگی اقتصاد ورزد، خدا روزیش بخشد، و هر که ولخرجی کند، خدا محرومش

عده من أصحابنا عن أحمد بن محمد بن خالد عن ابن فضال عن العلاء بن رزين عن محمد بن مسلم قال سمعت أبا جعفر ع يذكر أنه أتى رسول الله ص ملك فقال إن الله عز وجل يخبرك أن تكون عبداً رسولاً متواضعاً أو ملكاً رسولاً قال فنظر إلى جبرئيل و أوماً بيده أن تواضع فقال عبداً متواضعاً رسولاً فقال الرسول مع أنه لا ينقصك مما عند ربك شيئاً قال و معه مفاتيح خزائن الأرض

برگردان:

امام باقر (ع) می فرمود: فرشته نی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرضکرد: خدای عزوجل ترا مخیر ساخته که بنده و رسول و متواضع باشی یا پادشاه و رسول، پیغمبر بجبرئیل نگریست، او با دست اشاره کرد که تواضع پیش گیر، پس پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: بنده و متواضع و رسول را اختیار کردم، فرستاده گفت: با این انتخابت از مقامیکه نزد پروردگارت داری چیزی کاسته نشود.

امام باقر (ع) فرمود: کلیدهای خزانه های زمین همراه آن فرشته بود (تا اگر پیغمبر صلی الله علیه و آله پادشاهی را انتخاب کند و باو دهد و کلیدهای زمین معنای حقیقی و استعاری را متحمل است و بمعنی استعاری یا ابزاری مانند خاتم سلیمان و امثال آن مراد است و یا علم و قدرتی بوسیله آن سلطنت آماده گردد).

عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي بَصِيرٍ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى ع فِي السَّنَةِ الَّتِي قَبِضَ فِيهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع فَقُلْتُ جَعَلْتَ فِدَاكَ مَا لَكَ ذَبَحْتَ كَبْشًا وَ نَحَرَ فُلَانًا بَدَنَةً فَقَالَ يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ نُوحًا ع كَانَ فِي السَّفِينَةِ وَ كَانَ فِيهَا مَا شَاءَ اللَّهُ وَ كَانَتْ السَّفِينَةُ مَأْمُورَةً فَطَافَتْ بِالْبَيْتِ وَ هُوَ طَوَافُ النِّسَاءِ وَ خَلَى سَبِيلَهَا نُوحٌ ع فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَى الْجِبَالِ أَنْ تَوَاضِعْ سَفِينَةَ نُوحِ عَبْدِ اللَّهِ عَلَى جَبَلٍ مِنْكُمْ فَتَطَاوَلَتْ وَ شَمَخَتْ وَ تَوَاضَعَ الْجُودِيُّ وَ هُوَ جَبَلٌ عِنْدَكُمْ فَضَرَبْتَ السَّفِينَةَ بِجُودِهَا الْجَبَلُ قَالَ فَقَالَ نُوحٌ ع عِنْدَ ذَلِكَ يَا مَارِي أَتَقِنُ وَ هُوَ بِالسَّرْيَانِيَّةِ يَا رَبِّ أَصْلِحْ قَالَ فَظَنَنْتُ أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ ع عَرَضَ بِنَفْسِهِ

برگردان:

ابو بصیر گوید: در سال وفات امام صادق (ع) خدمت موسی بن جعفر (ع) رسیدم و عرض کردم: قربانت شما چرا گوسفندی کشتید، در صورتیکه فلانی شتر کشت؟ فرمود: ای ابا محمد؟ همانا نوح (ع) در کشتی نشست و هر چه خدا خواهد در کشتی بود (انسان و حیوان و متاع بسیاری بود) و کشتی مأموریت داشت و گرد خانه کعبه طواف کرد و همان طواف نساء بود و نوح (ع) کشتی را بخود واگذاشته بود خدای عزوجل بکوهها وحی فرمود: که من کشتی بنده ام نوح را روی یکی از شما می نهم، کوهها گردن کشیدند و سرافرازی کردند، ولی کوه جودی فروتنی کرد، و آن کوهی است نزد شما، پس کشتی سینه بر آن کوه گذاشت.

آن هنگام نوح (ع) بلغت سریانی فرمود: یا ماری اتقن یعنی پروردگارا اصلاح کن. راوی گوید: من گمان کردم که موسی بن جعفر (ع) بخود کنایه زد (یعنی مقصوداش این بود که من هم از کشتن گوسفند قصدم تواضع برای خدا بود. چنانچه پیغمبر صلی الله علیه و آله هم دوغ مخلوط بعسل را برای تواضع نیاشامید،

* : *

بَابُ الْحُبِّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضِ فِي اللَّهِ

ابْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ الثُّعْمَانَ الْأَحْوَلِ صَاحِبِ الطَّاقِ عَنْ سَلَامِ بْنِ الْمُسْتَنِيرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص وَدُّ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ أَلَا وَ مَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَ أَبْغَضَ فِي اللَّهِ وَ أَعْطَى فِي اللَّهِ وَ مَنَعَ فِي اللَّهِ فَهُوَ مِنْ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ

برگردان:

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: دوستی مؤمن با مؤمن برای خدا از بزرگترین شعبه های ایمانست، همانا هر که برای خدا دوستی کند و برای خدا دشمنی کند و برای خدا عطا و برای خدا دریغ کند از برگزیدگان خداست.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى فِيمَا أَعْلَمَ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُدْرِكِ الطَّائِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِأَصْحَابِهِ أَيُّ عَرَى الْإِيمَانِ أَوْثَقُ فَقَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصَّلَاةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الزَّكَاةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الصِّيَامُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ وَقَالَ بَعْضُهُمُ الْجِهَادُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لِكُلِّ مَا قُلْتُمْ فَضْلٌ وَ لَيْسَ بِهِ وَ لَكِنْ أَوْثَقُ عَرَى الْإِيمَانِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَ الْبُغْضُ فِي اللَّهِ وَ تَوَالِي أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَ النَّبْرَى مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ

برگردان:

رسول خدا صلی الله علیه و آله باصحابش فرمود: کدامیک از دستاویزهای ایمان محکمتر است؟ گفتند: خدا و رسولش داناترند، و بعضی از آنها گفتند: نماز و برخی گفتند: زکاة و بعضی گفتند: روزه و برخی گفتند: حج و عمره و بعضی گفتند: جهاد، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر یک از اینها را که گفته فضیلتی است، ولی جوابش پرسش من نیست. محکمترین دستاویزهای ایمان دوستی برای خدا و دشمنی برای خدا و پیروی اولیاء خدا و بیزاری از دشمنان خداست.

عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ إِذَا جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ قَامَ مُنَادٍ فَنَادَى يُسْمَعُ النَّاسَ فَيَقُولُ أَيُّنَ الْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُومُ عُنُقٌ مِنَ النَّاسِ فَيُقَالُ لَهُمْ اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بغير حساب قَالَ فَمَتَلَقَاهُمْ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ إِلَى أَيُّنَ فَيَقُولُونَ إِلَى الْجَنَّةِ بغير حساب قَالَ فَيَقُولُونَ أَيُّ ضَرْبٍ أَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُونَ وَ أَيُّ شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ قَالُوا كُنَّا نُحِبُّ فِي اللَّهِ وَ نُبْغِضُ فِي اللَّهِ قَالَ فَيَقُولُونَ نَعَمْ أَجْرُ الْعَامِلِينَ

برگردان:

علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: چون خدای عزوجل همه مردم را گرد آورد (در روز قیامت) یک جارچی برخیزد و باوازیکه مردم بشنوند گوید: دوستی کنان برای خدا کجائید؟ جماعتی از مردم برخیزند، بآنها گفته شود بدون حساب بسوی بهشت روید.

فرشتگان به آنها برخوردند و گویند: کجا؟ گویند: بسوی بهشت بدون حساب، گویند شما چه صنفی از مردمید؟ گویند: ما دوستی کنان برای خدائیم، گویند: اعمال شما چه بوده؟ گویند: برای خدا دوستی می کردیم و برای خدا دشمنی می ورزیدیم گویند: چه خوبست پاداش اهل عمل!

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ ابْنِ الْعَرَزَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَابِرِ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ فَيْكَ خَيْرًا فَانظُرْ إِلَى قَلْبِكَ فَإِنْ كَانَ يُحِبُّ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَ يُبْغِضُ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَبِكَ خَيْرٌ وَاللَّهُ يُحِبُّكَ وَإِنْ كَانَ يُبْغِضُ أَهْلَ طَاعَةِ اللَّهِ وَ يُحِبُّ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَلَيْسَ فَيْكَ خَيْرٌ وَاللَّهُ يُبْغِضُكَ وَالْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: هر گاه خواهی بدانی در تو خیری هست، بدلت نگاه کن، اگر اهل طاعت خدا را دوست و اهل معصیت خدا را دشمن دارد، در تو خیر است و خدا هم ترا دوست دارد، و اگر اهل طاعت خدا را دشمن و اهل معصیت خدا را دوست دارد و در تو خیر نیست و خدا دشمنت دارد، و هر کسی همراه دوست خود است.

* : *

بَابُ ذِمِّ الدُّنْيَا وَ الزُّهْدِ فِيهَا

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ حَقِصِ بْنِ غِيَاثٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ جُعِلَ الْخَيْرُ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ وَ جُعِلَ مِفْتَاحُهُ الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص لَأَ يَجِدُ الرَّجُلُ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ حَتَّى لَا يُبَالِيَ مِنْ أَكْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: همه خیر در خانه نی نهاده شده و کلیدش را زهد و بی رغبتی دنیا قرار داده اند. سپس فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: مرد شیرینی ایمان را در قلبش نمی یابد، تا آنکه باکش نباشد که چه کسی دنیا را در خورد. آنگاه امام صادق (ع) فرمود: شناختن شیرینی ایمان بر دلهای شما حرامست، تا دنیا بی رغبت شود.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ ع عَنِ الزُّهْدِ فَقَالَ عَشْرَةٌ أَشْيَاءَ فَأَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ وَ أَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا أَلَا وَ إِنَّ الزُّهْدَ فِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَ لَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ

برگردان:

مردی از علی بن الحسین علیهما السلام درباره زهد پرسید، فرمود زهد ده چیز است، (و درجاتی دارد) بالاترین درجه زهد پست ترین درجه ورع و بالاترین درجه ورع پست ترین درجه یقین و بالاترین درجه یقین پست ترین درجه رضاست، همانا تمام زهد در يك آیه از کتاب خدای عزوجل است: ((تا بر آنچه از دست شما رفته افسوس نخورید و بآنچه بشما رسیده شادی نکنید، ۲۳ سوره ۵۷)).

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع إِنَّ عَلَامَةَ الرَّاعِبِ فِي ثَوَابِ الْآخِرَةِ زُهْدُهُ فِي عَاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْيَا أَمَا إِنَّ زُهْدَ الزَّاهِدِ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَا يَنْقُصُهُ مِمَّا قَسَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِيهَا وَ إِنَّ زُهْدَ وَ إِنَّ حِرْصَ الْحَرِيصِ عَلَى عَاجِلِ زَهْرَةِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَا يَزِيدُهُ فِيهَا وَ إِنَّ حِرْصَ قَالِمَعْبُونٍ مَنْ حَرَمَ حَظَّهُ مِنَ الْآخِرَةِ

برگردان:

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: علامت مشتاق به ثواب آخرت بی رغبتی نسبت بشکوفه (خرم و بی ثبات) دنیای نقد است، همانا بی رغبتی زاهد نسبت بدنیای از آنچه خدای عزوجل برایش از دنیا قسمت کرده کاهش ندهد، اگر چه زهد کند، و حرص شخص حریص بر شکوفه دنیای نقد، برایش افزونی نیاورد، اگر چه حرص می زند، پس مغبون کسی است که از بهره آخرت خود محروم ماند.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى عَنِ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ ص وَ هُوَ مَحْزُونٌ فَاتَاهُ مَلَكٌ وَ مَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هَذِهِ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ يَقُولُ لَكَ رَبُّكَ افْتَحْ وَ خُذْ مِنْهَا مَا شِئْتَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُنْقِصَ شَيْئاً عِنْدِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص الدُّنْيَا دَارٌ مَنْ لَهَا دَارٌ لَهُ وَ لَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَهَا عَقْلٌ لَهُ فَقَالَ الْمَلِكُ وَ الَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَقَدْ سَمِعْتُ هَذَا الْكَلَامَ مِنْ مَلِكٍ يَقُولُهُ فِي السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ حِينَ أُعْطِيَ الْمَفَاتِيحَ

برگردان:

و فرمود: روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله اندوهگین بیرون رفت، فرشته ای که کلیدهای خزانه های زمین دستش بود، نزد او آمد و گفت: ای محمد: اینها کلیدهای خزانه های زمین است. پروردگارت بتو می گوید: باز کن و هر چه خواهی از زمین برگیر، بدون آنکه چیزی از مقامت نزد من کاسته شود. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: دینا خانه کسی است که خانه ندارد، و آنکه عقل ندارد برای دنیا جمع می کند، فرشته گفت: سوگند بآنکه ترا بحق مبعوث ساخته، من این سخن را از فرشته ای در آسمان چهارم شنیدم، زمانیکه، کلیدها را بمن دادند.

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا زَهَّدَهُ فِي الدُّنْيَا وَفَقَّهَهُ فِي الدِّينِ وَبَصَّرَهُ غُيُوبَهَا وَ مَنْ أَوْتِيَهُنَّ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَقَالَ لَمْ يَطْلُبْ أَحَدٌ الْحَقَّ بِيَابِ أَفْضَلٍ مِنَ الزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَهُوَ ضِدٌّ لِمَا طَلَبَ أَعْدَاءُ الْحَقِّ قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ مِمَّاذَا قَالَ مِنَ الرَّغْبَةِ فِيهَا وَقَالَ أَلَا مِنْ صَبَّارٍ كَرِيمٍ فَإِنَّمَا هِيَ أَيَّامٌ قَلِيلٌ أَلَا إِنَّهُ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ أَنْ تَجِدُوا طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدُوا فِي الدُّنْيَا قَالَ وَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ إِذَا تَخَلَّى الْمُؤْمِنُ مِنَ الدُّنْيَا سَمًا وَ وَجَدَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ وَ كَانَ عِنْدَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَأَنَّهُ قَدْ خَوْلَطَ وَ إِنَّمَا خَالَطَ الْقَوْمَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ فَلَمْ يَشْتَعِلُوا بِغَيْرِهِ قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ إِنَّ الْقَلْبَ إِذَا صَفَا ضَاقَتْ بِهِ الْأَرْضُ حَتَّى يَسْمُوَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: چون خدا خیر بنده نی را خواهد، او را نسبت بدنیا بی رغبت و نسبت بدین دانشمند کند، و بعیوب دنیا بینایش سازد، و بهر که این خصلتها داده شود، خیر دنیا و آخرت داده شده، و فرمود: هیچ کس حق را در راهی بهتر از زهد دنیا نجسته است و آن ضد مطلوب دشمنان حق است.

راوی گوید: عرض کردم: قربانت، آنها از چه راه میجویند؟ فرمود: از رغبت بدنیا. و فرمود آیا شخص پر صبر کریمی نیست؟ هماتا دنیا چند روز اندکست، هماتا حرامست بر شما که مزه ایمان چشید جز آنکه نسبت بدنیا بی رغبت شوید.

و شنیدم امام صادق (ع) می فرمود: چون مؤمن از دنیا کنار کشد، رفعت پیدا کند و شیرینی محبت خدا را دریابد، و نزد اهل دنیا دیوانه نماید، در صورتیکه شیرینی محبت خدا بآنها آمیخته شده که بچیز دیگر مشغول نشوند.

و شنیدم می فرمود: زمانیکه دل صفا پیدا کند، زمین برایش تنگ شود. تا آنجا که پرواز کند.

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامٍ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ رَاشِدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ شَهَابٍ قَالَ سَأَلَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ ع أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَقَالَ مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ وَ مَعْرِفَةِ رَسُولِهِ ص أَفْضَلُ مِنْ بَعْضِ الدُّنْيَا وَ إِنَّ لِدُنْيَاكَ لَشُعْبًا كَثِيرَةً وَ لِلْمَعَاصِي شُعْبًا فَأَوَّلُ مَا عَصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبْرُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ إِبْلِيسَ حِينَ أَبِي وَ اسْتَكْبَرَ وَ كَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ وَ الْحِرْصُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَ حَوَاءَ حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُمَا فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَخَذَا مَا لَا حَاجَةَ إِلَيْهِ فَدَخَلَ ذَلِكَ عَلَيَّ ذُرِّيَّتَهُمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَ ذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا يَطْلُبُ ابْنُ آدَمَ مَا لَا حَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ ثُمَّ الْحَسَدُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ حَيْثُ حَسَدَ أَخَاهُ فَفَقْتَلَهُ فَتَشَعَّبَ مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الرِّئَاسَةِ وَ حُبُّ الرَّاحَةِ وَ حُبُّ الْكَلَامِ وَ حُبُّ

الْعُلُوَّ وَ الثَّرْوَةَ فَصِرْنَ سَبْعَ خِصَالٍ فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا فَقَالَ النَّبِيُّ وَ الْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ حَظِيئَةٍ وَ الدُّنْيَا دُنْيَاءُ أَنْ دُنْيَا بِلَاغٍ وَ دُنْيَا مَلْعُونَةٌ

برگردان:

از علی بن الحسین پرسیدند، کدام عمل نزد خدای عزوجل بهتر است؟ فرمود: هیچ عملی بعد از معرفت خدای عزوجل و رسولش بهتر از بغض دنیا نیست، و برای آن شعبه های بسیاریست و برای گناهان (نافرمانیهای خدا) شعبه های بسیاریست:

نخستین نافرمانی که خدا را نمودند تکبر بود و آن نافرمانی شیطان بود، زمانیکه سرپیچی و گردنفرزای کرد از کافران گشت.

و دیگر حرص است که نافرمانی آدم و حوا بود، زمانیکه خدای عزوجل بآنها فرمود: ((از هر چه خواهید بخورید ولی باین درخت نزدیک می شود که از ستمکاران باشید، ۲۵ سوره ۲)) پس آدم و حوا چیزی را گرفتند که بدان احتیاج نداشتند، و این خصلت تا روز قیامت در ذریه آنها رخنه کرد، از اینرو بیشتر آنچه را آدمیزاد می طلبید بدان احتیاج ندارد.

و دیگر حسد است که نافرمانی پسر آدم (قابیل) بود، زمانیکه به برادرش (هابیل) حسد برد و او را کشت، و از این نافرمانیها دوستی زنان و دوستی دنیا و دوستی ریاست و دوستی استراحت و دوستی سخن گفتن و دوستی سروری و ثروت منشعب گشت، و اینها هفت خصلت است که همگی در دوستی دنیا گرد آمده اند، از اینرو پیغمبران و دانشمندان بعد از شناختن این مطلب گفتند: دوستی دنیا سر هر خطا و گناهیست و دنیا دو گونه است: دنیای رساننده و دنیای ملعون (یعنی دنیایکه انسانرا بطاعت و قرب خدا می رساند بقدر کفاف است که آن ممدوح و پسندیده است و دنیایکه بیش از مقدار کفاف و زیادتر از احتیاجست که آن مایه لعنت و دوری از رحمت خداست).

عَنْهُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ص إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ ارْتَحَلَتْ مُدْبِرَةً وَإِنَّ الآخِرَةَ قَدْ ارْتَحَلَتْ مُقْبِلَةً وَ لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ فُكُونُوا مِنْ أبنَاءِ الآخِرَةِ وَ لَا تُكُونُوا مِنْ أبنَاءِ الدُّنْيَا أَلَا وَ كُونُوا مِنَ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا الرَّاعِبِينَ فِي الآخِرَةِ أَلَا إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا اتَّخَذُوا الأَرْضَ بَسَاطَةً وَ الثَّرَابَ فِرَاشاً وَ المَاءَ طَيِّباً وَ فَرَضُوا مِنَ الدُّنْيَا تَقْرِيضاً أَلَا وَ مَنْ اشْتَقَّ إِلَى الجَنَّةِ سَلَا عَنْ الشَّهَوَاتِ وَ مَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ المَحْرَمَاتِ وَ مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ المَصَائِبُ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ عِبَاداً كَمَنْ رَأَى أَهْلَ الجَنَّةِ فِي الجَنَّةِ مُخَلِّدِينَ وَ كَمَنْ رَأَى أَهْلَ النَّارِ فِي النَّارِ مُعَذِّبِينَ شُرُورَهُمْ مَأْمُونَةً وَ قُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةً أَنفُسُهُمْ عَفِيفَةٌ وَ حَوَائِجُهُمْ خَفِيفَةٌ صَبَرُوا أَيَّاماً قَلِيلَةً فَصَارُوا بِعَفْبِي رَاحَةً طَوِيلَةً أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَجْرِي دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ وَ هُمْ يَجَارُونَ إِلَى رَبِّهِمْ يَسْعُونَ فِي فَكَاكِ رِقَابِهِمْ وَ أَمَّا النَّهَارُ فَحُلَمَاءُ عُلَمَاءُ بَرَّةٌ أَنْفِيَاءُ كَأَنَّهُمُ القِدَاحُ قَدْ بَرَّاهُمْ الخَوْفُ مِنَ العِبَادَةِ يَنْظُرُ إِلَيْهِمُ النَّاطِرُ فَيَقُولُ مَرَضَى وَ مَا بِالقَوْمِ مِنْ مَرَضٍ أَمْ خَوِلُوا فَقَدْ خَالَطَ القَوْمَ أَمْرٌ عَظِيمٌ مِنْ ذِكْرِ النَّارِ وَ مَا فِيهَا

برگردان:

علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود دنیا پشت کرد، کوچ می کند و آخرت روی آورده می آید و برای هر یک از ایندو فرزندان است، شما از این فرزندان آخرت باشید و از فرزندان دنیا نباشید و از زاهدین در دنیا و راغبین در آخرت باشید. همانا زاهدین در دنیا زمین را بستر خود گرفتند و خاک را فرش و آب را بوی خوش خود و خویشتن را از دنیا قیچی کردند.

همانا خدا را بندگانی است که گویا اهل بهشت ار جاویدان در بهشت دیده و اهل دوزخ را در دوزخ گرفتار عذاب دیده اند، مردم از شر آنها در امانند، دلشان غمگین است، عفت نفس دارند، حاجاتشان سبک است، چند روزی صبر کردند و باستراحت طولانی قیامت رسیدند.

اما شب گامهایشان برای عبادت برای عبادت صف کشیده، اشکهایشان بر چهره جاریست و پیروردگار خویش پناه بردند و برای آزادی خود (از آتش دوزخ) کوشش کنند.

و اما روز خویشتن دارانی باشند، دانشمند، نیکوکار و پرهیزگار، در لاغری مانند چوبه تیری که ترس از عبادت آنها را تراشیده، هر که بآنها نگرند، گوید بیمارند. در صورتی که بیماری ندارند. یا گویند دیوانه اند، در صورتیکه بامر بزرگی که یاد آتش دوزخ و وضع آنست گرفتارند.

عنه عن علي بن الحكم عن أبي عبد الله المؤمن عن جابر قال دخلت على أبي جعفر ع فقال يا جابر والله إني لمخزون وإني لمشغول القلب قلت جعلت فداك وما شغلك وما حزن قلبك فقال يا جابر إنه من دخل قلبه صافي خالص دين الله شغل قلبه عما سواه يا جابر ما الدنيا وما عسى أن تكون الدنيا طعام أكلته أو ثوب لبسته أو امرأة أصبت بها يا جابر إن المؤمنين لم يطمئنا إلى الدنيا ببقائهم فيها ولم يأمنا قدامهم الآخرة يا جابر الآخرة دار قرار والآخرة دار فناء وزوال ولكن أهل الدنيا أهل عقلية وكان المؤمنين هم الفقهاء أهل فكرة وعبرة لم يصمهم عن ذكر الله جل اسمه ما سمعوا بأدائهم ولم يعمهم عن ذكر الله ما رأوا من الزينة بأعينهم ففازوا بثواب الآخرة كما فازوا بذلك العلم واعلم يا جابر أن أهل التقوى أيسر أهل الدنيا مؤونة وأكثرهم لك معونة تذكر فيعيبونك وإن نسيت ذكروك قوالون بأمر الله قوامون على أمر الله قطعوا محبتهم بمحبة ربهم وحشوا الدنيا لطاعة مليكهم ونظروا إلى الله عز وجل وإلى محبته بقلوبهم وعلموا أن ذلك هو المنظور إليه لعظيم شأنه فأنزل الدنيا كمنزل نزلته ثم ارتحلت عنه أو كمال وجدته في منامك فاستيقظت وليس معك منه شيء إني إنما ضربت لك هذا مثلا لئلا يأتها عند أهل اللب والعلم بالله كفيء الظلال يا جابر فاحفظ ما استرعاك الله جل وعز من دينه وحكمته ولا تسألن عما لك عنده إلا ما له عند نفسك فإن تكن الدنيا على غير ما وصفت لك فتحوّل إلى دار المستعجب فلعمرى لرب حريص على أمر قد شقي به حين أتاه ولرب كاره لأمر قد سعد به حين أتاه وذلك قول الله عز وجل ولیمحص الله الذين آمنوا ويمحق الكافرين

برگردان:

جابر گوید: خدمت امام باقر (ع) رسیدم ، حضرت فرمود: ای جابر بخدا که من غمگین و دلگرفته ام ، عرض کردم: قربانت ، گرفتاری و غم دل شما چیست؟ فرمود: ای جابر! همانا خالص و صافی دین خدا بدل هر که درآید، دلش از غیر او بگردد،

ای جابر! همانا مؤمنین بماندن در دنیا اطمینان نکردند، و از رسیدن بآخرت ایمن نگشتند.

ای جابر! آخرت خانه ثباتست و دنیا خانه نابودی و زوال ، ولی اهل دنیا غافلند و گویا مؤمنانند که فقیه و اهل تفکر و عبرتند: آنچه با گوشهای خود شنوند، ایشان را از یاد خدای - جل اسمه - کر نکند و هر زینتی که چشمشان بیند از یاد خدا کورشان ندارد، پس بثواب آخرت رسیدند، چنانکه باین دانش رسیدند.

و بدان ای جابر که اهل تقوی کم هزینه ترین اهل دنیایند و ترا از همه بیشتر یاری کنند، تا تذکر دهی یاریت کنند و اگر فراموش کنی یادت آورند. امر خدا را گویند و بر امر خدا ایستادگی دارند، برای دوستی پروردگارشان دل از همه چیز کنده و بخاطر اطاعت مالک خویش از دنیا در هراسند و از صمیم دل بسوی خدای عزوجل و محبت او متوجه گشته و دانستند که هدف اصلی همین است ، بخاطر عظمت شاعنی که دارد پس دنیا را چون بار اندازی دان که در آن بار انداخته اند و سپس کوچ خواهی کرد. یا مانند ترقی و کمالی که در خواب بآن رسیده و چون بیدار شده نی چیزی از آن نداری . من این را بعنوان مثل برایت گفتم ، زیرا دنیا در نظر خردمندان و خداشناسان مانند سایه بعد از ظهر است.

ای جابر! آنچه را که خدای جل و عز از دین و حکمتش بتو سپرده حفظ کن و از آنچه برایت نزد خداست مپرس ، جز آنچه برای او نزد تو است (یعنی ثواب و پاداش او باندازه دین نگهداری خودت باشد) و اگر دنیا در نظرت غیر از آنچه گفتم باشد، باید بخانه عذر خواهی روی (و از عقیده سوء خود استغفار کنی).

بجان خودم که بسا شخصی که بچیزی حریص است و چون بدستش آید، بسبب آن بدبخت شود، و بسا شخصی که چیزی را ناخوش دارد و چون بآن رسد مایه سعادتش گردد، اینستکه خدای عزوجل فرماید ((تا خدا مؤمنانرا تصفیه کند و کافران را کاهش دهد، ۱۴۱ سوره ۳)).

وَ عَنْهُ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْمُثَنَّى عَنِ أَبِي بَصِيرٍ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ كَانَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ كَأَنَّ شَيْئاً مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ شَيْئاً إِلَّا مَا يَنْفَعُ خَيْرُهُ وَيَضُرُّ شَرُّهُ إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ لَا يَشْغَلُكَ أَهْلٌ وَلَا مَالٌ عَنِ نَفْسِكَ أَنْتَ يَوْمَ تَفَارِقُهُمْ كَضَيْفٍ بَتَ فِيهِمْ ثُمَّ عَدَوْتَ عَنْهُمْ وَ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةُ كَمَنْزِلٍ تَحَوَّلَتْ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِ وَ مَا بَيْنَ الْمَوْتِ وَ الْبَعَثِ إِلَّا كَنَوْمَةٍ نِمْتَهَا ثُمَّ اسْتَيْقَظَتْ مِنْهَا يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ قَدَّمَ لِمَقَامِكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَإِنَّكَ مُتَابٌ بِعَمَلِكَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: ابوذر - رضی الله عنه - در سخنرانی خود می گفت: ای دانش جو! گویا هیچ چیز دنیا چیزی نبوده، جز آنچه خوبش بمردم سود بخشند و شرش زیان، مگر آنکه را خدا ترحم کند (و او را بیامرزد) ای دانشجو! مبادا اهل بیت و مال دنیا ترا از خودت باز دارند، که تو روزیکه از آنها جدا شوی مانند میهمانی باشی که شب را با آنها خوابیده و صبح نزد دیگران رفته ای و دنیا و آخرت مانند منزلی است که از یکی بدیگری منتقل شوی و میان مردن و از گور برخاستن جز مانند خوابیدن و بیدار شدن نیست، انی دانشجو! برای ایستادن در برابر خدای عزوجل طاعتی پیش فرست، زیرا بعملت پاداش بینی و چنانکه کنی، جزا یابی، ای دانشجو!

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ يَحْيَى بْنِ عَقْبَةَ الْأَزْدِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ع مَثَلُ الْحَرِيصِ عَلَى الدُّنْيَا كَمَثَلِ دُوْدَةِ الْقَرْزِ كُلَّمَا زَادَتْ عَلَى نَفْسِهَا لَفًا كَانَ أَبْعَدَ لَهَا مِنَ الْخُرُوجِ حَتَّى تَمُوتَ عَمَّا قَالَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع كَانَ فِيمَا وَعَظَ بِهِ لِقْمَانَ ابْنَهُ يَا بُنَيَّ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا قَبْلَكَ لِأَوْلَادِهِمْ فَلَمْ يَبْقَ مَا جَمَعُوا وَ لَمْ يَبْقَ مَنْ جَمَعُوا لَهُ وَ إِنَّمَا أَنْتَ عَبْدٌ مُسْتَأْجَرٌ قَدْ أَمِرْتَ بِعَمَلٍ وَ وَعِدْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا فَأَوْفِ عَمَلَكَ وَ اسْتَوْفِ أَجْرَكَ وَ لَا تَكُنْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا بِمَنْزِلَةِ شَاةٍ وَقَعَتْ فِي زَرْعٍ أَخْضَرَ فَأَكَلَتْ حَتَّى سَمِنَتْ فَكَانَ حَنْفُهَا عِنْدَ سِمْنِهَا وَ لَكِنْ اجْعَلِ الدُّنْيَا بِمَنْزِلَةِ قَنْطَرَةٍ عَلَى نَهْرٍ جُرَّتْ عَلَيْهَا وَ تَرَكَتْهَا وَ لَمْ تَرْجِعْ إِلَيْهَا آخِرَ الدَّهْرِ أَخْرَبَهَا وَ لَا تَعْمُرْهَا فَإِنَّكَ لَمْ تُؤْمَرْ بِعِمَارَتِهَا وَ اعْلَمْ أَنَّكَ سَتَسْأَلُ عَدَا إِذَا وَقَفْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْ أَرْبَعِ شَبَابِكَ فِيمَا أَلَيْتَهُ وَ عَمْرِكَ فِيمَا أَفْنَيْتَهُ وَ مَالِكَ مِمَّا اكْتَسَبْتَهُ وَ فِيمَا أَنْفَقْتَهُ فَتَأْهَبُ لِذَلِكَ وَ أَعَدَّ لَهُ جَوَابًا وَ لَا تَأْسَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا فَإِنَّ الدُّنْيَا لَا يَدُومُ بَقَاؤُهُ وَ كَثِيرٌ هَا لَنَا يُؤْمِنُ بِلَاؤُهُ فَخَذَّ حِدْرَكَ وَ جَدَّ فِي أَمْرِكَ وَ اكْشِفِ الْغَطَاءَ عَنْ وَجْهِكَ وَ تَعَرَّضْ لِمَعْرُوفِ رَبِّكَ وَ جَدِّدِ التَّوْبَةَ فِي قَلْبِكَ وَ اكْمَشْ فِي فِرَاعِكَ قَبْلَ أَنْ يُقْصِدَ قَصْدَكَ وَ يُقْضَى قِضَاؤُكَ وَ يُحَالَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَ مَا تُرِيدُ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: حکایت شخص حریص دنیا، حکایت کرم ابریشم است که هر چه بیشتر بر خود تند، راه بیرون آمدنش دورتر شود تا آنکه از غصه بمیرد. و امام صادق (ع) فرمود: در آنچه لقمان پسرش را موعظه کرد این بود که: پسر جان! مردم پیش از تو برای فرزندان خود اموالی گرد آوردند، ولی نه آن اموال گرد آمده باقی ماند و نه اولادی که برای آنها گرد آوردند. و همانا تو بنده مزدوری باشی که بکار دستورات داده اند و اجرتی برایش وعده داده اند پس کارت را تمام کن و اجرتت را تمام بگیر. و در این دنیا مانند گوسفندی مباش که در میان زراعت سبزی افتاده و بخورد تا فربه شود و مرگش هنگام فربهیش باشد، بلکه دنیا را مانند پل روی نهری دان که بر آن می گذری و آنرا وامیگذاری و تا پایان روزگار بسویش بر نمی گردی، خرابش کن و آبادش مساز که ماعومر بساختنش نیستی.

و بدانکه چون فردای قیامت در برابر خدای عزوجل بایستی ، از چهار چیز پرسش شوی : ۱ - جوانیت را در چه راه پیر کردی ؟ ۲ - عمرت را در چه راهی بسر بردی ؟ ۳ - مالت را از چه راه بدست آوردی ؟ ۴ - و در چه راه خرج کردی ؟ پس آماده این مقام باش و پاسخش را تهیه کن ، و بر آنچه از دنیا از دستت رفت افسوس مخور، زیرا اندک دنیا را دوام و بقایی نیست و بسیاری از بلا ایمن نباشد، پس آماده و بر حذر باش و در کار خود کوشش کن و پرده (غفلت) از چهره (دل) بردار، و متوجه احسان پروردگارت (بسبب اعمال صالح) باش ، و در دلت توبه را تازه دار، و در زمان فراغت بشتاب ، پیش از آنکه آهنگ تو شود و مرگت فرا رسد و میان تو و خواسته هایت پرده افتد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ فِيمَا نَاجَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى ع يَا مُوسَى لِمَا تَرَكْنَا إِلَى الدُّنْيَا رُكُونَ الظَّالِمِينَ وَ رُكُونَ مَنْ اتَّخَذَهَا أَبَا وَ أَمَا يَا مُوسَى لَوْ وَكَلْتُكَ إِلَى نَفْسِكَ لَتَنْظُرَ لَهَا إِذَا لَغَبَّ عَلَيْكَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ زَهْرَتْهَا يَا مُوسَى نَافِسٌ فِي الْخَيْرِ أَهْلُهُ وَ اسْتَبَقَهُمْ إِلَيْهِ فَإِنَّ الْخَيْرَ كَاسْمِهِ وَ اَثْرُكَ مِنَ الدُّنْيَا مَا بِكَ الْغِنَى عَنْهُ وَ لَا تَنْظُرْ عَيْنَكَ إِلَى كُلِّ مَقْتُونٍ بِهَا وَ مُوَكَّلٍ إِلَى نَفْسِهِ وَ اعْلَمْ أَنَّ كُلَّ فِتْنَةٍ بَدْوُهَا حُبُّ الدُّنْيَا وَ لَا تَغْبِطُ أَحَدًا بِكَثْرَةِ الْمَالِ فَإِنَّ مَعَ كَثْرَةِ الْمَالِ تَكْثُرُ الدُّنُوبُ لِيُوجِبَ الْحَقُوقَ وَ لَا تَغْبِطَنَّ أَحَدًا بِرِضَى النَّاسِ عَنْهُ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ رَاضٍ عَنْهُ وَ لَا تَغْبِطَنَّ مَخْلُوقًا بِطَاعَةِ النَّاسِ لَهُ فَإِنَّ طَاعَةَ النَّاسِ لَهُ وَ اتِّبَاعَهُمْ إِيَّاهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ هَلَاكٌ لَهُ وَ لِمَنْ اتَّبَعَهُ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: از مناجاتهای خدای عزوجل با موسی علیه السلام این بود که ای موسی بدنیا تکیه مکن ، مانند تکیه کردن کسی که آنرا پدر و مادر خود دانسته ، ای موسی : اگر ترا بخودت واگذارم که بآن بنگری ، محبت و رونق دنیا بر تو چیره شود، ای موسی در کار خیر با اهلش مسابقه گذار و بر آنها پیشی گیر، زیرا کار خیر مانند اسمش (نیکو و پسندیده) است ، و آنچه از دنیا را که بدان احتیاج نداری رها کن . و بفریب خوردگان دنیا و بخود و گذشتهگان منگر، و بدانکه آغاز هر فتنه نی محبت دنیاست ، و بمال زیاد هیچکس غبطه مبر، زیرا مال بسیار مایه گناه بسیار است ، نظر بحقوق واجبه ، و بحال کسیکه مردم از او خشنودند غبطه مبر، تا بدانی خدا هم از او خوشنود است و نیز بحال مخلوقی که مردم از او اطاعت کنند غبطه مبر، زیرا اطاعت و پیروی ناحق مردم از او باعث هلاکت او و پیروانش باشد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ يُونُسَ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ يَعْظُهُ أَوْصِيكَ وَ نَفْسِي بِتَقْوَى مَنْ لَا تَحِلَّ مَعْصِيَتُهُ وَ لَا يُرْجَى غَيْرُهُ وَ لَا الْغِنَى إِلَّا بِهِ فَإِنَّ مَنْ اتَّقَى اللَّهَ جَلَّ وَ عَزَّ وَ قَوِيَ وَ شَبِعَ وَ رَوِيَ وَ رَفَعَ عَقْلُهُ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا فَبَدَنَهُ مَعَ أَهْلِ الدُّنْيَا وَ قَلْبُهُ وَ عَقْلُهُ مَعَايِنَ الْآخِرَةِ فَاطْفَقَ بِضَوْءِ قَلْبِهِ مَا أَبْصَرَتْ عَيْنَاهُ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا فَقَدَّرَ حَرَامَهَا وَ جَانِبَ شُبُهَاتِهَا وَ أَضْرَّ وَ اللَّهَ بِالْحَلَالِ الصَّافِي إِلَّا مَا لَا بُدَّ لَهُ مِنْ كِسْرَةٍ مِنْهُ يَشُدُّ بِهَا صَلْبَهُ وَ تَوْبٍ يُوَارِي

بِهِ عَوْرَتُهُ مِنْ أَعْظَمَ مَا يَجِدُ وَأَخْشَنِهِ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ فِيمَا لَمْ يَدَّ لَهُ مِنْهُ ثِقَّةٌ وَ لَمْ يَجَأْ فَوَقَعَتْ ثِقَّتُهُ وَ رَجَاؤُهُ عَلَى خَالِقِ الْأَشْيَاءِ فَجَدَّ وَ اجْتَهَدَ وَ انْتَعَبَ بَدَنَهُ حَتَّى بَدَتْ الْأَضْلَاجُ وَ غَارَتِ الْعَيْنَانِ فَأَبْدَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ قُوَّةً فِي بَدَنِهِ وَ شِدَّةً فِي عَقْلِهِ وَ مَا دُخِرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ أَكْثَرَ فَرَفُضِ الدُّنْيَا فَإِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يُعْمِي وَ يُصِمُّ وَ يُبْكِمُّ وَ يَذِلُّ الرِّقَابَ فَتَدَارِكُ مَا بَقِيَ مِنْ عَمْرِكَ وَ لَا تَقُلْ عَدَاً أَوْ بَعْدَ عَدٍ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ وَ التَّسْوِيفِ حَتَّى أَتَاهُمْ أَمْرُ اللَّهِ بَعْتَهُ وَ هُمْ غَافِلُونَ فَتَنَقَّلُوا عَلَى أَعْوَادِهِمْ إِلَى قُبُورِهِمْ الْمُظْلِمَةِ الضِّيْقَةِ وَ قَدْ أَسْلَمَهُمُ الْوَالِدُ وَ الْأَهْلُونَ فَانْقَطَعَ إِلَى اللَّهِ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ مِنْ رَفُضِ الدُّنْيَا وَ عَزَمَ لَيْسَ فِيهِ انْكِسَارٌ وَ لَا انْخِزَالٌ أَعَانَنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكَ عَلَى طَاعَتِهِ وَ وَقَفْنَا اللَّهُ وَ إِيَّاكَ لِمَرْضَاتِهِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: امیرالمؤمنین (ع) بیکی از اصحابش بعنوان موعظه نوشت:

ترا و خودم را به تقوای کسی سفارش میکنم که نافرمانیش روا نیست و امید و بی نیازی جز با او و از او نباشد زیرا هر که از خدا پروا کرد، عزیز و قوی شد و سیر و سیر آب گشت و عقلش از اهل دنیا بالا گرفت، تنها پیکرش همراه اهل دنیا است، ولی دل و خردش نگران آخرتست، آنچه را از محبت دنیا چشمش دیده پر تو دلش خاموش نموده، حرامش را پلید دانسته و از شبهاتش دوری گزیده بخدا که بحلال خالص دنیا هم توجه ننموده جز بمقداری که ناچار از آنست مانند پاره نانیکه به پیکرش نیرو دهد و جامه ای که عورتش را بپوشاند، آن هم از درشت ترین خوراک و ناهموارترین لباسی که بدستش آید، و نسبت با آنچه ناچار هم میباشد اطمینان و امیدی ندارد، و اطمینان و امیدش بافریننده همه چیز است. تلاش و کوشش کند و تنش را بزحمت اندازد تا استخوانهایش نمودار شود و دیدگانش بگودی رود، و خدا در عوض نیروی بدنی و توانائی عقلیش دهد، و آنچه در آخرت برایش اندوخته بیشتر است، دنیا را رها کن ه محبت دنیا کور و کر و لال و زبون کند، پس در آنچه از عمرت باقیمانده جبران گذشته نما و فردا و پس فردا مگو، زیرا پیشینیان که هلاک شدند، بخاطر پایداری بر آرزوها و امروز و فردا کردن بود تا آن که ناگهان فرمان خدا بسویشان آمد (مرگشان رسید) و آنها غافل بودند، سپس بر روی تابوت بسوی گورهای تنگ و تاریک خود رهسپار گشته و فرزندان و اهلبیتش او را رها کردند، پس با دلی متوجه و ازهممه بریده و ترک دنیا نموده، با تصمیمی که شکست و بریدگی ندارد بسوی خدا رو. خدا من و ترا بر اطاعتش یاری کند و بموجبات رضایتش موفق دارد.

* : *

بَابُ الْفِتَاةِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ عَنْ عَمْرِو بْنِ هِلَالٍ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عِيبَاكَ أَنْ تُطْمَحَ بِصَرَكَ إِلَى مَنْ فَوْقَكَ فَكَفَى بِمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ صَ فَلَا تُعْجِبُكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ وَقَالَ وَ لَا تَمْدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَإِنْ دَخَلَكَ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ فَادْكُرْ عَيْشَ رَسُولِ اللَّهِ صَ فَإِنَّمَا كَانَ قُوَّةُ الشَّعِيرِ وَ حَلْوَاهُ التَّمْرَ وَ وَقُوْدُهُ السَّعْفَ إِذَا وَجَدَهُ

برگردان:

عمر و بن هلال گوید: امام باقر (ع) فرمود: مبدا ببالا دست خود چشم بدوزی که در این باره آنچه خدای عزوجل به پیغمبرش (ص) فرمود بس است: (((از مالها و فرزندانشان خوست نیاید و در شگفت نشوی، ۵۶ سوره ۹ و فرمود: (((دیدگان خویش را باچیها که رونق زندگی دنیاست و بگروهی از ایشان بهره داده ایم نگران مساز، ۱۳۱ سوره ۲۰))) و اگر درباره اینموضوع شك و ترددی یافتی، زندگی رسول خدا (ص) را بیاد آور که خوراکش جو و حلوایش خرما و آتش گیره اش شاخ درخت خرما بود اگر پیدا میکرد.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدِ الْأَسَدِيِّ عَنْ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عِ قَالَ اشْتَدَّتْ حَالُ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَ فَقَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ لَوْ أَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَ فَسَأَلْتَهُ فُجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَ فَلَمَّا رَأَى النَّبِيَّ صَ قَالَ مَنْ سَأَلْنَا أُعْطِينَاهُ وَ مَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ فَقَالَ الرَّجُلُ مَا يَعْنِي غَيْرِي فَرَجَعَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَأَعْلَمَهَا فَقَالَتْ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَ بَشَّرَ فَأَعْلَمَهُ فَأَتَاهُ فَلَمَّا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَ قَالَ مَنْ سَأَلْنَا أُعْطِينَاهُ وَ مَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ حَتَّى فَعَلَ الرَّجُلُ ذَلِكَ ثَلَاثًا ثُمَّ ذَهَبَ الرَّجُلُ فَاسْتَعَارَ مِعْوَلًا ثُمَّ أَتَى الْجَبَلَ فَصَعِدَهُ فَقَطَعَ حَطْبًا ثُمَّ جَاءَ بِهِ فَبَاعَهُ بِنِصْفِ مَدٍّ مِنْ دَقِيقٍ فَرَجَعَ بِهِ فَأَكَلَهُ ثُمَّ ذَهَبَ مِنَ الْعَدِ فُجَاءَ بِأَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَبَاعَهُ فَلَمْ يَزَلْ يَعْمَلُ وَ يَجْمَعُ حَتَّى اشْتَرَى مِعْوَلًا ثُمَّ جَمَعَ حَتَّى اشْتَرَى بَكْرَيْنِ وَ غُلَامًا ثُمَّ اشْتَرَى حَتَّى أَيْسَرَ فُجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَ فَأَعْلَمَهُ كَيْفَ جَاءَ يَسْأَلُهُ وَ كَيْفَ سَمِعَ النَّبِيَّ صَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَ قُلْتَ لَكَ مَنْ سَأَلْنَا أُعْطِينَاهُ وَ مَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: مردی از اصحاب پیغمبر (ص) حال زندگی‌اش سخت شد همسرش گفت: کاش خدمت پیغمبر (ص) میرفتی و از او چیزی میخواستی، مرد خدمت پیغمبر (ص) و چون حضرت او را دید فرمود: هر که از ما سوال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند، مرد با خود گفت:

مقصودش جز من نیست ، پس بسوی همسرش آمد و باو خبر داد.
 زن گفت رسولخدا (ص) هم بشر است (و از حال تو خبر ندارد) او را آگاه ساز، مرد
 خدمتش آمد و چون حضرت او را دید فرمود: هر که از ما سؤ ال کند باو عطا
 کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند، و تا سه بار آنمرد چنین کرد.
 سپس برفت و کلنگی عاریه کرد و بجانب کوهستان شده بالای کوه رفت و قدری
 هیزم برید و بیاورد و به نیم چارک آرد فروخت و آنرا بخانه برد و بخورد، فردا هم
 رفت و هیزم بیشتری آورد و فروخت و همواره کار میکرد و اندوخته مینمود تا
 خودش کلنگی خرید، باز هم اندوخته کرد تا دو شتر و غلامی خرید و ثروتمندی و بی
 نیاز گشت .
 آنگاه خدمت پیغمبر (ص) آمد و گزارش داد که چگونه برای سؤ ال آمد و
 چه از پیغمبر (ص) شنید: پیغمبر (ص) فرمود، من که بتو گفتم : هر که از ما سؤ
 ال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند.

* : *

بَابُ الْإِنصَافِ وَالْعَدْلِ

عَنْهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ فَضَّالٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ جَارُودِ أَبِي الْمُنْذِرِ قَالَ
 سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ سَيِّدُ الْأَعْمَالِ ثَلَاثَةٌ إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ حَتَّى لَا تَرْضَى
 بِشَيْءٍ إِلَّا رَضِيَتْ لَهُمْ مِثْلُهُ وَ مُوَاسَاةُكَ الْأَخَ فِي الْمَالِ وَ ذِكْرُ اللَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ لَيْسَ
 سُبْحَانَ اللَّهِ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ فَقَطُّ وَ لَكِنْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ أَمَرَ
 اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ بِهِ أَخَذْتَ بِهِ أَوْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ عَنْهُ تَرَكْتَهُ

برگردان:

امام صادق (ع) میفرمود: سرور اعمال سه چیز است: انصاف دادن بمردم از خود، تا
 آنجا که هر چه خشنودت کند مثلثی را برای مردم بخواهی، و مواسات نمودن با
 برادران در مال و یاد و خدا در هر حال و آن گفتن سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا
 الله و الله اکبر فقط نیست، بلکه هرگاه امر خدا عزوجل بتو رو آورد عمل کنی
 و چون نهی و باز داریش بتو رسد، ترک کنی.

عَنْهُ عَنِ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
 ع قَالَ ثَلَاثَةٌ هُمْ أَقْرَبُ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الْحِسَابِ رَجُلٌ
 لَمْ تَدْعُهُ قُدْرَةٌ فِي حَالِ غَضَبِهِ إِلَى أَنْ يَحِيفَ عَلَى مَنْ تَحْتَ يَدِهِ وَ رَجُلٌ مَشَى بَيْنَ اثْنَيْنِ
 فَلَمْ يَمِلْ مَعَ أَحَدِهِمَا عَلَى الْآخَرِ بِشَعِيرَةٍ وَ رَجُلٌ قَالَ بِالْحَقِّ فِيمَا لَهُ وَ عَلَيْهِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: سه کس روز قیامت از همه مخلوق بخدای عزوجل نزدیکترند تا از حساب مردم فارغ شود: مردیکه قدرتش او را وادار نکند که در خشم بر زیر دستش ستم کند، و مردیکه میان دو کس میانجی شود، و باندازه جوی از یکی علیه دیگری طرفداری نکند، و مردیکه حق را گوید چه بسود یا زیانش باشد.

عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ زُرَّارَةَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَزَّازِ قَالَ قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَشَدِّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ خَلْقَهُ ثَلَاثٌ قُلْتُ بَلَى قَالَ أَنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ وَمَوَاسِئِكَ أَخَاكَ وَذَكَرُ اللَّهُ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ هَذَا مِنْ ذَلِكَ وَ لَكِنْ ذَكَرُ اللَّهُ جَلَّ وَ عَزَّ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ إِذَا هَجَمْتَ عَلَيَّ طَاعَةً أَوْ عَلَيَّ مَعْصِيَةً

برگردان:

حسن بزاز گوید: امام صادق (ع) بمن فرمود: نمیخواهی سه چیزی را که از سخت ترین واجبات خداست بر خلقش بتو خبر دهم؟ گفتیم: چرا، فرمود: انصاف دادن مردم از خود و مساوات با برادرت و یاد کردن خدا در هر جا. بدان که من نمیگویم یاد خدا سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر است اگر چه این هم از آنست، بلکه یاد خدا در موقع بر خوردن با حلال و حرام او است.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ عَنْ يُونُسَ بْنِ عِمْرَانَ بْنِ مَيْثَمٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيَّ أَدَمَ ع أَنِّي سَأَجْمَعُ لَكَ الْكَلَامَ فِي أَرْبَعِ كَلِمَاتٍ قَالَ يَا رَبِّ وَمَا هُنَّ قَالَ وَاحِدَةٌ لِي وَ وَاحِدَةٌ لَكَ وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ قَالَ يَا رَبِّ بَيْنَهُنَّ لِي حَتَّى أَعْلَمَهُنَّ قَالَ أَمَا الَّتِي لِي فَتَعْبُدُنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً وَ أَمَا الَّتِي لَكَ فَاجْزِيكَ بِعَمَلِكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ أَمَا الَّتِي بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فَعَلَيْكَ الدُّعَاءُ وَ عَلَيَّ الْجَابِبَةُ وَ أَمَا الَّتِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ فَتَرْضَى لِلنَّاسِ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ وَ تَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ عَنْ يُونُسَ بْنِ عِمْرَانَ بْنِ مَيْثَمٍ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيَّ أَدَمَ ع أَنِّي سَأَجْمَعُ لَكَ الْكَلَامَ فِي أَرْبَعِ كَلِمَاتٍ قَالَ يَا رَبِّ وَمَا هُنَّ قَالَ وَاحِدَةٌ لِي وَ وَاحِدَةٌ لَكَ وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَ بَيْنَكَ وَ وَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ قَالَ يَا رَبِّ بَيْنَهُنَّ لِي حَتَّى أَعْلَمَهُنَّ قَالَ أَمَا الَّتِي لِي فَتَعْبُدُنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً وَ أَمَا الَّتِي لَكَ فَاجْزِيكَ بِعَمَلِكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَ أَمَا الَّتِي بَيْنِي وَ بَيْنَكَ فَعَلَيْكَ الدُّعَاءُ وَ عَلَيَّ الْجَابِبَةُ وَ أَمَا الَّتِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَ النَّاسِ فَتَرْضَى لِلنَّاسِ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ وَ تَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: خدای عزوجل بآدم (ع) وحی فرمود: من تمام سخن را در چهار کلمه برایت جمع میکنم: عرضکرد پروردگارا آنها چیست؟ فرمود: یکی از آن منست و یکی از آن تو و یکی میان من و تو و یکی تو و مردم. عرضکرد: آنها را بیان فرما تا بفهمم، فرود:

اما آنچه از آن منست ، اینستکه مرا عبادت کنی و چیزی را شریکم نسازی ، و اما آنچه از آن توست اینستکه پاداش عمل ترا بدهم زمانیکه از همه وقت بدان نیازمندتری . و اما آنچه میان من و توست دعا کردن تو و اجابت من است . و اما آنچه میان تو و مردم است ، اینستکه برای مردم بیسندی آنچه برای خود میپسندی و برای آنها نخواهی آنچه برای خود نخواهی.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ جَبَلَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثٌ خِصَالٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ أَوْ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِنْ ظَلَّ رَجُلٌ أَعْطَى النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ مَا هُوَ سَائِلُهُمْ وَ رَجُلٌ لَمْ يَفْتَمِرْ رَجُلًا وَ لَمْ يُؤَخَّرْ رَجُلًا حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضًا وَ رَجُلٌ لَمْ يَعْيبْ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ بَعِيْبٍ حَتَّى يَنْفِي ذَلِكَ الْعَيْبَ عَنْ نَفْسِهِ فَإِنَّهُ لَا يَنْفِي مِنْهَا عَيْبًا إِلَّا بَدَأَ لَهُ عَيْبٌ وَ كَفَى بِالْمَرْءِ شُغْلًا بِنَفْسِهِ عَنِ النَّاسِ

برگردان:

رسولخدا (ص) فرمود: سه خصالت است که هر که هر سه یا یکی از آنها را داشته باشد، در سایه عرش خدا باشد روزیکه جز سایه او سایه ای نباشد: ۱- مردیکه بمردم دهد آنچه خودش از آنها میطلبد ۲- مردیکه گامی پیش و گامی پس نگذارد، تا آنکه بداند خدا بآن راضی است . ۳- مردی که از برادر مسلمانانش عیبی نگیرد جز آنکه آن عیب را از خود بزدايد، زیرا عیبی از خود نزداید، جز آنکه عیب دیگری برایش هویدا گردد، و انسانرا همین بس که بخود پردازد نه بديگران.

* : *

بَابُ الْإِسْتِغْنَاءِ عَنِ النَّاسِ

عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ سَلِيمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمُتَقَرِّيِّ عَنْ حَقِّصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الرَّاهِدِيُّ أَحَدُكُمْ أَنْ لَوْ سَأَلَ رَبِّي شَيْئاً إِلَّا أُعْطَاهُ فَلْيَبْسُ مِنْ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَ لَا يَكُونُ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللَّهِ فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ شَيْئاً إِلَّا أُعْطَاهُ

برگردان:

و فرمود: چون یکی از شما خواهد هر چه از پروردگارش سؤال کند، باو عطا کند، باید از مردم مایوس شود، و امیدی جز بخدا نداشته باشد، چون خدای عزوجل این را از دلش داند، هر چه از خدا خواهی باو عطا کند.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ طَلِبُ الْحَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ اسْتِغْنَاءٌ لِلْعِزِّ وَ مَذْهَبَةٌ لِلْحَيَاءِ وَ الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ وَ الطَّمَعُ هُوَ الْفَقْرُ الْحَاضِرُ

برگردان:

امام صادق (ع) میفرمود: حاجت خواستن از مردم موجب سلب عزت و رفتن حیا گردد، نومیثی از آنچه دست مردمست، موجب عزت مؤمن است در دینش، و طمع فقریست حاضر و آماده.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ عَمَّارِ السَّابِطِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ص يَقُولُ لِيَجْتَمِعَ فِي قَلْبِكَ الْإِفْتِقَارُ إِلَى النَّاسِ وَ الْإِسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ فَيَكُونُ إِفْتِقَارُكَ إِلَيْهِمْ فِي لَيْنِ كَلَامِكَ وَ حُسْنِ بَشْرِكَ وَ يَكُونُ اسْتِغْنَاؤُكَ عَنْهُمْ فِي تَزَاهَةِ عِرْضِكَ وَ بَقَاءِ عِزِّكَ
عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ قَالَ حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عَمْرٍو عَنْ يَحْيَى بْنِ عَمْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ص يَقُولُ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ

برگردان:

امیرالمؤمنین صلوات الله علیه میفرمود: باید در دلت احتیاج بمردم و بی نیازی از

ایشان پیدا گردد، و احتیاج بآنها در نرم زبانی و خوشروئیت باشد و بی نیازیت از آنها در حفظ آبرو و نگهداری عزت باشد.

* : *

بَابُ صَلَاةِ الرَّحِمِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ بَلَّغْنِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ص فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَهْلُ بَيْتِي أَبَوًا إِلَّا تَوَثَّبًا عَلَيَّ وَ قَطِيعَةً لِي وَ شَتِيمَةً فَأَرْفُضُهُمْ قَالَ إِذَا يَرَفُضُكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا قَالَ فُكَيْفَ أَصْنَعُ قَالَ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ وَ تُعْطَى مَنْ حَرَمَكَ وَ تَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كَانَ لَكَ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ ظَهِيرٌ

برگردان:

مردی خدمت پیغمبر (ص) آمد و عرض کرد: یا رسول الله! فامیل من تصمیم گرفته اند بر من حمله کنند و از من ببرند و دشنام دهند. آیا من حق دارم آنها را ترک گویم؟ فرمود: در آنصورت خدا همه شما را ترک میکند، عرض کرد: پس چکنم؟ فرمود، بپیوند با هر که از تو ببرد و عطا کن بهر که محرومیت کند و در گذر از هر که بتوستم نماید، زیرا چون چنین کنی، خدا ترا بر آنها یاری دهد.

وَ عَنهُ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَ الْعَائِبَ مِنْهُمْ وَ مَنْ فِي أَصْنَابِ الرِّجَالِ وَ أَرْحَامِ النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَنْ يَصِلَ الرَّحِمَ وَ إِنْ كَانَتْ مِنْهُ عَلَى مَسِيرَةِ سَنَةٍ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ

برگردان:

رسول خدا (ص) فرمود: سفارش میکنم امت حاضر و غایب را و آنهایی را که در پشت مردان و زهدان زنانند تا روز قیامت که صله رحم کنند. اگر چه بفاصله یکسال راه باشد، زیرا صله رحم جزء دین است.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ عَنْ حَنَّانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ حَافِتًا الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَالْأَمَانَةُ فَإِذَا مَرَّ الْوَصُولُ لِلرَّحِمِ الْمُؤَدَّى لِلْأَمَانَةِ نَقَدَ إِلَى الْجَنَّةِ وَإِذَا مَرَّ الْخَائِنُ لِلْأَمَانَةِ الْقَطُوعُ لِلرَّحِمِ لَمْ يَنْفَعَهُ مَعَهُمَا عَمَلٌ وَتَكَفَّ بِهِ الصِّرَاطُ فِي النَّارِ

برگردان:

امام باقر (ع) فرمود: ابوذر: رضی الله عنه - گفت شنیدم رسول خدا (ص) میفرمود: رحم و امانت روز قیامت در دو جانب صراطند، چون صله رحم کننده و امانت نگهدار بر صراط گذرد ببهشت رسد، و چون خائن امانت و قاطع رحم از آن بگذرد، هیچ عملی با وجود این دو گناه سودش نبخشد و صراط در آتش دوزخ سرنگونش کند.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ع مَا نَعْلَمُ شَيْئاً يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا صِلَةَ الرَّحِمِ حَتَّىٰ إِنْ الرَّجُلُ يَكُونُ أَجَلُهُ ثَلَاثَ سِنِينَ فَيَكُونُ وَصُولًا لِلرَّحِمِ فَيَزِيدُ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَيَجْعَلُهَا ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَ يَكُونُ أَجَلُهُ ثَلَاثًا وَ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَيَكُونُ قَاطِعًا لِلرَّحِمِ فَيَنْقُصُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَ يَجْعَلُ أَجَلَهُ إِلَى ثَلَاثِ سِنِينَ
الرَّضَاءُ ع مِثْلَهُ
الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ

برگردان:

امام صادق (ع) فرمود: چیزی که عمر را زیاد کند جز صله رحم نمیدانیم، تا آنجا که مردی که اجالش ۳ سال است و او صله رحم کننده است، خدا ۳۰ سال بعمرش افزاید و آن سه سال را ۳۳ کند، و مردی که عمرش ۳۳ سال است و قطع رحم میکند، خدا ۳۰ سالش را کم میکند و عمرش را سه سال قرار میدهد.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ عَمْرٍو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ لَمَّا خَرَجَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع يُرِيدُ الْبَصْرَةَ نَزَلَ بِالرَّبِذَةِ فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ مُحَارِبٍ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي تَحَمَّلْتُ فِي قَوْمِي حَمَالَةً وَ إِنِّي سَأَلْتُ فِي طَوَائِفِ مِنْهُمْ الْمَوَاسَاةَ وَ الْمَعُونَةَ فَسَبَقْتُ إِلَيَّ أَلْسِنَتُهُمْ بِالنَّكَدِ فَمَرُّهُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَعُونَتِي وَ حَتُّهُمْ عَلَيَّ مَوَاسَاتِي فَقَالَ أَيْنَ هُمْ فَقَالَ هَؤُلَاءِ فَرِيقٌ مِنْهُمْ حَيْثُ تَرَى قَالَ فَانصَّ رَاحِلَتَهُ فَادَلَّتْ كَأَنَّهَا ظَلِيمٌ فَادَلَّتْ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَلَأِيَ بِلَأِي مَا لَحِقَتْ فَانْتَهَى إِلَى الْقَوْمِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَ سَأَلَهُمْ مَا يَمْنَعُهُمْ مِنْ مَوَاسَاةِ صَاحِبِهِمْ فَشَكَّوهُ وَ شَكَاهُمْ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع وَصَلَ امْرُؤٌ عَشِيرَتَهُ فَإِنَّهُمْ أَوْلَىٰ بِيَرِّهِ وَ ذَاتِ يَدِهِ وَ وَصَلَتِ الْعَشِيرَةُ

أَخَاهَا إِنَّ عَثْرَ بِهِ دَهْرٌ وَ أَدْبَرَتْ عَنْهُ دُنْيَا فَإِنَّ الْمُتَوَاصِلِينَ الْمُتَبَادِلِينَ مَأْجُورُونَ وَ إِنَّ الْمُتَقَاطِعِينَ الْمُتَدَابِرِينَ مَوْزُورُونَ قَالَ ثُمَّ بَعَثَ رَاحِلَتَهُ وَ قَالَ حَلِّ

برگردان:

امام باقر علیه السلام فرمود: چون امیرالمؤمنین (ع) بعزم بصره بیرون رفت، در ریزه (که مولد و مدفن ابی ذر غفاریست) فرود آمد، مردی از قبیله محارب خدمتش آمد و عرض کرد: یا امیرالمؤمنین من از قبیله خود غرامتی را بعهده گرفتم و چون از برخی از آنها تقاضای مواسات کمک کردم از سختی و تهیدستی دم زدند. ای امیرالمؤمنین بایشان امر فرما کمک کنند و وادارشان کن با من مواسات کنند.

فرمود آنها کجایند؟ عرض کرد: دسته ای از آنها آنجا هستند که میبینی، حضرت مرکب خود را بسرعت هر چه تمامتر بحرکت آورد و مرکب مانند شتر مرغ میرفت. جماعتی از اصحاب که پیش را گرفتند بسختی و کندی باو رسیدند.

حضرت بآنها رسیده بر آنها سلام کرد و پرسید چرا با رفیق خود مواسات نمیکنند؟ آنها از او، و او از آنها شکایت کردند، تا امیرالمؤمنین (ع) فرمود: هر کسی باید با فامیل خود پیوست داشته باشد زیرا ایشان باحسان و دستگیری مالی او از دیگران سزاوارترند، و هر فامیلی باید باکسان خود پیوست داشته باشد، اگر روزگار بزمینشان زند، و از آنها پشت بگرداند، زیرا کسانی که با یکدیگر پیوست دارند و بذل و بخشش میکنند، پاداش یافته و آنهایی که از هم ببرند و بهم پشت کنند، سنگین بارند، سپس مرکب خود را برانگیخت و فرمود: برو

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع لَنْ يَرْغَبَ الْمَرْءُ عَنْ عَشِيرَتِهِ وَ إِنْ كَانَ دَا مَالٍ وَ وُلْدٍ وَ عَنْ مَوَدَّتِهِمْ وَ كَرَامَتِهِمْ وَ دِفَاعِهِمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ أَلْسِنَتِهِمْ هُمْ أَشَدُّ النَّاسِ حَيْطَةً مِنْ وَرَائِهِ وَ أَعْظَمُهُمْ عَلَيْهِ وَ أَلْمَهُمْ لِشَعْنِهِ إِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ أَوْ نَزَلَ بِهِ بَعْضُ مَكَارِهِ الْأُمُورِ وَ مَنْ يَقْبِضُ يَدَهُ عَنْ عَشِيرَتِهِ فَإِنَّمَا يَقْبِضُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَ ثَقْبُضُ عَنْهُ مِنْهُمْ أَيْدِي كَثِيرَةٌ وَ مَنْ يُلِنَ حَاشِيَتَهُ يَعْرِفُ صَدِيقَهُ مِنْهُ الْمَوَدَّةَ وَ مَنْ بَسَطَ يَدَهُ بِالْمَعْرُوفِ إِذَا وَجَدَهُ يُخْلِفُ اللَّهُ لَهُ مَا أَنْفَقَ فِي دُنْيَاهِ وَ يُضَاعِفُ لَهُ فِي آخِرَتِهِ وَ لِسَانُ الصِّدْقِ لِلْمَرْءِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ فِي النَّاسِ خَيْرًا مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَ يورثُهُ لَآ يَزِدَادَنَّ أَحَدُكُمْ كِبْرًا وَ عِظْمًا فِي نَفْسِهِ وَ تَأْيَأً عَنْ عَشِيرَتِهِ إِنْ كَانَ مُوسِرًا فِي الْمَالِ وَ لَآ يَزِدَادَنَّ أَحَدُكُمْ فِي أَخِيهِ زُهْدًا وَ لَآ مِنْهُ بُعْدًا إِذَا لَمْ يَرِ مِنْهُ مَرْوَةٌ وَ كَانَ مُعْوِزًا فِي الْمَالِ وَ لَآ يَغْفُلُ أَحَدُكُمْ عَنْ الْقَرَابَةِ بِهَا الْحِصَاصَةُ أَنْ يَسُدَّهَا بِمَا لَآ يَنْفَعُهُ إِنْ أَمْسَكَهُ وَ لَآ يَضُرُّهُ إِنْ اسْتَهْلَكَهُ

برگردان:

امیرالمؤمنین (ع) فرمود: انسان اگر چه مال و فرزند داشته باشد هرگز نباید از خویشاوندان خود و از دوستی و کرامت و دفاع دستی و زبانی آنها روبرگرداند، آنها از همه مردم گردش را محکمتر دارند و باو مهربانتر و اگر مصیبتی باو رسد یا بدی برایش پیش آید، پریشانی او را سامان دهنده ترند و هر که دست کمک از فامیل خویش بازگیرد، از آنها یکدست گرفته شده و از خود او دستهای بسیار، و هر

که نرمی و فروتنی کند دوستش از او مودت ببند. و هر که چون دارا شود (دست باحسان گشاید) آنچه را داده خدا در دنیایش جبران کند و در آخرت برایش چند برابر سازد، و نام نیکی که خدا برای کسی در میان مردم میگذارد، از مالیکه میخورد و بارش میگذارد بهتر است، هر يك از شما که ثروت مالی پیدا کرد، نباید تکبرش زیاد شود، و خود را بزرگ دارد و از خویشاوندش دور شود، و هیچیک از شما نباید نسبت به برادریکه چون مال ندارد، باو احسان نمیکند، از او دوری کند، و هیچ يك از شما نباید از بستن شکست و تنگ دستی خویشاوندش به چیزی که اگر نگهدارد سودش ندهد و اگر از دستش دهد زیانش نرساند غفلت کند (زیرا گاهی ممکن است خویشاوند به چیزی احتیاج داشته باشد که نزد او اضافه و بیکار باشد).

* : *

بَابُ الْبِرِّ بِالْوَالِدَيْنِ

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى وَ عَلِيَّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ أَبِيهِ جَمِيعاً عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنِ أَبِي وَلَادِ الْحَنَاطِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا مَا هَذَا الْإِحْسَانُ فَقَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تُحْسِنَ صُحْبَتَهُمَا وَ أَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَاكَ شَيْئاً مِمَّا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ وَ إِنْ كَانَا مُسْتَعِينِينَ أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ قَالَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَ وَ أَمَا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُمَّ وَ لَا تَنْهَرُهُمَا قَالَ إِنْ أَضْجَرَكَ فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُمَّ وَ لَا تَنْهَرُهُمَا إِنْ ضَرَبَاكَ قَالَ وَ قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا قَالَ إِنْ ضَرَبَاكَ فَقُلْ لَهُمَا عَفَرَ اللَّهُ لَكُمْ فذلِكَ مِنْكَ قَوْلٌ كَرِيمٌ قَالَ وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الدَّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ قَالَ لَا تَمَلْ عَيْنَيْكَ مِنَ النَّظَرِ إِلَيْهِمَا إِلَّا بِرَحْمَةٍ وَ رِقَّةٍ وَ لَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ فَوْقَ أَسْوَاتِهِمَا وَ لَا يَدَكَ فَوْقَ أَيْدِيهِمَا وَ لَا تَقْدَمْ قَدَامَهُمَا

برگردان:

ابو ولاد حناط گوید: از امام صادق (ع) پرسیدم خدای عزوجل که فرماید: ((و پدر و مادر احسان کنید، ۲۳ سوره ۱۷))) این احسان چیست؟ فرمود: احسان اینست که: با آنها نیکو معاشرت کنی و آنها را مجبور نکنی که چیزی را که احتیاج دارند از تو بخواهند، اگر چه بی نیاز باشند (بلکه باید اظهار نکرده و وظیفه خود را انجام دهی) مگر خدای عزوجل نمیفرماید: ((هرگز به نیکی نرسید، مگر از آنچه دوست دارید انفاق کنید، ۹۲ سوره ۳))).

سپس امام صادق (ع) فرمود: و اما قول خدای عزوجل: ((اگر یکی از ایشان یا هر دو آنها نزد تو به پیری رسیدند، با آنها آف مگو و تندیشان مکن، ۲۳ سوره

((۱۷ یعنی اگر دلتنگت کردند بآنها اف مگو و اگر ترا زدند با آنها تندی مکن ، و فرمود: ((و بآنها سخنی شریف و بزرگوار بگو))) یعنی اگر ترا زدند بگو: خدا شما را بیمارزد اینست سخن شریف تو و فرمود: ((و از روی مهربانی برای آنها جنبه افتادگی پیش آور)) یعنی دیدگانت را به آنها خیره مکن ، بلکه با مهربانی و دلسوزی به آنها بنگر، و صدایت را از صدای آنها بلندتر مکن و دستت را بالای دست آنها مگیر و بر آنها پیشی مگیر.

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَمَّنْ رَوَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ قَالَ وَ أَنَا عِنْدَهُ لِعَبْدِ الْوَاحِدِ الْأَنْصَارِيِّ فِي بَرِّ الْوَالِدَيْنِ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا فَظَنْنَا أَنَّهَا آيَةٌ الَّتِي فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ قَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ سَأَلْتُهُ فَقَالَ هِيَ الَّتِي فِي لُقْمَانَ وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا فَقَالَ إِنَّ ذَلِكَ أَعْظَمُ مِنْ أَنْ يَأْمُرَ بِصَلَاتِهِمَا وَ حَقَّهُمَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَقَالَ لَا بَلْ يَأْمُرُ بِصَلَاتِهِمَا وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى الشِّرْكِ مَا زَادَ حَقَّهُمَا إِلَّا عَظْمًا

برگردان:

راوی گوید: خدمت امام صادق (ع) بودم که آنحضرت بعبد الواحد انصاری درباره نیکی به پدر و مادر که در قول خدای عزوجل و بالوالدین احسانا است مطالبی میفرمود، ما گمان کردیم سخن حضرت درباره آیه ایست که در سوره بنی اسرائیل است که فرماید ((پروردگارت حکم فرمود که جز او را نپرستید (و پیدر و مادر احسان کنید) ((آیه ۲۳))).

سپس من از آن حضرت سؤال کردم . فرمود: مقصود آیه سوره لقمان است که فرماید: ((بانسان سفارش کردیم درباره پدر و مادرش (نیکی کند) و اگر بکوشند که چیز را که نمی دانی شریک من سازی اطاعتشان مکن ، راوی عرضکرد: اینکه خدا صله و رعایت حق پدر و مادر را در حالی (اگر چه حال وادار کردن بشرك باشد) بزرگتر و مهمتر است از آنکه فرماید: ((و اگر بکوشند که چیز را که نمی دانی شریک من سازی فرمانشان مبر))) امام فرمود: نه ، بلکه خدا امر بصله آنها می کند اگر چه فرزند را بشرك وادارند، و این جز عظمت حق آنها را نیافزاید (زیرا وقتی که در حال وادار کردن بشرك رعایت حق آنها لازم باشد در حال ایمان و هدایت کردن آنها فرزند را لازمتر است).

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ شِمْرٍ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ص فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي رَاغِبٌ فِي الْجِهَادِ نَشِيْطٌ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ ص فَجَاهِدْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّكَ إِنْ تُقْتَلَ تَكُنْ حَيًّا عِنْدَ اللَّهِ تُرْزَقُ وَ إِنْ تَمُتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُكَ عَلَى اللَّهِ وَ إِنْ رَجَعْتَ رَجَعْتَ مِنَ الذُّنُوبِ كَمَا وُلِدْتَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي وَالِدَيْنِ كَبِيرَيْنِ يَزْعَمَانِ أَنَّهُمَا يَأْنَسَانِ بِي وَ يَكْرَهُانِ خُرُوجِي فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَ فِقْرًا مَعَ وَالِدَيْكَ فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْسُهَا بِكَ يَوْمًا وَ لَيْلَةً خَيْرٌ مِنْ جِهَادٍ سَنَةٍ

برگردان:

و فرمود: مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرضکرد: یا رسول الله؟ من بجهاد علاقه دارم و نسبت بان با نشاطم، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: پس در راه خدا جهاد کن که اگر کشته شوی نزد خدا زنده خواهی بود و روزی داده شوی و اگر بمیری پاداشت بعهدہ خدا باشد، و اگر (از میدان جنگ) باز گردی، از گناهان پاک شوی مانند روزیکه متولد شده ای.

عرضکرد: یا رسول الله! من پدر و مار پیری دارم که بگمان خود بمن انس گرفته اند و از رفتنم بجهاد کراهت دارند.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در اینصورت ملازم پدر و مادرت باش. سوگند بآنکه جانم در دست اوست: ماعنوس بودن یکشبانه روز آنها با تو از جهاد یکسال بهتر است.

عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ كُنْتُ نَصْرَانِيًّا فَأَسْلَمْتُ وَ حَجَّجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع فَقُلْتُ إِنِّي كُنْتُ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَ إِنِّي أَسْلَمْتُ فَقَالَ وَ أَيِّ شَيْءٍ رَأَيْتَ فِي الْإِسْلَامِ قُلْتُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا كُنْتُ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَ لَأِ الْإِيمَانُ وَ لَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ فَقَالَ لَقَدْ هَدَاكَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ اهْدِهِ تِلْكَ سَلِّ عَمَّا شِئْتَ يَا بُنَيَّ فَقُلْتُ إِنَّ أَبِي وَ أُمَّي عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَ أَهْلَ بَيْتِي وَ أُمَّي مَكْفُوفَةُ الْبَصَرِ فَأَكُونُ مَعَهُمْ وَ أَكُلُ فِي آبِيَتِهِمْ فَقَالَ يَأْكُلُونَ لَحْمَ الْخَنزِيرِ فَقُلْتُ لَأَ وَ لَأَ يَمَسُّونَهُ فَقَالَ لَأَ بِأَسَ فَاَنْظُرْ أَمَّكَ فَبَرَّهَا فَإِذَا مَاتَتْ فَلَا تَكَلِّهَا إِلَى غَيْرِكَ كُنْ أَنْتَ الَّذِي تَقُومُ بِشَأْنِهَا وَ لَأَ تُخْبِرَنَّ أَحَدًا أَنَّكَ أَتَيْتَنِي حَتَّى تَأْتِيَنِي بِمَنَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ فَاتَيْتُهُ بِمَنَى وَ النَّاسُ حَوْلَهُ كَأَنَّهُ مُعَلِّمٌ صَبِيَّانَ هَذَا يَسْأَلُهُ وَ هَذَا يَسْأَلُهُ فَلَمَّا قَدِمْتُ الْكُوفَةَ الْطِفْتُ لِأُمَّي وَ كُنْتُ أَطْعِمُهَا وَ أَقْلِي ثَوْبَهَا وَ رَأْسَهَا وَ أَخْدُمُهَا فَقَالَتْ لِي يَا بُنَيَّ مَا كُنْتَ تَصْنَعُ بِي هَذَا وَ أَنْتَ عَلَى دِينِي فَمَا الَّذِي أَرَى مِنْكَ مُنْذُ هَاجَرْتُ فَدَخَلْتُ فِي الْحَنِيفِيَّةِ فَقُلْتُ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِ نَبِيِّنَا أَمَرَنِي بِهَذَا فَقَالَتْ هَذَا الرَّجُلُ هُوَ نَبِيٌّ فَقُلْتُ لَأَ وَ لَكِنَّهُ ابْنُ نَبِيٍّ فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ إِنْ هَذَا نَبِيٌّ إِنْ هَذِهِ وَصَايَا أَنْبِيَاءٍ فَقُلْتُ يَا أُمَّهُ إِنَّهُ لَيْسَ يَكُونُ بَعْدَ نَبِيِّنَا نَبِيٌّ وَ لَكِنَّهُ ابْنُهُ فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ دِينُكَ خَيْرٌ دِينِ اعْرَضَهُ عَلَيَّ فَعَرَضْتُهُ عَلَيْهَا فَدَخَلْتُ فِي الْإِسْلَامِ وَ عَلَّمْتُهَا الظُّهْرَ وَ الْعَصْرَ وَ الْمَغْرَبَ وَ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ثُمَّ عَرَضَ لَهَا عَارِضٌ فِي اللَّيْلِ فَقَالَتْ يَا بُنَيَّ أَعِدْ عَلَيَّ مَا عَلَّمْتَنِي فَأَعَدْتُهُ عَلَيْهَا فَأَقْرَبَتْ بِهِ وَ مَاتَتْ فَلَمَّا أَصْبَحَتْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ الَّذِينَ عَسَلُوهَا وَ كُنْتُ أَنَا الَّذِي صَلَّيْتُ عَلَيْهَا وَ نَزَلْتُ فِي قَبْرِهَا

برگردان:

زکریا بن ابراهیم گوید: من نصرانی بودم و مسلمان شدم و حج گزاردم سپس خدمت امام صادق (ع) رسیدم و عرضکردم: من نصرانی بودم و مسلمان شدم، فرمود: از اسلام چه دیدی؟ گفت: قول خدای عزوجل که فرماید: ((تو کتاب و ایمان

نمی دانستی چیست؟ ولی ما آنرا نوری قرار دادیم که هر که را خواهیم بدان هدایت کنیم، ۵۲ سوره ۴۲)) فرمود: محققا خدا ترا رهبری فرموده است. آنگاه سه بار فرمود: خدا یا هدایتش فرما. پسر جان هر چه خواهی بپرس.

عرض کردم: پدر و مادر و خانواده من نصرانی هستند و مادرم نابیناست، من همراه آنها باشم و در ظرف آنها غذا بخورم؟ حضرت فرمود: آنها گوشت خوک می خورند؟ عرض کردم: نه با آن تماس هم نمی گیرند، فرمود: باکی ندارد، مواظب مادرت باش و با او خوشرفتاری کن، و چون بمیرد او را بدیگری وامگذار، خودت بکارش اقدام کن، و بکسی مگو نزد من آمده ئی تا در منی پیش من آیی ان شاء الله. زکریا گوید: من در منی خدمتش رفتم در حالی که مردم گردش را گرفته بودند و او مانند معلم کودکان بود که گاهی این و گاهی آن از او سؤال می کرد (و او پاسخ می فرمود) سپس چون بکوفه رفتم نسبت بمادرم مهربانی کردم و خودم باو غذا می دادم و جامه و سرش را از کثافت پاک می کردم و خدمتگزارش بودم. مادرم بمن گفت: پسر جان! تو زمانیکه دین مرا داشتی با من چنین رفتار نمی کردی، این چه رفتار است که از تو می بینم از زمانیکه از دین ما رفته و بدین حنیفه گرانیده ئی؟ گفتم: مردی از فرزندان پیغمبر ما بمن چنین دستور داده. مادرم گفت: آن مرد پیغمبر است؟ گفتم: نه بلکه پسر یکی از پیغمبران است. مادرم گفت: پسر جان این مرد پیغمبر است، زیرا دستوریکه بتو داده از سفارشات پیغمبرانست.

گفتم: مادرم! بعد از پیغمبر ما پیغمبری نباشد و او پسر پیغمبر است. مادرم گفت: دین تو بهترین دین است، آنرا بمن عرضه کن، من باو عرضه داشتم و او مسلمان شد و من هم برنامه اسلام را باو آموختم، او نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا گزارد و در شب عارضه ئی باو رخ داد (و بیمار شد) بمن گفت: پسر جان! آنچه بمن آموختی دوباره بیاموز، من آنها را تکرار کردم، مادرم اقرار کرد و از دنیا رفت)) چون صبح شد مسلمانها غسلش دادند و خودم بر او نماز خواندم و در گوش گذاشتم

* : *

بَابُ أَخْوَةِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ

عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ عَنْ جَابِرِ الْجَعْفِيِّ قَالَ تَقَبَّضْتُ بَيْنَ يَدَيْ أَبِي جَعْفَرٍ ع فَقُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ رَبِّمَا حَزَنْتُ مِنْ غَيْرِ مُصِيبَةٍ تُصِيبُنِي أَوْ أَمْرٍ يَنْزِلُ بِي حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ أَهْلِي فِي وَجْهِي وَصَدِيقِي فَقَالَ نَعَمْ يَا جَابِرُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَانِ وَأَجْرِي فِيهِمْ مِنْ رِيحِ رُوحِهِ فَلِذَلِكَ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَآمَّةٍ فَإِذَا أَصَابَ رُوحاً مِنْ تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فِي بَلَدٍ مِنَ الْبُلْدَانِ حُزْنَ حَزَنْتَ هَذِهِ لِأَنَّهَا مِنْهَا

برگردان:

جابر جعفی گوید: در برابر امام باقر (ع) بودم که دل گرفته شدم ، بحضرت عرض کردم : گاهی بدون اینکه مصیبتی بمن رسد یا ناراحتی بسرم ریزد، اندوهیگین می شوم تا آنجا که خانواده و دوستم اثرش را در رخسارم مشاهده کنند، فرمود: آری ای جابر خدای عزوجل مؤمنین را از طینت بهشتی آفرید و از نسیم روح خویش در آنها جاری ساخت ، از اینرو است که مؤمن است ، (زیرا طینت بمنزله پدر و نسیم بجای مادر است) پس هرگاه یکی از آن ارواح در شهری اندوهی رسد، آن روح دیگر اندهگین شود، زیرا از جنس اوست.

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى جَمِيعاً عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِسْمَاعِيلِ الْبَصْرِيِّ عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ع يَقُولُ إِنَّ نَفْساً مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَرَجُوا إِلَى سَفَرٍ لَهُمْ فَضَلُّوا الطَّرِيقَ فَأَصَابَهُمْ عَطَشٌ شَدِيدٌ فَتَكَفَّنُوا وَ لَزَمُوا أَصْوَلَ الشَّجَرِ فَجَاءَهُمْ شَيْخٌ وَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ بَيْضٌ فَقَالَ قَوْمُوا فَلَا بَأْسَ عَلَيْكُمْ فَهَذَا الْمَاءُ فُقَامُوا وَ شَرَبُوا وَ ارْتَوَوْا فَقَالُوا مَنْ أَنْتَ يَا رَحْمَتُ اللَّهِ فَقَالَ أَنَا مِنَ الْجِنِّ الَّذِينَ بَايَعُوا رَسُولَ اللَّهِ ص إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ عَيْنُهُ وَ دَلِيلُهُ فَلَمْ تَكُونُوا تُصِيعُوا بِحَضْرَتِي

برگردان:

امام باقر (ع) می فرمود :جماعتی از مسلمین به سفری رفتند و راه را گم کردند تا بسیار تشنه شدند، کفن پوشیدند (از جاده بکناری رفتند) و خود را بریشه های درخت (که اندک رطوبتی داشت)چسباتیدند، پیرمردی سفید پوش نزد آنها آمد و گفت ، برخیزید، باکی بر شما نیست . این آبست ، آنها برخاستند و آشامیدند و سیر آب گشتند، سپس گفتند: کیستی تو . خدایت رحمت کند .؟ گفت : من از طایفه جنی هستم که با رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: مؤمن

برادر مؤمن است ، چشم او و راهنمای او است . پس شما نباید در محضر من تباہ گردید.

* : *

بَابُ زِيَارَةِ الْبِخْوَانِ

عَنْ عَنِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانَ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ خَيْثَمَةَ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ ع أَوْدَعَهُ فَقَالَ يَا خَيْثَمَةَ أبلغِ مَنْ تَرَى مِنْ مَوَالِينَا السَّلَامَ وَ أوصِهِمْ بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَظِيمِ وَ أَنْ يَعُودَ عَنْهُمْ عَلَى فَقِيرِهِمْ وَ قَوِيهِمْ عَلَى ضَعِيفِهِمْ وَ أَنْ يَشْهَدَ حَيْثُ جِئْتَهُمْ جِنَازَةَ مَيِّتِهِمْ وَ أَنْ يَتَلَقَّوْا فِي بَيْوتِهِمْ فَإِنَّ لِقِيَا بَعْضِهِمْ بَعْضًا حَيَاةٌ لَأَمْرُنَا رَحِمَ اللَّهُ أَمْرُنَا يَا خَيْثَمَةَ أبلغِ مَوَالِينَا أَنَا لَا نَعْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا بِعَمَلٍ وَ أَنَّهُمْ لَنْ يَنَالُوا وَلِيَّتَنَا إِلَّا بِالْوَرَعِ وَ أَنْ أَشَدَّ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا ثُمَّ خَالَفَهُ إِلَى غَيْرِهِ

برگردان:

خیثمه گوید: خدمت امام باقر (ع) رسیدم تا با او وداع کنم . فرمود: ای خیثمه هر کس از دوستان ما را میبینی سلام برسان و آنها را بتقوای خدای بزرگ سفارش کن و اینکه توانگرشان بر فقیرشان توجه کند و قویشان بر ضعیف و زنده آنها بر جنازه میتشان حاضر شوند و در منازل بملاقات یکدیگر روند، زیرا ملاقات آنها با یکدیگر موجب زنده ساختن امر ماست ، خدا رحمت کند بنده ای را که امر ما را زنده دارد. ای خیثمه بدوستان ما پیغام ده که ما از طرف خدا آنها را جز بعملشان بی نیازی ندهیم و چاره سازی نکنیم ، جز باورع بدوستی ما نرسند و پرحسرت ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالتی را بستاید و سپس بخلاف آن گراید (مانند کسیکه بولایت ائمه علیهم السلام تظاهر کند و از آنها پیروی ننماید یا عمل صالحی را بستاید و بآن عمل نکند).

عَنْ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ عَنْ أَبِي عُرَّةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع يَقُولُ مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ فِي مَرَضٍ أَوْ صِحَّةٍ لَمْ يَأْتِيهِ خَدَاعٌ وَ لَمْ يَسْتَبْدَلْهُ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَنَادُونَ فِي قَفَاهُ أَنْ طَبِبَ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ فَأَنْتُمْ زُورُ اللَّهِ وَ أَنْتُمْ وَفَدُ الرَّحْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَ مَنْزِلَهُ فَقَالَ لَهُ يُسَيِّرُ جُعِلَتْ فِدَاكَ وَ إِنْ كَانَ الْمَكَانَ بَعِيدًا قَالَ نَعَمْ يَا يُسَيِّرُ وَ إِنْ كَانَ الْمَكَانَ مَسِيرَةً سَنَّةٍ فَإِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ وَ الْمَلَائِكَةُ كَثِيرَةٌ يُشَيِّعُونَهُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ

برگردان:

امام صادق (ع) میفرمود: هر کس برای خدا در حال بیماری یا تندرستی از برادرش دیدن کند که برای نیرنگ و دریافت عوضی نباشد. خدا هفتاد هزار فرشته بر او گمارد که از پشت سرش فریاد زنند: پاک شدی و بهشت برایت خوش باد، شما زوار خدا و واردین حضرت رحمانید تا بمنزلش رسد یسیر گفت: بحضرت عرض کردم: قربانت اگر چه راه دور باشد؟ فرمود: آری ای یسیر! اگر چه یکسال راه باشد زیرا خدا جواد است و فرشتگان بسیار، از او بدرقه کنند تا بمنزلش مراجعت کند.

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجُعْفِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُخْرَجُ إِلَى أَخِيهِ يَزُورُهُ فَيُؤَكِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَلَكًا فَيَضَعُ جَنَاحًا فِي الْأَرْضِ وَجَنَاحًا فِي السَّمَاءِ يُظِلُّهُ فَإِذَا دَخَلَ إِلَى مَنْزِلِهِ نَادَى الْجِبَارُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعْظَمُ لِحَقِّي الْمُنْبَعِ لِأَثَارِ نَبِيِّ حَقٍّ عَلَيَّ إِعْظَامُكَ سَلَنِي أُعْطِكَ ادْعُنِي أُجِيبُكَ اسْكُتْ أَبْتَدِنُكَ فَإِذَا انْصَرَفَ شَبَّعَهُ الْمَلَكُ يُظِلُّهُ بِجَنَاحِهِ حَتَّى يَدْخُلَ إِلَى مَنْزِلِهِ ثُمَّ يُنَادِيهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعْظَمُ لِحَقِّي حَقٍّ عَلَيَّ إِكْرَامُكَ قَدْ أُوجِبْتُ لَكَ جَنَّتِي وَشَفَعْتُكَ فِي عِبَادِي

برگردان:

و فرمود: همانا مؤمن برای زیارت برادرش خارج میشود، خدای عزوجل فرشته ای بر او گمارد که يك بال در زمین و يك بال در آسمان نهد تا او را سایه اندازد، و چون بمنزلش در آید خدای جبار تبارک و تعالی ندا کند که: ای بنده ایکه حقم را بزرگ داشتی و از آثار پیغمبرم پیروی کردی، بزرگداشت تو حقی است بر من، از من بخواه تا بتو دهم، دعا کن تا اجابت کنم، خاموش باش تا من بسود تو آغاز کنم، و چون برگردد همان فرشته بدرقه اش کند و با پرش بر او سایه اندازد تا بمنزلش وارد شود، سپس خدای تبارک و تعالی فریادش زند که: ای بنده ایکه حقم را بزرگ شمردی، گرامی داشتن تو حقی است بر من. بهشتم را برایت واجب ساختم و ترا درباره بندگانم شفیع ساختم.

۱. اصول کافی، مرحوم تقة الاسلام کلینی با ترجمه و شرح فارسی شیخ محمد باقر کمره‌ای انتشارات اسوه، چاپ ششم.
۲. علم الحدیث، استاد کاظم مدیر شانه چی، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ شانزدهم .
۳. بحار الانوار - به اهتمام حجه الاسلام شیخ محمدآخوندی، توسط دار الکتب الاسلامیه و انتشارات اسلامیة تهران ۱۳۵۹
۴. معجم رجال الحدیث-نویسنده : ابوالقاسم موسوی خوئی- ناشر : پژوهشهای فرهنگی - قائم شهر چاپ پنجم، ۱۴۱۳ قمری
۵. مستمسک عروه الوثقی، طباطبائی حکیم، سید محسن، قم، دارالتفسیر، چاپ اول، ۱۴۱۶ هـ ق